

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ)

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η Διαφαινόμενη Οικονομική Πορεία της Ελλάδας πριν και μετά το Μνημόνιο

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΜΠΕΚΙΑΡΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ, ΣΤΕΡΓΙΟΥ

4/4/2016

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ, ΜΑΡΤΙΟΣ 2016

Περίληψη

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία αναλύουμε την πορεία της ελληνικής οικονομίας πριν και μετά το Μνημόνιο. Στα πλαίσια αυτά καταγράφουμε, αναλύουμε και αξιολογούμε τις οικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν διαχρονικά και μέχρι σήμερα. Ξεκινώντας από την δεκαετία του 1950, η χώρα μας παρουσίασε σημαντικές προόδους σε διάφορους δείκτες αλλά και συσώρευσε διαρθρωτικά προβλήματα (πελατειακό κράτος, ατελώς ανταγωνιστικές αγορές, φοροδιαφυγή και άλλα) τα οποία οδήγησαν στην κρίση χρέους. Ωστόσο σημαντικοί είναι και οι εξωγενείς παράγοντες (παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση 2007-09 και κατασκευαστικές ατέλειες της ONE) για την ανάδειξη της κρίσης χρέους στην χώρα μας.

Οι βασικές συνιστώσες των ληφθέντων μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης χρέους (Μνημόνιο I, ΔΜΠΣ, Μνημόνιο II και άλλα) είναι: α) η δημοσιονομική προσαρμογή, β) η εσωτερική υποτίμηση, γ) το PSI και δ) οι ιδιωτικοποιήσεις. Η αποτελεσματικότητα, όμως, των προαναφερθέντων μέτρων είναι το μεγάλο στοίχημα της χώρας μας καθώς αναδεικνύονται από την σχετική βιβλιογραφία τόσο οι θετικές συνέπειες (μείωση χρέους, δημοσιονομική εξυγίανση, αποφυγή άτακτης χρεοκοπίας και άλλα) όσο και οι αρνητικές (επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου, μείωση της ζήτησης και συνέχιση της μεσιακής κατάστασης της ελληνικής οικονομίας).

Οι προοπτικές εξόδου της χώρας μας από την κρίση είναι το μέγιστο ζητούμενο αυτήν τη στιγμή. Σαφέστατα δεν υπάρχουν ιδανικές λύσεις με μηδενικά κόστη, αλλά επιβάλλεται η σύγκριση ωφελειών και κόστους, κάτι που είναι εξαιρετικά δύσκολο στην παρούσα χρονική συγκυρία λόγω της πολυπλοκότητας της κατάστασης.

The purpose of this thesis is to analyze the course of the Greek economy and after the Memorandum. In this context we record, analyze and evaluate economic policies implemented over time until today. Starting from the 1950s, our country has made significant progress in various indicators and accumulated structural problems (client state, free competitive markets, tax evasion and other) which led to the debt crisis that simultaneously emerged from the effects of the global financial crisis 2007-9 and manufacturing defects EMU.

In this context, the first part presents the Greek economy before the memorandum. Chapter 1 analyzes the economic policies implemented in our country and the consequent evolution of fundamentals for the period 1950-2009.

In the second part, Chapter 2 describes and evaluates the progress of the Greek economy to the memorandum. Within these chronicles the crisis in Greek government bond market, investigated the causes that both endogenous and exogenous in and presents the core components of countermeasures until today.

While the Greek economy after the memorandum is the theme of the third part of this thesis, where in Chapter 3 attempts to (theoretical) evaluation of the measures take to tackle the debt crisis in our country, highlighting both positive and negative, while the next chapter in the evaluation of countermeasures based on certain financial ratios. In Chapter 5 we evaluate the standing of our country in EMU, highlighting the benefits as well as costs incurred by us to the current economic situation based on relevant literature.

Finally, the conclusions and the prospects of the Greek economy in the coming years (Chapter 6).

Πίνακας περιεχομένων

	Σελίδα
Εισαγωγή	7
Μέρος Α: Η ελληνική οικονομία πριν το μνημόνιο	8
Κεφάλαιο 1: Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών 1950-2009	
1.1: Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών: 1950-1967	8
1.2: Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών: 1967-1974	10
1.3: Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών: 1974-1980	10
1.4: Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών: 1980-1989	12
1.5: Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών- Η πορεία προς την ΟΝΕ: 1990-2000	14
1.6: Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών- Η πορεία μετά την ΟΝΕ: 2000-2009	16
Μέρος Β: Η πορεία προς το μνημόνιο	21
Κεφάλαιο 2: Η Κρίση χρέους στην Ελλάδα και το μνημόνιο	21
2.1 Το χρονικό της Κρίσης Χρέους	21
2.2 Τα αίτια της Κρίσης Χρέους	23
2.2.1 Τα ενδογενή αίτια	23
2.2.2 Τα εξωγενή αίτια	29
2.2.2.1 Η Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική κρίση 2007-2009	29
2.2.2.2 Οι κατασκευαστικές αστοχίες και τα λειτουργικά προβλήματα της ΟΝΕ	30
2.3 Τα μέτρα αντιμετώπισης της Κρίσης χρέους (Μνημόνιο και άλλα)	32
2.3.1 Το 1 ^ο Πακέτο μέτρων: Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης	34

2.3.2 Το 2 ^ο Πακέτο μέτρων: Μάρτιος 2010	35
2.3.3 Το Μνημόνιο Οικονομικής – Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής I	36
2.3.4 Το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Στρατηγικής:2010-2015	41
2.3.5 Το 5 ^ο πακέτο μέτρων: Σεπτέμβριος 2011	43
2.3.6 Το PSI	44
2.3.7 Το Μνημόνιο Οικονομικής – Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής II	45
2.3.8 Το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής: 2012-2015	46
Μέρος Γ: Η ελληνική οικονομία μετά το μνημόνιο	51
Κεφάλαιο 3: Θεωρητική αξιολόγηση των μέτρων αντιμετώπισης	51
3.1 Η θετική πλευρά	51
3.1.1 PSI	51
3.1.2 Δημοσιονομική προσαρμογή	53
3.1.3 Εσωτερική υποτίμηση: Απελευθέρωση αγοράς εργασίας και προϊόντων – υπηρεσιών	55
3.1.4 Ιδιωτικοποιήσεις	56
3.2 Η αρνητική πλευρά	57
3.2.1 PSI	57
3.2.2 Δημοσιονομική προσαρμογή	59
3.2.3 Εσωτερική υποτίμηση: Απελευθέρωση αγοράς εργασίας και προϊόντων- υπηρεσιών	61
3.2.4 Ιδιωτικοποιήσεις	63
Κεφάλαιο 4: Αξιολόγηση των μέτρων αντιμετώπισης βάση οικονομικών δεικτών	65
4.1 Επιπτώσεις των ληφθέντων μέτρων στην Ελληνική οικονομία	67

4.2 Έκθεση ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, 2012	69
Κεφάλαιο 5: Η διατήρηση της ελληνικής οικονομίας στην ΟΝΕ:	78
Όφελος και κόστος	
5.1 Τα οφέλη από την παραμονή στην ΟΝΕ	78
5.2 Τα κόστη από την παραμονή στην ΟΝΕ	81
Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα-Προοπτικές	83
6.1 Κρίσιμη Χρονιά	83
6.2 Για να επιτύχουμε	84
Βιβλιογραφία	89

Εισαγωγή

Ο σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η ανάλυση της πορείας της ελληνικής οικονομίας πριν το Μνημόνιο και η διαφαινόμενη έξοδος της από αυτό. Στα πλαίσια αυτά καταγράφουμε, αναλύουμε και αξιολογούμε τις οικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν διαχρονικά και μέχρι σήμερα. Ξεκινώντας από την δεκαετία του 1950, η χώρα μας παρουσίασε σημαντικές προόδους σε διάφορους δείκτες αλλά και συσσωρεύσε διαρθρωτικά προβλήματα (πελαταιακό κράτος, ατελώς ανταγωνιστικές αγορές, φοροδιαφυγή και άλλα) τα οποία οδήγησαν στην κρίση χρέους η οποία παράλληλα αναδείχτηκε και από τις επιπτώσεις της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης 2007-9 και τις κατασκευαστικές ατέλειες της ΟΝΕ.

Στα πλαίσια αυτά, στο μέρος Α' μέρος παρουσιάζεται η ελληνική οικονομία πριν το μνημόνιο. Στο κεφάλαιο 1 αναλύονται οι οικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν στην χώρα μας και η συνακόλουθη εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών για την χρονική περίοδο 1950-2009.

Στο Β' μέρος και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο 2 περιγράφεται και αξιολογείται η πορεία της ελληνικής πορείας προς το μνημόνιο. Στα πλαίσια αυτά καταγράφεται το χρονικό της κρίσης στην αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων, διερευνούνται τα αίτια αυτής τόσο σε ενδογενές επίπεδο όσο και σε εξωγενές και παρουσιάζονται οι βασικές συνιστώσες των μέτρων αντιμετώπισης μέχρι και σήμερα.

Ενώ η ελληνική οικονομία μετά την διαφαινόμενη έξοδό της από το μνημόνιο είναι το θέμα του Γ' μέρους της παρούσας πτυχιακής, όπου στο κεφάλαιο 3 επιχειρείται η (θεωρητική) αξιολόγηση των ληφθέντων μέτρων για την αντιμετώπιση της Κρίσης Χρέους στην χώρα μας, υπογραμμίζοντας τόσο τα θετικά στοιχεία όσο και τα αρνητικά, ενώ στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται η αξιολόγηση των μέτρων αντιμετώπισης βάση συγκεκριμένων οικονομικών δεικτών. Στο κεφάλαιο 5 αξιολογούμε την παραμονή της χώρας μας στην ΟΝΕ, υπογραμμίζοντας τα οφέλη που αποκομίζουμε καθώς και τα κόστη με τα οποία επιβαρυνόμαστε την τρέχουσα οικονομική συγκυρία με βάση την σχετική βιβλιογραφία.

Τέλος, παρατίθενται τα συμπεράσματα και οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας τα επόμενα χρόνια (κεφάλαιο 6).

Κεφάλαιο 1: Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών 1950-2009

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας πτυχιακής παρουσιάζονται οι οικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν στην χώρα μας και η συνακόλουθη εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών για την χρονική περίοδο 1950-2009.

1.1 Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών: 1950-2009

Η Ελλάδα μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο και τον ένοπλο εμφύλιο σπαραγμό, ήταν μια κατεστραμμένη χώρα και άρα ήταν απαραίτητο να υπάρξει αποκατάσταση των υλικών ζημιών, ύστερα οικονομική ανάπτυξη που θα είχαν ως αποτέλεσμα τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Στα πλαίσια αυτά από το 1944 μέχρι το 1953 έγιναν οκτώ υποτιμήσεις της δραχμής. Μάλιστα ο Μαρκεζίνης ως υπουργός συντονισμού αποφάσισε την υποτίμηση της δραχμής κατά 100% και τα οικονομικά μέτρα που πήρε οδήγησαν στην οικονομική ανάπτυξη.

Μέχρι το 1955 η Ελλάδα είχε συνάψει μόνο τρία εξωτερικά δάνεια, συνολικά 145 εκ. δολάρια. Το προπολεμικό δημόσιο χρέος, μέχρι το 1962 ήταν υπερτριπλάσιο του μεταπολεμικού. Στο προπολεμικό δημόσιο χρέος το 90% καταλάμβανε ο προπολεμικός εξωτερικός δανεισμός. Την περίοδο 1962-1967 οι ελληνικές κυβερνήσεις θα διακανονίσουν το 97% του προπολεμικού εξωτερικού δημόσιου χρέους, το οποίο μαζί με τους τόκους ανερχόταν στα 6,41 δισεκατομμύρια δραχμές.

Ο Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής κυβέρνησε από το 1955 μέχρι το 1963 οδηγώντας σε μια ραγδαία οικονομική ανάπτυξη. Το 1955-1963 η Ελλάδα ήταν η δεύτερη ταχύτερα αναπτυσσόμενη χώρα στην Ευρώπη με επόμενη τη Δυτική Γερμανία. Παρατηρούμε μια σημαντική αύξηση του Ακαθόριστου Εθνικού Προϊόντος. Κατά μέσο όρο η ανάπτυξη μας από το 1950-1967 αυξανόταν κάθε χρόνο πάνω από 7%

Πέρα από το ΑΕΠ κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970 και άλλα οικονομικά μεγέθη δείχνουν σημαντική αύξηση και ανάκαμψη της Ελληνικής οικονομίας.

Μετά την μεγάλη υποτίμηση του 1953 οι έλληνες καθώς και άλλοι άρχισαν να εμπιστεύονται την δραχμή και να αποταμιεύουν σε δραχμές αντί σε χρυσό που ήταν μέχρι τότε γενικός κανόνας. Αυτό αύξησε την αποταμίευση βάζοντας τα θεμέλια για τη συνέχιση της οικονομικής προόδου, ενώ παράλληλα συνέβαλε στη μείωση του πληθωρισμού καθώς η αποταμίευση μείωσε την ποσότητα χρήματος με φυσικό τρόπο.

Τα βασικά υποστηρίγματα της Ελληνικής οικονομίας της μεταπολεμικής Ελλάδας ήταν τα λεγόμενα *τέσσερα πόδια*.¹

¹Γ. Βαρουφάκης (Δεκέμβριος 2014), Η Γένεση της Μνημονιακής Ελλάδας, Gutenberg, Αθήνα

- Το ναυτιλιακό συνάλλαγμα. Η ελληνική ναυτιλία ήταν πρώτη στον κόσμο. Οι Έλληνες ναυτικοί ξενιτεύονταν και έστελναν συνεχώς επιταγές στις οικογένειές τους.
- Το μεταναστευτικό συνάλλαγμα. Εκατομμύρια έλληνες ξενιτεύτηκαν στη Γερμανία, τις ΗΠΑ, την Αυστραλία, το Βέλγιο, και άλλες χώρες, στέλνοντας τις οικονομίες τους σε ισχυρά Μάρκα ή κάποτε επέστρεφαν και έκαναν κάποια επένδυση, συνήθως ένα σπίτι.
- Το σταδιακά αυξανόμενο τουριστικό συνάλλαγμα. Η Ελλάδα, μια χώρα που την επισκέπτονταν παλιά κάποια ρομαντικοί περιηγητές μόνο, άρχισε να αποκτά τουριστική υποδομή και οργανωμένες τουριστικές υπηρεσίες. Οι τουριστικές εγκαταστάσεις αρχικά ήταν κρατικές επιχειρήσεις οι οποίες σταδιακά έχουν αποκρατικοποιηθεί μέχρι σήμερα.
- Οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων όπως λάδι, ελιές, σταφίδα, φρούτα, και άλλα προϊόντα. Γενικά, οι εξαγωγές από 60.890 εκατ. δραχμές το 1974 αυξήθηκαν σε 1.579.967 εκατ. δραχμές το 1992 και οι εισαγωγές αντίστοιχα από 132.181 εκατ. δραχμές το 1974 αυξήθηκαν σε 3.767.230 δραχμές το 1992. Δηλαδή το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου (εξαγωγές μείον εισαγωγές) αυξήθηκε από 71.291 εκατ. δραχμές το 1974 αυξήθηκε σε 2.181.263 εκατ. δραχμές το 1992.

Επίσης, έγιναν μεγάλα έργα στη γεωργία, τον τουρισμό και τη βιομηχανία, ενώ βελτιώθηκε το οδικό δίκτυο.

Σημαντικότερη ήταν και η συμβολή του "Δόγματος Τρούμαν" (Μάρτιος 1947) και του "Σχεδίου Μάρσαλ" στο να γίνουν μαζικές επενδύσεις στη χώρα από τα κεφάλαια των ΗΠΑ και να ορθοποδήσει οικονομικά η χώρα τις επόμενες δύο δεκαετίες.

Το 1961 υπογράφηκε συμφωνία μελλοντικής σύνδεσης με την ΕΟΚ. Μετά το 1955 η ελληνική κυβέρνηση 28 εξωτερικά δάνεια, συνολικά 406,4 εκ. δολάρια. Ο μετακατοχικός δανεισμός προήλθε κατά 58,4% από τις ΗΠΑ, κατά 19% από τη Δυτ. Γερμανία και κατά 14,36% από την Αγγλία. Τα υπόλοιπα από διεθνείς οργανισμούς. Για την εξυπηρέτηση του μετακατοχικού εξωτερικού δανεισμού η Ελλάδα κατέβαλε το 128% της δανειακής προσόδου που λογιστικά είχε πάρει.²

² <http://www.alfavita.gr>

Το ίδιο διάστημα, όμως, εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστευσαν στη Γερμανία, το Βέλγιο, την Αυστραλία και τις ΗΠΑ.³

Τέλος σύμφωνα με τον Μήλιο (2010) στα τέλη της δεκαετίας του '50 εμφανίζονται όμως έντονα κρισιακά φαινόμενα: επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου μετά το 1955, πενιχρά αποτελέσματα σε σχέση με την εισροή ξένου κεφαλαίου και τέλος ραγδαία μείωση των ρυθμών μεγέθυνσης του ΑΕΠ το 1961-62. Η κρίση αυτή αποτέλεσε αφετηρία για τον αναπροσανατολισμό της οικονομικής στρατηγικής του ελληνικού κράτους, ο οποίος βασίζεται σε δύο άξονες:

- Την <<έξοδο στη διεθνή αγορά>>, σε αντιστοιχία με την ήδη εξελισσόμενη διαδικασία οικονομικής ολοκλήρωσης της Δυτικής Ευρώπης, που αποκρυσταλλώνεται στη Σύνδεση με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) το 1962.
- Τη <<στροφή στην ιδιωτική πρωτοβουλία, που υλοποιείται με την αύξηση της δανειακής χρηματοδότησης προς τη βιομηχανία και τη συστηματοποίηση και ενίσχυση της νομοθεσίας των κινήτρων, φοροαπαλλαγών και επιδοτήσεων προς το ιδιωτικό κεφάλαιο (π.χ. νόμοι 4002/1959 και 4171/1961).

1.2 Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών: 1967-1974

Η χρονική περίοδος 1967-1974 διακρίνεται ιδιαίτερα για τον υπέρογκο εσωτερικό δανεισμό, ο οποίος και τετραπλασιάστηκε, ενώ αντίθετα ο εξωτερικός δανεισμός σημειώνει σχετικά αύξηση. Δηλαδή, συνολικά απαριθμούνται δεκαεννέα εξωτερικά δάνεια που αντιστοιχούν μόλις στο 6,4 του νέου δημόσιου χρέους εξ αυτών το 92,2% ήταν σε δολάρια. Ο εξωτερικός δανεισμός γινόταν κυρίως μέσα από τα δάνεια των εργοληπτικών εταιρειών, τα οποία έπαιρναν από το εξωτερικό, υπό την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου και στη συνέχεια τα παραχωρούσαν στο Ελληνικό Δημόσιο προς εκτέλεση δημοσίων έργων (όπου τυπικά το Ελληνικό Δημόσιο δεν είναι ο δανειολήπτης και έτσι δεν θεωρούνταν ως εξωτερικός δανεισμός) (Κορρές και άλλοι, Μάιος, 2011).

Επίσης την περίοδο αυτή ο πληθωρισμός αυξήθηκε και η διαφθορά του κράτους έβαλε φραγμό στις Ευρωπαϊκές μας φιλοδοξίες. Η ελληνική ανάπτυξη σημείωσε μεγάλη αύξηση αλλά όμως δεν την ίδια περίοδο ο μέσος όρος των άλλων αναπτυσσόμενων χωρών ήταν πολύ καλύτερος

³ Γ. Βαρουφάκης (Δεκέμβριος 2014) Η γένεση της Μνημονιακής Ελλάδας, Gutenberg, Αθήνα

από εμάς. Κάτι απαράδεκτο δεδομένων των νέων υποχρεώσεων λόγω μόχλευσης της οικονομίας και αύξησης του δημόσιου χρέους.⁴

1.3 Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών: 1974-1980

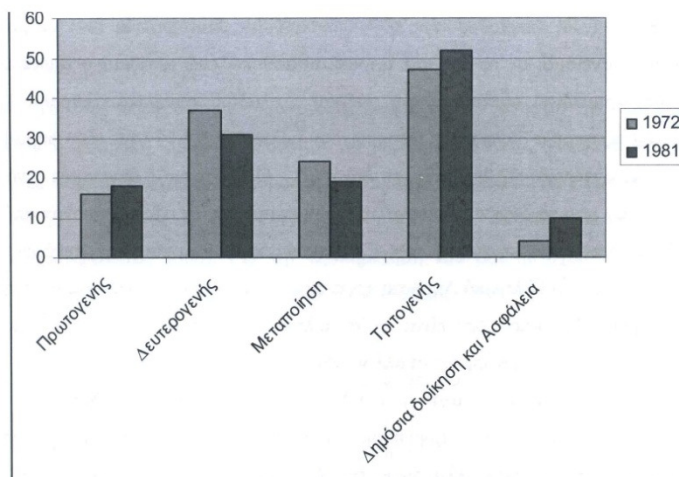
Η περίοδος 1974-1980 βρίσκει την ελληνική οικονομία σε στασιμότητα και τη διεθνή αγορά οικονομία να ταλανίζεται (Πετρελαϊκές κρίσεις). Ο Καραμανλής ακολούθησε σφιχτή οικονομική πολιτική χωρίς παροχές, μείωσε λίγο τον πληθωρισμό και άρχισε και πάλι να αυξάνεται η ανάπτυξη και το εθνικό προϊόν κατά σημαντικά ποσοστά (3-4% ανά έτος).⁵ Εκείνη την περίοδο το δημόσιο χρέος της Ελλάδας ήταν 28% του ΑΕΠ!

Γενικά, την δεκαετία του 19670 η οικονομική φιλοσοφία στην Ελλάδα περιείχε ακόμα σαν κεντρική στόχευση τους ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς. Το περίεργο ήταν ότι τούτο ήταν αντίθετο με ότι συνέβαινε στις άλλες χώρες της Δύσης, όπου το μοντέλο ήταν κενσσιανό με ισχυρή κρατική παρέμβαση.

Πίνακας 1: % Διάρθρωση ΑΕΠ: 1972-1981

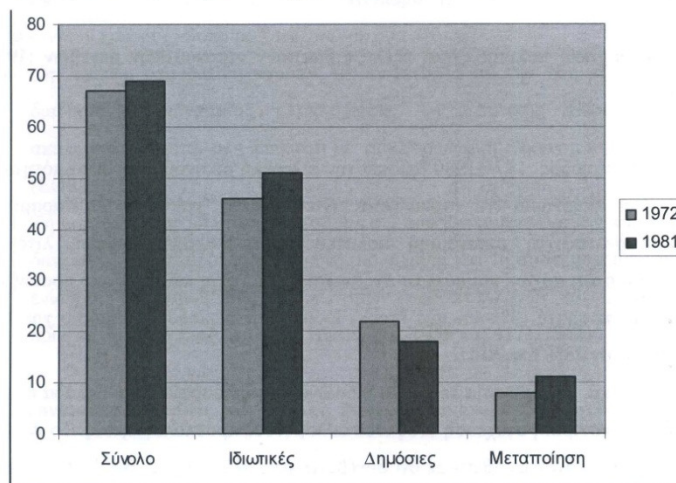
⁴ <http://radicaldesire.blogspot.gr>

⁵ <http://radicaldesire.blogspot.gr>

Πηγή: http://www.e-history.eu/files/uploads/Presentation_-_2011.02.21.pdf

Πίνακας 2: Ακαθάριστες Ιδιωτικές επενδύσεις : 1972 - 1981

* (σε δις δρχ του 1958)

Πηγή: http://www.e-history.eu/files/uploads/Presentation_-_2011.02.21.pdf

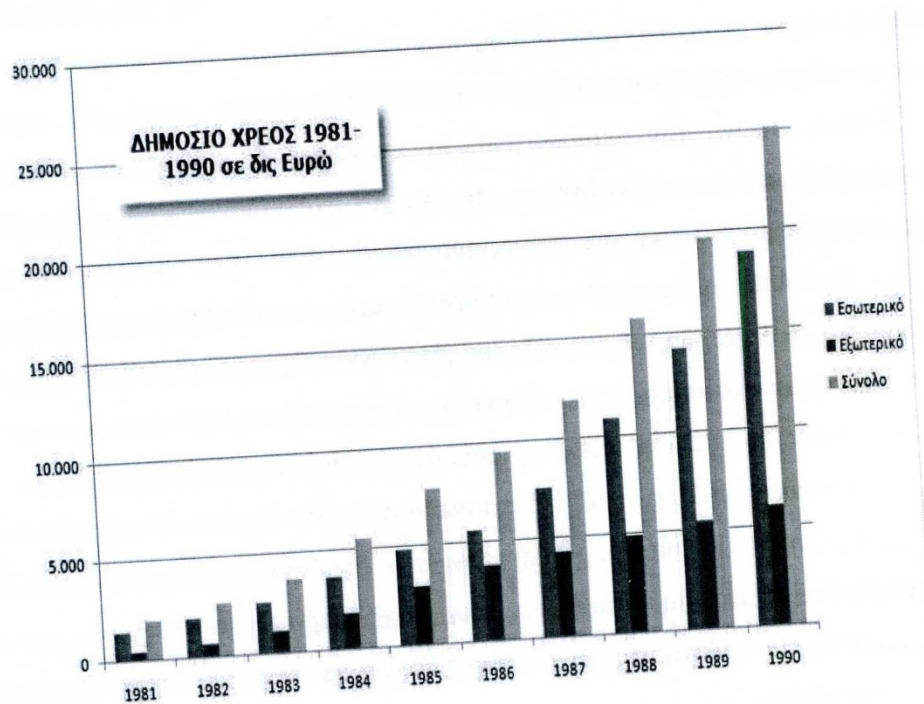
Τέλος να σημειωθεί ότι η Ελλάδα είχε ακόμη αρκετά περιθώρια ανάπτυξης αλλά οι διεθνείς αρνητικές συνθήκες (πετρελαϊκές κρίσεις) δεν επέτρεψαν- παρά την καλυτέρευση της οικονομίας της- να επανέλθει σε επίπεδα του 1960.⁶

1.4 Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών: 1980-1989

⁶ <http://radicaldesire.blogspot.gr>

Την δεκαετία του 1980 εφαρμόστηκε πολιτική δημοσιονομικών ελλειμμάτων μέσω δανεισμού η οποία οδήγησε σε διεύρυνση το δημόσιο χρέος. Το 1980 το χρέος της Ελλάδας αντιστοιχούσε στο 23,8% του ΑΕΠ, ενώ πέντε χρόνια αργότερα το 1985 είχε κιόλας υπερδιπλασιαστεί και είχε φθάσει το 51,5% του ΑΕΠ. Το 1990 είχε φθάσει στο 90,1% του ΑΕΠ και η πορεία του ήταν ανοδική (βλέπε διάγραμμα).

Διάγραμμα 1: Δημόσιο χρέος 1981-1990

Πηγή: www.economics.gr

Ωστόσο, οι κρατικοί πόροι (προερχόμενοι από δανεισμό) διοχετεύθηκαν στην κατανάλωση και στην ενίσχυση της εσωτερικής ζήτησης και δεν δημιουργήθηκαν στέρεες παραγωγικές βάσεις που θα υποστήριζαν την ιδιωτική επιχειρηματικότητα, την ανταγωνιστικότητα και την διαρκή ανάπτυξη, αφού μεταξύ άλλων οι Έλληνες καταναλωτές δεν επέλεξαν εγχώρια προϊόντα αλλά εισαγόμενα.

Απόρροια των προηγούμενων είναι οι γνωστές δύο υποτιμήσεις της δραχμής το 1983 και το 1985⁷ με αποτέλεσμα την αύξηση του εισοδήματος μέχρι και το 1985.

Όμως η αύξηση αυτή του εισοδήματος εξανεμίστηκε από το 1985 και μετά καθώς τα δημοσιονομικά ελλείμματα οδήγησαν σε πληθωρισμό, σημαντική αύξηση του δημόσιου χρέους και σε μεγάλο έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών.⁸ Το 1982 ο πληθωρισμός ήταν 20%, το δημόσιο χρέος εκτοξεύεται μέχρι το 1989-1990 στο 100% του ΑΕΠ ενώ οι κρατικές δαπάνες δεν έχουν κανένα αναπτυξιακό όραμα και τα ελλείμματα φτάνουν επίσης το 20%.⁹

Έτσι η χώρα υιοθέτησε το διετής πρόγραμμα σταθεροποίησης του '85-'87 με βασικές συνιστώσες την σφικτή εισοδηματική και δημοσιονομική πολιτική, ώστε να μειώσει τις πληθωριστικές πιέσεις και να τονώσει την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων μέσα και από μια νέα υποτίμηση της δραχμής. Όμως αποτελέσματα πενιχρά, πρόγραμμα εγκαταλείφθηκε πριν από λήξη του, λόγω κοινωνικών αντιδράσεων εντός και εκτός ΠΑΣΟΚ.

Γενικά, εκείνη την περίοδο υπήρξαν επιτυχίες σε κοινωνικό επίπεδο, αφού εξασφαλίστηκαν τα κατώτερα εισοδήματα (αναδιανομή εισοδήματος) και προωθήθηκε μία πολιτική κοινωνικής πρόνοιας.¹⁰ Παράλληλα όμως:¹¹

- Ιδρύονται αμέτρητοι δημόσιοι οργανισμοί οι οποίοι δεν λειτουργούν με βάση τα έσοδα-έξοδα, με αποτέλεσμα την εμφάνιση μεγάλων ζημιών και άρα την αύξηση των επιδοτήσεων του κρατικού προϋπολογισμού.
- ΑΤΑ: Τιμαριθμοποιείται η μισθολογική κλίμακα,
- Γίνονται μεγάλες δημόσιες καταναλωτικές (και όχι επενδυτικές) δαπάνες υπό τη μορφή μαζικών προσλήψεων στο δημόσιο, δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στον δημόσιο τομέα, κοινωνικών παροχών, συντάξεων
- Δόθηκαν επιδοτήσεις και επισφαλή δάνεια σε επιχειρηματίες (;) για αμφίβολες επενδύσεις.

1.5 Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών- Η πορεία προς την ΟΝΕ:1990-200

Την περίοδο 1991-1993 παρά την άσκηση σφικτής οικονομικής πολιτικής η οικονομία δεν μπόρεσε να επανέλθει σε ανταγωνιστική τροχιά. Ο πληθωρισμός και το έλλειμμα δεν μειώθηκαν σημαντικά. Το δημόσιο χρέος είχε ήδη μια

⁷ <http://news.kathimerini.gr>

⁸ <http://poliaponero.wordpress.com/>

⁹ <http://mobile.tanea.gr>

¹⁰ <http://poliaponero.wordpress.com/>

¹¹ <http://mobile.tanea.gr>

ανεξέλεγκτη ανοδική τροχιά και έτσι αυξήθηκε περισσότερο ενώ το ΑΕΠ έμεινε στάσιμο-μειώθηκε λόγω της πολύ περιοριστικής πολιτικής και ιδιαίτερα των υψηλών έμμεσων φόρων. Εκείνη την εποχή άρχισαν να γίνονται οι πρώτες ιδιωτικοποιήσεις δημοσίων οργανισμών. Η αρχή των παραπάνω μέτρων μετεξελίχθη σε “Πρόγραμμα Σύγκλισης” (μείωση πληθωρισμού και ελλειμμάτων στη βάση αυστηρής οικονομικής πολιτικής) που θα οδηγούσε τη χώρα στην ΟΝΕ, το οποίο όμως δεν εφαρμόστηκε επειδή η κυβέρνηση έχασε τη δεδηλωμένη.¹²

Στις εκλογές του 1993 επανέρχεται το ΠΑΣΟΚ αποδεχόμενο πλήρως τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της χώρας και εφαρμόζει ένα αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σύγκλισης (1993-1996) (Λώλος, Οκτώβριος 2011) διατηρώντας τη φιλοσοφία του προηγούμενου, δηλαδή (Καζάκος,2001):

- Σφικτή μακροοικονομική πολιτική: μείωση καταναλωτικής δαπάνης, σφικτή εισοδηματική πολιτική, σφικτή νομισματική πολιτική, σκληρή δραχμή και προγράμματα επενδύσεων μέσω Β' ΚΠΣ
- Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις: συνέχιση απελευθέρωσης αγορών χρήματος και κεφαλαίου, μερικές ιδιωτικοποιήσεις. Το χρέος άρχισε να σταθεροποιείται και τα ελλείμματα να περιορίζονται

Παρόλο αυτά η δημοσιονομική προσαρμογή δεν ήταν ικανοποιητική για την είσοδο της χώρας στην ΟΝΕ. Ναι μεν μειώθηκαν χρέος και ελλείμματα αλλά όχι σε μόνιμη βάση ώστε να πιάσουν τα Κριτήρια του Μάαστριχτ.

Την τετραετία 1996-2000 έχουμε νέο αναθεωρημένο Πρόγραμμα σύγκλισης 1996-1998 με βασικές συνιστώσες (Καζάκος, 2001):

- Σφικτή μακροοικονομική πολιτική: καταργήθηκαν φοροαπαλλαγές, αυξήθηκαν άμεσοι φόροι, έλεγχος δημόσιων δαπανών, σφικτή νομισματική πολιτική μέσω ελέγχου προσφοράς χρήματος, σταθερή δραχμή,
- Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις

Το νέο Πρόγραμμα σύγκλισης 1998-2001 περιλάμβανε (Καζάκος,2001):

- Σφικτή μακροοικονομική πολιτική: διεύρυνση φορολογικής βάσης, περιορισμός φοροδιαφυγής, συγκράτηση πρωτογενών δημόσιων δαπανών, σφικτή εισοδηματική πολιτική
- Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις: ιδιωτικοποιήσεις, ασφαλιστική μεταρρύθμιση, ευελιξία αγοράς εργασίας

¹² <http://radicaldesire.blogspot.gr>

Την περίοδο αυτή η ανάπτυξη 4%, οι επενδύσεις αυξάνονται, η παραγωγικότητα της εργασίας αυξάνεται, η ανεργία μειώνεται, ο πληθωρισμός μειώνεται και η χώρα εξαφανίζει τα ελλείμματα της. Το δημόσιο χρέος συνεχίζει να αυξάνεται αλλά πλέον δεν αποτελεί πρόβλημα γιατί αυξάνεται παράλληλα και το ΑΕΠ της χώρας με πολύ ταχείς ρυθμούς. Πλέον η χώρα ικανοποιούσε τα κριτήρια του Μάαστριχτ.

Τέλος, όσον αφορά την περίοδο πριν την ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ, ο Κότιος (Ιούνιος, 2011) καταλήγει στα εξής συμπεράσματα, αναδεικνύοντας την ανεπαρκή πολιτική προσαρμογής που ακολουθήθηκε:

- Η πολιτική προσαρμογή της χώρας στην ΟΝΕ ξεκίνησε με μεγάλη καθυστέρηση, ουσιαστικά κατά τα έτη μετά το 1997. Μια πολύ μικρή περίοδος για να καλυφθεί το χαμένο έδαφος και να υλοποιηθούν οι αναγκαίες διαρθρωτικές αλλαγές και η βελτίωση των όρων ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.
- Συνεπώς, η χώρα εστίασε στην επίτευξη των πολύ περιορισμένων και αμιγώς οικονομικίστικων κριτηρίων σύγκλισης της Συνθήκης, κριτηρίων που αγνοούσαν την πραγματική οικονομία, τη λειτουργία του οικονομικού συστήματος και τις συνθήκες παραγωγής και ανταγωνισμού, θα εκσυγχρόνιζαν τη δημόσια διοίκηση και θα απελευθέρωναν την ελληνική κοινωνία από τις αγκυλώσεις και τα στασιμότητα που τη χαρακτήριζαν.
- Το μίγμα της οικονομικής πολιτικής για την προσαρμογή της χώρας ήταν ανεπαρκές και αντιφατικό. Ανεπαρκές, γιατί περιοριζόταν μόνο στην εφαρμογή των μέτρων της σκληρής δραχμής, των υψηλών επιτοκίων και της αύξησης ορισμένων φόρων, ενώ παραμελήθηκαν άλλα μέσα που είχε στη διάθεση της η οικονομική πολιτική και ιδιαίτερα η περιστολή και αποδοτική διαχείριση των δαπανών του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Αντιφατική, γιατί η πολιτικά ευκολότερα εφαρμόσιμη περιοριστική νομισματική και συναλλαγματική πολιτική υποσκάπτονταν από επεκτατικές τάσεις της δημοσιονομικής και εισοδηματικής πολιτικής. Εξάλλου, η πολιτική των υψηλών επιτοκίων επιδρούσε αρνητικά στη δημοσιονομική προσαρμογή, η δε πολιτική της πραγματικής υπερτίμησης της δραχμής και της αύξησης της φορολογίας έβλαψαν την παραγωγική ικανότητα της χώρας.
- Συμπερασματικά, η χώρα εισήλθε στην ΟΝΕ βασισμένη σε μια πολιτική περιορισμένης προσαρμογής, με έμφαση σε ολίγους ονομαστικούς μακροοικονομικούς δείκτες, κάνοντας χρήση και της δημιουργικής λογιστικής, όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων, με υψηλό δημόσιο χρέος, με υπερτιμημένη τη δραχμή και, συνεπώς, με μόνιμο ανταγωνιστικό μειονέκτημα, με σαθρές διαρθρώσεις, με μειωμένη ανταγωνιστικότητα, με κοινωνικές αγκυλώσεις και, προ πάντων, με ένα ιδιότυπο πολιτικό σύστημα που χαρακτηρίζονταν παραδοσιακά από πελατειακή προσήλωση. Συνεπώς, η χώρα εισήλθε στην ΟΝΕ χωρίς να εκπληρώνει τις αναγκαίες

προϋποθέσεις μιας ομαλής συμπίεσης με ανταγωνιστικότερες οικονομίες.

1.6 Οικονομικές πολιτικές και εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών- Η πορεία μετά την ONE: 2000-2009

Μετά την είσοδο της χώρας στην ONE επικρατούσαν πρωτόγωνα πολύ χαμηλά επιτόκια με αποτέλεσμα να αυξηθεί ο ιδιωτικός και ο δημόσιος δανεισμός. Επίσης ακολουθήθηκε επεκτατική κοινωνική και οικονομική πολιτική από το 2001 και μετά, ενώ οι Ολυμπιακοί αγώνες του 2004 αύξησαν τις υποχρεώσεις και το κράτος άρχισε πάλι να δανείζεται μεγάλα ποσά κυρίως από το εξωτερικό. Ποσά που προστίθενται σε ένα μεγάλο δημόσιο χρέος.¹³

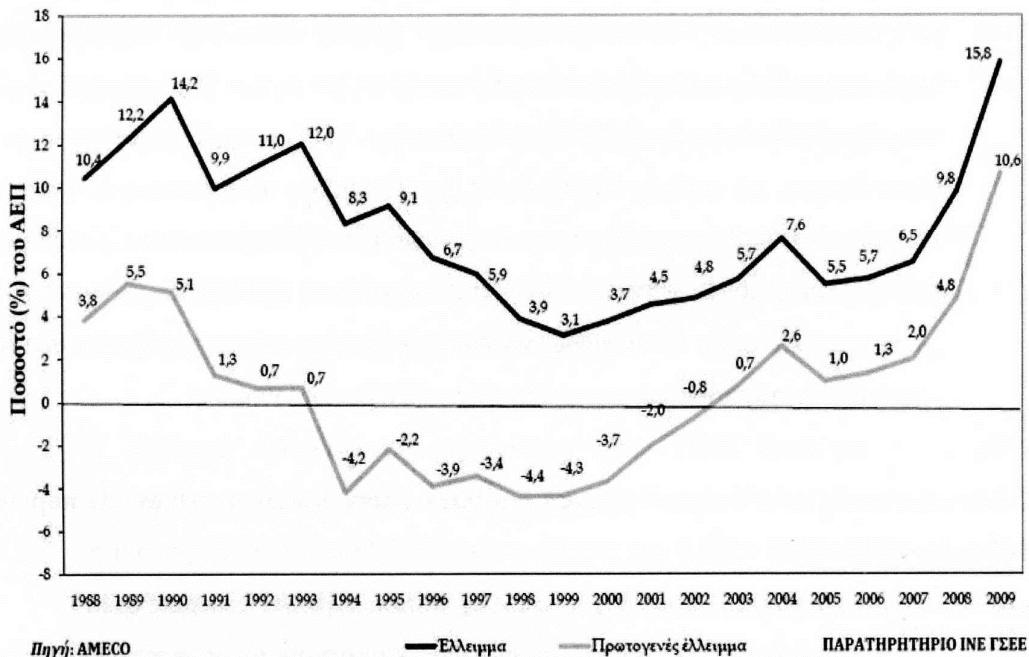
Στην μετά ONE εποχή φάνηκαν εντονότερα τα διαρθρωτικά προβλήματα και ανισορροπίες που είχε η χώρα σε σχέση με τον διεθνή ανταγωνισμό. Παρά τις μεγάλες ιδιωτικοποιήσεις, ο στενός δημόσιος τομέας συνέχιζε κι λειτουργούσε αναποτελεσματικά. Υπήρχε διαφθορά και πελατειακό κράτος. Η ανταγωνιστικότητα άρχισε να πέφτει, η ανάπτυξη να μειώνεται, τα ελλείμματα να αυξάνονται. Και όσο αυτός ο φαύλος κύκλος συνεχιζόταν τόσο το δημόσιο δανειζόταν για να χορηγεί “κοινωνικές” παροχές με σκοπό να αναπληρώσει την αγοραστική δύναμη που χανόταν λόγω της έλλειψης ανταγωνιστικότητας.¹⁴

Ακόμη, η απογραφή του 2004 μετά την ένταξη της παραοικονομίας αύξησε το έλλειμμα από 1,2% σε 2,95%. Τότε παρενέβη η Eurostat και αποδείχθηκε ότι το έλλειμμα ήταν 7,5% με αποτέλεσμα η χώρα μας να μπει σε διαδικασία επιτήρησης λόγω υπερβολικού ελλείμματος το 2005.

¹³ <http://radicaldesire.blogspot.gr>

¹⁴ <http://filikietaireia.blogspot.gr>

Διάγραμμα 2: Έλλειμμα γενικής κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ, 1988-2009

Πηγή: Αναφέρεται <http://www.ineobservatory.gr/analyseis-kai-stoicheia/parsousiash-kai-analysh-statistikon-stoixeiwn/ti-prepei-na-gnorizete-gia-ta-dimosionomika-megethi-tis-elladas/ta-dimosionomika-elleimmata-tis-elladas-meiwthikan-prin-apo-tin-eisodo-stin-one-kai-archisan-na-ayksanontai-ek-neoy-meta-to-2000/>

Το παραπάνω διάγραμμα αποτυπώνει την εξέλιξη του δημοσιονομικού ελλείμματος της Ελλάδας τις δύο τελευταίες δεκαετίες πριν από την εκδήλωση της κρίσης χρέους. Διαπιστώνεται ότι τόσο το συνολικό έλλειμμα όσο και το πρωτογενές (δηλαδή το έλλειμμα χωρίς το συνυπολογισμό των τόκων) μειώνονται πριν από την είσοδο στην ΟΝΕ, ενώ αρχίζουν να αυξάνονται εκ νέου μετά την είσοδο στο ευρώ. Σε αυτό συντέλεσαν η χαλάρωση των φοροεισπρακτικών μηχανισμών καθώς και το κλίμα ευφορίας, το οποίο οδήγησε σε παραμέληση των κινδύνων που συνεπάγεται ο υψηλός δανεισμός, όταν μία χώρα έχει απολέσει τη δυνατότητα άσκησης νομισματικής πολιτικής (δηλαδή τη δυνατότητα να τυπώνει χρήμα για να χρηματοδοτήσει τα ελλείμματά της). Επίσης τα έτη διεξαγωγής εκλογών (2004,2007,2009) καταγράφεται μια ιδιαίτερα σημαντική αύξηση των ελλειμμάτων, η οποία αντικατοπτρίζει τόσο τη χαλάρωση της πολιτικής είσπραξης φόρων όσο και την αύξηση των δαπανών στο πλαίσιο της εξυπηρέτησης των εκλογικών στόχων.¹⁵

¹⁵<http://www.ineobservatory.gr>

Πίνακας 3: Δημοσιονομική Πορεία της Ελληνικής Οικονομίας (% ΑΕΠ) 2000-2009

Έτος	Έσοδα	Δαπάνες	Ισοζύγιο	Χρέος
2000	43	47	-3,7	103,4
2001	41	45	-4,4	103,7
2002	40	45	-4,8	101,7
2003	39	45	-5,7	90,4
2004	38	46	-7,4	98,9
2005	39	46	-5,4	101,2
2006	40	46	-6,1	107,3
2007	41	48	-6,8	107,4
2008	41	51	-9,9	112,6
2009	38	54	-15,8	129,0

Πηγή:http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82

Τέλος, σχετικά με την μεταεταξιακή περίοδο ο Κότιος (Ιούνιος,2011) καταλήγει στα εξής συμπεράσματα, αναδεικνύοντας την παραμέληση των νέων όρων παιγνίου της ONE και τις ασύμβατες εσωτερικές πολιτικές που ακολουθήθηκαν:

- Η Ελλάδα δεν προσαρμόστηκε στους νέους κανόνες ανταγωνισμού στην ONE: Δημοσιονομικοί περιορισμοί, η αύξηση του ενδοκοινοτικού ανταγωνισμού και η εξάλειψη της δυνατότητας επηρεασμού του μέσω αλλαγών υποτίμησης ή στην προσφορά χρήματος, η ανάδειξη της παραγωγικότητας και όσων παραγόντων την επηρεάζουν και των τιμών σε καθοριστικά μεγέθη του ανταγωνισμού, η αύξηση του ανταγωνισμού των εθνικών συστημάτων στους τομείς της φορολογίας, της κοινωνικής ασφάλισης, κλπ. Δεδομένου ότι τα συστήματα αυτά έχουν άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις στην οικονομική απόδοση, στις τιμές και στην κατανομή των επενδύσεων, η τάση για περαιτέρω συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων στις ήδη αναπτυγμένες περιοχές της Ένωσης και πολύ πιθανό η διεύρυνση των αναπτυξιακών ανισοτήτων.
- Επίσης, η χώρα μετά την κόπωση της βραχύβιας και λογιστικά έντεχνης μακροοικονομικής προσαρμογής στα κριτήρια σύγκλισης, επανήλθε μετά την ένταξη

της στα γνώριμα μονοπάτια της δημοσιονομικής κακοδιαχείρισης και εξυπηρέτησης των ομάδων συμφερόντων.

- Τα δημοσιονομικά ελλείμματα ξέφευγαν του κριτηρίου του ΣΣκα. ¹⁶Το δημόσιο χρέος συνέχισε να αυξάνεται. Στη χώρα ασκείται μια επικίνδυνη προ-κυκλική δημοσιονομική πολιτική.
- Το εσωτερικό οικονομικό περιβάλλον υποβαθμίστηκε περαιτέρω με αποτέλεσμα την μείωση των άμεσων ξένων επενδύσεων.
- Τα φθηνά κεφάλαια που εισέρεαν άφθονα στη χώρα χρησιμοποιήθηκαν όχι για παραγωγικές επενδύσεις, αλλά για την ενίσχυση της εσωτερικής ζήτησης, με περαιτέρω επιβάρυνση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και, ειδικά, του εμπορικού ισοζυγίου.
- Η μείωση των επιτοκίων δανεισμού στο ύψος των γερμανικών 2001-2009 οδήγησε σε αύξηση τον δημόσιο δανεισμό και μάλιστα την στιγμή που η Ελλάδα είχε υψηλότερο ΑΕΠ από μέσο όρο ΕΕ.
- Ο πληθωρισμός παρά την μείωση του εξακολουθούσε να είναι 50% υψηλότερος από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης με αποτέλεσμα την συγκριτικά μεγάλη πραγματική ανατίμηση (ανάλογα με τους υπολογισμούς αυτή κυμαίνεται μεταξύ 15-20%) του ευρώ έναντι των άλλων εταίρων της.
- Στο ζήτημα της δημοσιονομικής πειθαρχίας η χώρα απέτυχε παταγωδώς. Καθ' όλη την περίοδο μετά την ένταξη τα δημοσιονομικά της χώρας ήταν σταθερά πάνω από το επιτρεπόμενο όριο του 3% ως προς το ΑΕΠ, με αποτέλεσμα τη συνεχή αύξηση του δημόσιου χρέους. Παρόλο που η χώρα τέθηκε σε επιτήρηση τα έτη 2006-2007, εξήλθε αυτής με νέο μένος δημοσιονομικής σπατάλης, με αποκορύφωμα τα έτη 2008 και 2009.

Μέρος Β: Η πορεία προς το μνημόνιο

¹⁶ Τα κριτήρια του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης είναι:

α) Δημοσιονομικό Έλλειμμα. Δεν πρέπει να υπάρχει υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα, δηλαδή το έλλειμμα δεν πρέπει να υπερβαίνει την τιμή αναφοράς του 3% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ).

β) Δημόσιο Χρέος: Το δημόσιο χρέος δεν πρέπει να υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ (εκτός αν βρίσκεται σε συνεχή καθοδική πορεία και πλησιάζει ικανοποιητικά την τιμή αναφοράς

<http://euro.cy>

Κεφάλαιο 2: Η Κρίση χρέους στην Ελλάδα και το μνημόνιο

Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφεται και αξιολογείται η πορεία της ελληνικής οικονομίας προς το μνημόνιο. Στα πλαίσια αυτά καταγράφεται το χρονικό της κρίσης στην αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων, διερευνούνται τα αίτια αυτής τόσο σε ενδογενές επίπεδο όσο και σε εξωγενές και παρουσιάζονται οι βασικές συνιστώσες των μέτρων αντιμετώπισης μέχρι και σήμερα.

2.1 Το χρονικό της Κρίσης χρέους

Η κρίση χρέους εκδηλώθηκε αρχικά στην αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων με την ανακοίνωση από την νέα κυβέρνηση, στις αρχές Οκτωβρίου του 2009, ότι το έλλειμμα της γενικής κυβερνήσεως θα ανερχόταν τελικά στο εξαιρετικά υψηλό 12,7% του ΑΕΠ το 2009, από περίπου 6,0%-8,0% του ΑΕΠ που προβλεπόταν έως τότε από την προηγούμενη κυβέρνηση, με το χρέος της γενικής κυβερνήσεως να ανέρχεται στο 113% και 120% του ΑΕΠ το 2009 και το 2010 αντιστοίχως (Alpha Bank, Ιούνιος 2010).

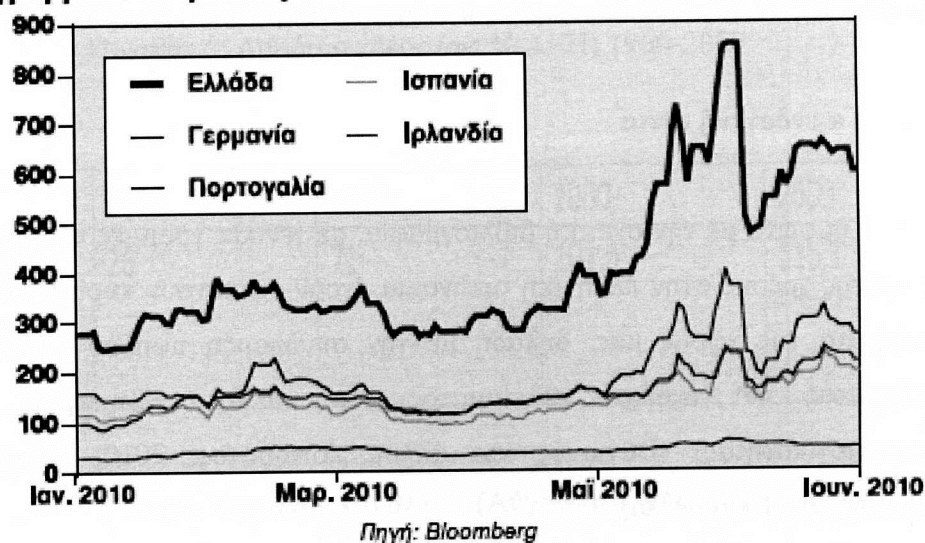
Στη συνέχεια, η ΕΕ (Ecofin) στις φθινοπωρινές της προβλέψεις (αρχές Νοεμβρίου 2009), επεξέτεινε περαιτέρω τις δυσμενείς εκτιμήσεις για τη δημοσιονομική κατάσταση της Ελλάδος, προβλέποντας ότι το έλλειμμα της γενικής κυβερνήσεως και το χρέος της γενικής κυβερνήσεως δεν θα μειώνονταν το 2010 και ότι θα αυξάνονταν περαιτέρω στο 12,8% και το 135,4% του ΑΕΠ, αντιστοίχως, το 2011 (Alpha Bank, Ιούνιος 2010).

Παρόλα αυτά η κυβέρνηση απέφυγε να προχωρήσει άμεσα σε λήψη μέτρων δημοσιονομικής εξυγίανσης, με σκοπό να καθησυχάσει τις αγορές.

Η πρόβλεψη για αύξηση του χρέους της γενικής κυβερνήσεως στο 135,4% του ΑΕΠ το 2011 οδήγησε αναπόφευκτα στην υποβάθμιση της πιστοληπτικής αξιολογήσεως του Ελληνικού Δημοσίου 3 φορές μέχρι τον Δεκέμβριο από την Fitch και την S&P's στο BBB+ και από την Moody's στο A2, κρίνοντας το πρόγραμμα της κυβέρνησης για τη δημοσιονομική εξυγίανση της χώρας ανεπαρκές.

Οι ανωτέρω εξελίξεις προκάλεσαν την μεγάλη κρίση στην αγορά των ελληνικών κρατικών ομολόγων, με απότομη αύξηση των περιθωρίων (πιστωτικού) κινδύνου (spreads) από τα γερμανικά ομόλογα αναφοράς (δηλαδή από τα ομόλογα που θεωρείται ότι έχουν ελάχιστο ή μηδενικό πιστωτικό κίνδυνο). Στις 21 Ιανουαρίου του 2010 το spread των 10ετών ομολόγων ξεπέρασε τις 300 μονάδες, ακολούθησε έντονα αυξητική πορεία ξεπερνώντας ακόμα και τις 1000 μονάδες τον Απρίλιο του 2010.

Διάγραμμα 3: Ασφάλιστρο κινδύνου (CDS) 10ετών κρατικών ομολόγων

Πηγή : Αναφέρεται στο Alpha Bank (Ιούνιος 2010)

Η παραπάνω διεύρυνση των περιθωρίων επιτοκίων αντανακλά, επίσης, τις επιφυλάξεις των αγορών αναφορικά με τη δυνατότητα περιορισμού των δημοσιονομικών ελλειμμάτων της Ελλάδας καθώς και από το μεγάλο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ΟΚΕ, 2009).

Τέλος, οι συνέπειες της κρίσης στην αγορά των ελληνικών κρατικών ομολόγων είναι βαρυσήμαντες καθώς (ΟΚΕ, 2009):

- υπάρχει πλέον και για πρώτη φορά οξύτατο πρόβλημα εύρεσης φθηνού χρήματος για το κράτος και όχι μόνο.
- Επιπλέον, υπήρχαν σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στην επιχειρηματική και καταναλωτική εμπιστοσύνη, και, κατά συνέπεια, στην αναπτυξιακή πορεία της ελληνικής οικονομίας.
- Τέλος, οι τράπεζες και οι άλλες μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα, συνήθως, δεν αντλούν κεφάλαια από τις διεθνείς αγορές με όρους καλύτερους από ό, τι το Δημόσιο.

2.2 Τα αίτια της Κρίσης χρέους

Στην ενότητα αυτή γίνεται η καταγραφή των αιτιών που οδήγησαν στην κρίση χρέους την ελληνική οικονομία με βάση την σχετική βιβλιογραφία. Για λόγους παρουσίασης θα γίνει η διάκριση των αιτιών σε ενδογενή και εξωγενή.

2.2.1 Τα ενδογενή αίτια

Σύμφωνα με την σχετική βιβλιογραφία, σε γενικές γραμμές τα ενδογενή αίτια της κρίσης χρέους στην ελληνική οικονομία έχουν να κάνουν κυρίως με τα δίδυμα ελλείμματα της χώρας μας, δηλαδή με την συνύπαρξη υψηλού δημοσιονομικού ελλείμματος και υψηλού ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών (έλλειμμα ανταγωνιστικότητας) (Βαγιανός και άλλοι, Αύγουστος 2010, Βαϊτσος, 2011, Σταθάκης, 2011 και άλλοι)

Για λόγους παρουσίασης, θα ταξινομήσουμε τα αίτια στις εξής κατηγορίες:

A) υψηλό δημόσιο χρέος

B) υψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα

Γ) υψηλό έλλειμμα ανταγωνιστικότητας

A) Υψηλό δημόσιο χρέος

Καταρχήν να πούμε ότι η χώρα μας μπήκε στην ΟΝΕ με δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ μεγαλύτερο από 100%, γεγονός που αντανάκλα ότι δεν θα ήταν βιώσιμη η κατάσταση αυτή αφού το υψηλό δημόσιο χρέος έχει την ικανότητα να αυτοτροφοδοτείται. Μάλιστα όπως δείχνουν και οι ακόλουθοι πίνακες το χρέος της χώρας μας οφειλόταν στο υψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα (Σταθάκης, 2011, Βαγιανός και άλλοι, Αύγουστος, 2010).

Πίνακας 4: Δημόσιο έλλειμμα (ως % ΑΕΠ) 1960-2009

Δεκαετία	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009
Δημόσιο έλλειμμα ως % επί του ΑΕΠ	-0,6	1,2	8,1	8,4	5,9

Πηγή: Βαγιανός και άλλοι, (Αύγουστος, 2010)

Πίνακας 5: Δημόσιο χρέος (ως % ΑΕΠ) 1960-2009

Έτος	1980	1990	2000	2009
Δημόσιο χρέος ως % επί του ΑΕΠ	26	71	101,5	115,1

Πηγή: Βαγιανός και άλλοι, (Αύγουστος, 2010)

Ωστόσο, δεν έγινε παραγωγική χρήση των δανεικών καθώς (Βαγιανός και άλλοι, Αύγουστος, 2010):

- Το ποσοστό των δανεικών που δαπανήθηκε σε παραγωγικές επενδύσεις, δηλ. δημόσια έργα υποδομής, δεν ξεπέρασε το 25% του συνόλου
- Το μεγαλύτερο μέρος των δανεικών χρημάτων δαπανήθηκε για την αύξηση της μισθοδοσίας στον δημόσιο τομέα, δηλ. περισσότεροι δημόσιοι υπάλληλοι και υψηλότεροι μισθοί, καθώς και για την αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών, δηλ. περισσότεροι συνταξιούχοι και υψηλότερες συντάξεις.
- Οι παραλήπτες του κρατικού χρήματος αύξησαν την ιδιωτική κατανάλωση τους, λόγω των υψηλότερων εισοδημάτων τους. Οι επενδύσεις μειώθηκαν διότι υπήρχαν λιγότερα ιδιωτικά κεφάλαια για τη χρηματοδότησή τους.

Απόρροια των παραπάνω είναι η μη δημιουργία παραγωγικών βάσεων στην χώρα μας, οι οποίες θα επέτρεπαν την υψηλά διατηρήσιμη οικονομική ανάπτυξη και κατά συνέπεια την ευημερία των πολιτών.

Ακόμη, στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι ιδιαίτερα υψηλό ήταν το εξωτερικό δημόσιο χρέος (και όχι το ιδιωτικό χρέος) καθώς- ενδεικτικά αναφέρουμε ότι- το 2009 το εξωτερικό δημόσιο χρέος ήταν στο 89% του ΑΕΠ. Οι λόγοι αύξησης του έχουν να κάνουν με καθώς (Βαγιανός και άλλοι, Αύγουστος, 2010):

- α) την υπεροχή των εισαγωγών σε σχέση με τις εξαγωγές
- β) την μείωση των εισροών από την ΕΕ λόγω διεύρυνσης ΕΕ,
- γ) τη χαμηλή ιδιωτική και δημόσια αποταμίευση
- δ) τις υποτιμήσεις της δραχμής

Β) Υψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα

Όπως δείχνει και ο προ-προηγούμενος πίνακας, καθόλη την διάρκεια παραμονής της χώρας στην ΟΝΕ η χώρα μας είχε κατά μέσο όρο δημοσιονομικό έλλειμμα (ως 5% του ΑΕΠ) μεγαλύτερο από την τιμή αναφοράς του 3% (5,9%). Η ακτινογραφία των συστατικών του μερών (δημόσια έσοδα και έξοδα) θα μας επιτρέψει να εξάγουμε πολύ σημαντικά συμπεράσματα.

Δημόσιες Δαπάνες

Στα πλαίσια αυτά, όπως φαίνεται και στον ακόλουθο πίνακα οι κυβερνητικές δαπάνες είναι συγκρίσιμες με τον μέσο όρο της ΕΕ.

Πίνακας 6: Δημόσιες δαπάνες, 2007

	Συνολικές δαπάνες ως % επί του ΑΕΠ	Ενδιάμεση κατανάλωση ως % επί του ΑΕΠ	Αποδοχές των εργαζομένων ως % επί του ΑΕΠ	Τόκοι ως % επί του ΑΕΠ	Κοινωνικές παροχές ως % επί του ΑΕΠ
Ελλάδα	45	5,7	11,2	4,4	17,6
Μέσος όρος των 27 χωρών της ΕΕ	45,7	6,4	10,4	2,7	19,1

Πηγή: Βαγιανός και άλλοι, (Αύγουστος, 2010)

Το κύριο πρόβλημα της Ελλάδας δεν είναι ότι ο δημόσιος τομέας είναι πολύ μεγάλος αλλά ότι τα χρήματα δεν δαπανώνται αποτελεσματικά. Αναλυτικότερα:

- Η χρηματοδότηση δημοσίων υπηρεσιών σημαντικοί για την ανταγωνιστικότητα, όπως π.χ. επενδύσεις σε υποδομές και ανθρώπινο δυναμικό είναι ελλιπής. Για παράδειγμα το ύψος των καταναλωτικών δημοσίων δαπανών είναι πολύ μεγαλύτερο από τον αντίστοιχο των επενδυτικών. Όμως, οι επενδυτικές δημόσιες δαπάνες είναι ταχείας απόδοσης και είναι αυτές που αυξάνουν την παραγωγικότητα, προσελκύουν Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (Καράγιωργας, 1979).
- Οι δαπάνες της γενικής κυβέρνησης για την εξυπηρέτηση του χρέους έχουν αυξηθεί την τελευταία δεκαετία από 18,6 δις σε 37,3 δις, δηλαδή έχουν διπλασιαστεί. Υπήρχαν υπερβολικά υψηλές δαπάνες για τόκους επί του συσσωρευμένου χρέους (6,6% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο σε σύγκριση με το 3,6% για την ΕΕ-15 για την περίοδο 1995-2009) γεγονός που αντανακλά το σχετικά χαμηλό ποσοστό των πραγματικών κοινωνικών δαπανών σε σχέση με το σύνολο των κρατικών δαπανών (Μανιάτης, 2011).
- Οι δραστηριότητες εκείνες που παραδοσιακά συνδέονται με την κρατική γραφειοκρατία, την καταστολή, τις στρατιωτικές δαπάνες (οι γενικές δημόσιες δαπάνες, οι δαπάνες για το νομικό σύστημα, τα δικαστήρια, τη δημόσια τάξη και την άμυνα όπου το ελληνικό κράτος ξοδεύει πολύ περισσότερο από ό, τι κατά μέσο όρο οι χώρες της ΕΕ-15 για την περίοδο 1995-2009(Μανιάτης, 2011).
- Επίσης οι δημόσιες δαπάνες επιβαρύνθηκαν πολύ λόγω των υψηλών χρεών νοσοκομείων (του ΕΣΥ προς προμηθευτές), των Δήμων, των ζημιογόνων ΔΕΚΟ και των ασφαλιστικών ταμείων. Την δεκαετία του 1980 σημειώθηκε μια έκρηξη στις εγγυήσεις του Δημοσίου για δάνεια από ιδιωτικές και δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς, καθώς και εκρηκτική αύξηση στα χρέη των ΔΕΚΟ και των αγροτικών συνεταιρισμών. Το 1989 οι εγγυήσεις του Δημοσίου ανήλθαν στο 32% του ΑΕΠ και τα επόμενα τρία χρόνια περίπου οι μισές είχαν καταπέσει και επιβάρυναν το δημόσιο (Αλογοσκούφης, Μάιος, 2009).
- Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970 οι κυβερνήσεις ακολουθούσαν τον αποκαλούμενο «χρυσό κανόνα» της δημοσιονομικής πολιτικής, που επέτρεπε ελλείμματα μόνο στο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων. Από το 1978 άρχισαν οι παρεκκλίσεις από αυτόν τον κανόνα, ειδικά κατά τις προεκλογικές χρονιές. Τα δημοσιονομικά ελλείμματα άρχισαν να αυξάνονται, στο πλαίσιο της προσπάθειας των κυβερνήσεων να ικανοποιήσουν τη γενικότερη απαίτηση για αναδιανομή του εισοδήματος και διεύρυνση του ρόλου του κράτους (Αλογοσκούφης, Μάιος, 2009).
- Υπήρχε έλλειψη δεικτών μέτρησης της παραγωγικότητας στον δημόσιο τομέα, όπως συμβαίνει σε κάθε ιδιωτική εταιρεία ενώ οι δημόσιες υπηρεσίες δεν αξιολογούνταν με βάση τον τρόπο με τον οποίο

επιτυγχάνουν συγκεκριμένους στόχους παραγωγικότητας (Βαγιανός και άλλοι, Αύγουστος 2010).

- Οι πελατειακές σχέσεις (προμήθειες, διορισμοί, υπερτιμολογήσεις) επιβάρυναν και αυτές διαχρονικά τις δημόσιες δαπάνες (Βαϊτσος, 2011).

Δημόσια έσοδα

Τα δημόσια έσοδα βρίσκονται σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο από το μέσο όρο της ΕΕ κυρίως όσον αφορά την άμεση φορολογία ενώ οι εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση καθώς και οι έμμεσοι φόροι ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα έφτασαν σχεδόν να συμβαδίζουν με τον μέσο όρο της ΕΕ (Βαγιανός και άλλοι, Αύγουστος 2010, Μανιάτης, 2011).

Πίνακας 7: Δημόσια έσοδα, 2007

	Συνολικά έσοδα ως % επί του ΑΕΠ	Έμμεσοι φόροι (ΦΠΑ) ως % επί του ΑΕΠ	Άμεσοι φόροι ως % επί του ΑΕΠ	Κοινωνικές εισφορές ως % επί του ΑΕΠ
Ελλάδα	39,7	12,5	7,9	13,4
Μέσος όρος των 27 χωρών της ΕΕ	44,9	13,5	13,4	13,5

Πηγή: Βαγιανός και άλλοι, (Αύγουστος, 2010)

Τα αίτια της παραπάνω υστέρησης έχουν να κάνουν με τα ακόλουθα:

- Την εκτεταμένη παραοικονομία: φοροδιαφυγή – εισφοροδιαφυγή κυρίως στους αυτοαπασχολούμενους (Βαγιανός και άλλοι, Αύγουστος 2010, Μανιάτης 2011, Αλογοσκούφης 2009).
- Την καθήλωση της οικονομικής ανάπτυξης (ΑΕΠ) μέχρι τα μέσα 1990. Το γεγονός αυτό επιτάχυνε τη διαδικασία της συσσώρευσης χρέους (Βαγιανός και άλλοι, Αύγουστος 2010).
- Τις διαχρονικές διαρθρωτικές αδυναμίες του δημόσιου τομέα, (χαμηλή παραγωγικότητα, γραφειοκρατία, διαφθορά, πελατειακό κράτος) που οδήγησαν μεταξύ άλλων και υστέρηση των φορολογικών εσόδων (Βαγιανός και άλλοι, Αύγουστος 2010).

Γ. Έλλειμμα ανταγωνιστικότητας

Η Ελλάδα στηρίχτηκε στην εσωστρεφή και όχι στην εξωστρεφή ανάπτυξη (η οποία μπορεί να εξασφαλίζει υψηλά διατηρήσιμους ρυθμούς μεγέθυνσης, πολλές θέσεις εργασίας, άνοδο βιοτικού επιπέδου της χώρας και άλλα).

Τα σημαντικότερα αίτια της χαμηλής ανταγωνιστικότητας (και άρα της χαμηλής εξωστρεφούς ανάπτυξης) σχετίζονται με τα ακόλουθα (Alpha Bank, Φεβρουάριος 2009):

- Η Ελλάδα μετά την ένταξη δεν προσαρμόστηκε στους νέους κανόνες ανταγωνισμού στην ΟΝΕ (βλέπε προηγούμενη ενότητα).
- Υπήρχε έλλειψη παραγόντων βελτίωσης της παραγωγικότητας, όπως το άνοιγμα των αγορών, η συσσώρευση κεφαλαίου, τεχνολογικού εξοπλισμού και άλλα.
- Το μέγεθος των ελληνικών επιχειρήσεων ήταν (και είναι) ιδιαίτερα μικρό για να στηρίξει μια τέτοια προσπάθεια.
- Υπήρχε δημιουργία γραφειοκρατικών και πελατειακών μηχανισμών για την ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.
- Οι αυξήσεις των μισθολογικών αμοιβών ήταν με ρυθμό πολύ υψηλότερο από τον υψηλό ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας που επιτυγχάνονται στον μη ανταγωνιστικό δημόσιο τομέα.
- Υπήρχε αυξημένη ανελαστικότητα της αγοράς εργασίας.
- Υπήρχε αντιοικονομική λειτουργία του δημόσιου τομέα.
- Υπήρχε χαμηλό επίπεδο δαπανών για έρευνα και τεχνολογία.
- Υπήρχε σχετικά χαμηλή διείσδυση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και ιδιαιτέρως του διαδικτύου στα ελληνικά νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.

2.2.2 Τα εξωγενή αίτια

Στα εξωγενή αίτια η σχετική βιβλιογραφία αναδεικνύει τις επιπτώσεις της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης 2007-2009 καθώς και τις κατασκευαστικές αστοχίες και τα λειτουργικά προβλήματα της ΟΝΕ.

2.2.2.1 Η Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική κρίση 2007-2009

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, αν και δεν προκάλεσε, επέτεινε και επέσπευσε την κρίση χρέους της ελληνικής οικονομίας.. Οι αρχικές συνέπειες της κρίσης ήταν συγκριτικά ήπιες για τη χώρα μας (Κότιος, Ιούνιος 2011).

- Πρώτον, δεν προκάλεσε ανυπέβλητα προβλήματα στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα λόγω του χαμηλού βαθμού διασύνδεσής του με το αμερικανικό και το βρετανικό σύστημα και επειδή δεν κατείχε σημαντικό ποσοστό «τοξικών» τίτλων.

- Δεύτερον, λόγω του χαμηλού βαθμού ανοίγματος της ελληνικής οικονομίας οι επιδράσεις στην πραγματική οικονομία, με εξαίρεση τον τουρισμό και τη ναυτιλία, ήταν σχετικά ήπιες.
- Έτσι, το πρώτο έτος της κρίσης 2008 το ΑΕΠ της χώρας αυξήθηκε κατά 1,3%, ενώ η ύφεση του 2009 με -2,3% ήταν από τις χαμηλότερες στην Ευρωζώνη.

Μετάπειτα όμως κυρίως από το 2009 και η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση επηρέασε την χώρα μας μέσω των παρακάτω διαύλων:

α) Νέα κερδοσκοπία πάνω στο δημόσιο χρέος:

Επειδή, ο ιδιωτικός τομέας κατέρρευε, οι χρηματοπιστωτικοί όμιλοι έστρεψαν την προσοχή τους από την διαχείριση του ιδιωτικού χρέους στις νέες ευκαιρίες κερδοσκοπίας που προσέφερε ο δημόσιος τομέας-υψηλά δημόσια χρέη. Πχ Ελλάδα αδύναμος κρίκος λόγω των δίδυμων ελλειμμάτων (Βαϊτσος, 2011).

Έτσι φούντωσαν τα «στοιχήματα» υπέρ της χρεοκοπίας αδύναμων χωρών μέσω π.χ. της αγοράς συμβάσεων ασφάλισης έναντι αθέτησης υποχρεώσεων χωρίς την κατοχή των σχετικών ομολόγων (δηλ. χωρίς ταυτόχρονη αγορά των ομολόγων) της αδύνατης χώρας (γυμνά cds).

β) υπερευαίσθητοποίηση των αγορών

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Χαρδούβελης (Φεβρουάριος 2011) η χρηματοπιστωτική κρίση ευαίσθητοποίησε τους οίκους αξιολόγησης και τις χρηματοπιστωτικές αγορές σε ότι αρνητικό. Έτσι, μέχρι το τέλος 2009 οι αγορές δεν διαφοροποιούσαν σημαντικά την Ελλάδα και γενικά χώρες της Ευρωζώνης μεταξύ τους-παρόλο που είχε σημαντικότερες αποκλίσεις, γιατί δεν πίστευαν στην ρήτρα μη διάσωσης. Τέλος 2009-αρχές 2010, μετά από καθυστερήσεις λήψης μέτρων, συνεχείς αναθεωρήσεις, ατυχείς πολιτικές δηλώσεις οι αγορές βαθμιαία διαπίστωσαν ότι οι διαφοροποιήσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και τις χώρες της Ευρωζώνης είναι μεγάλες όσον αφορά δημοσιονομικά τους τομείς και ανταγωνιστικότητα και άρχισαν να την διαφοροποιούν. Οι απαιτούμενες αποδόσεις στα 5-ετή CDS άρχισαν να διαφοροποιούνται σημαντικά από το Νοέμβριο του 2009, όταν γνωστοποιήθηκε η ελληνική δημοσιονομική εκτροπή και οι αξιολογικοί οίκοι υποβάθμισαν την ελληνική οικονομία.

2.2.2.2 Οι κατασκευαστικές αστοχίες και τα λειτουργικά προβλήματα της ONE

Σε ένα ιδιαίτερα αναλυτικό και εμπειριστατωμένο τους άρθρο οι Παπαστάμκος και Κότιος (11 Ιουλίου 2011) αναλύουν τις κατασκευαστικές αστοχίες και τα λειτουργικά προβλήματα της ONE. Εμείς εδώ παρουσιάζουμε εκείνα που σχετίζονται περισσότερο με την κρίση χρέους της χώρας μας και είναι τα εξής:

α. Συστέγαση κρατών με αποκλίνουσες οικονομικοπολιτικές και νομισματικές κουλτούρες

Ο Ευρωπαϊκός Βοράς (Γερμανία) λόγω των αρνητικών βιωμάτων με διαδοχικούς υπερπληθωρισμούς, έχουν διαμορφώσει “κουλτούρα” νομισματικής σταθερότητας δηλαδή απαιτούν από την πολιτική να διασφαλίζει τη σταθερότητα του χρήματος. Επίσης στα πλαίσια αυτά είναι υπέρμαχοι των σφικτών μακροοικονομικών πολιτικών δημοσιονομικής, εισοδηματικής και της κοινωνικής πολιτικής. Αντίθετα, στην Ελλάδα και γενικά στον ευρωπαϊκό Νότο μεγαλύτερη έμφαση δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην οικονομική μεγέθυνση και θεωρούν ότι η νομισματική πολιτική οφείλει να εξυπηρετεί τον εν λόγω στόχο, όπως και η δημοσιονομική, εισοδηματική. Επίσης είναι υπέρ της κοινωνικής πολιτικής και του παρεμβατικού κράτους.

β. Υπερεθνικοποίηση και η προωθημένη αποπολιτικοποίηση της νομισματικής πολιτικής

Η οποία οδήγησε στην αποδυνάμωση του παραδοσιακού ρόλου της δημοσιονομικής πολιτικής, δηλαδή της δημιουργίας εισοδήματος και της εισοδηματικής πολιτικής αφού δεν υπάρχει η δυνατότητα υποτίμησης του νομίσματος, οι μισθοί πλέον φέρουν το βάρος της ανταγωνιστικότητας. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την κουλτούρα του κοινωνικού κράτους και την μονοπωλιακή δράση των εργατικών συνδικάτων στην Ελλάδα.

γ. Απουσία συστήματος πρόληψης και διαχείρισης κρίσεων

Το σύστημα της ONE δομήθηκε χωρίς την ενσωμάτωση ενός ολοκληρωμένου μηχανισμού πρόληψης και αντιμετώπισης διαταραχών. Και αυτό επειδή οι αρχιτέκτονες της ONE, μέσω της θεσμοθέτησης της δημοσιονομικής πειθαρχίας και του ΣΣκΑ πίστευαν, ότι δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν κρίσεις δημοσίου χρέους, αγνοώντας, βεβαίως, άλλης φύσεως διαταραχές, όπως η ύφεση και η κρίση των χρηματοπιστωτικών συστημάτων.

Ακόμη υπήρχε υπερτίμηση της αποτελεσματικότητας της δημοσιονομικής πειθαρχίας καθώς το 2003 η Γερμανία και Γαλλία ξέφυγαν του κριτηρίου του ελλείμματος αλλά δεν πλήρωσαν κυρώσεις λόγω πολιτικοποίησης της λήψης αποφάσεων με αποτέλεσμα να καταργηθεί στην πράξη η δημοσιονομική πειθαρχία για τις μικρότερες χώρες όπως η Ελλάδα.

Τέλος, δεν υπήρχαν κυρώσεις για το δημόσιο χρέος (μόνο για έλλειμμα).

δ. Όχι έμφαση σε κριτήρια πραγματικής σύγκλισης

Τα κριτήρια πριν την ONE , αλλά και μετά την ONE εποχή ήταν μόνο ονομαστικά και όχι πραγματικά. Δεν αντικατοπτρίζουν τις διορθωτικές παραγωγικές και ανταγωνιστικές ικανότητες των υποψηφίων χωρών, ούτε τους ποιοτικούς παράγοντες της οικονομικής ανάπτυξης (π.χ. παραγωγικότητα, καινοτομία, οικονομικό περιβάλλον, διοικητική απόδοση, ανταγωνιστικότητα).

Αν και υπήρχαν κάποια πραγματικά κριτήρια στην Συνθήκη του Μάαστριχτ, στην πράξη αγνοήθηκαν, ενώ δεν υπήρχαν καν στο ΣΣκΑ.

ε. Ασυμμετρίες στην ενιαία νομισματική πολιτική

Δεδομένου ότι η Ελλάδα είχε πληθωρισμό σταθερά άνω του ορίου του 2%, θα έπρεπε για την Ελλάδα να υπάρξει μια περιοριστική νομισματική πολιτική με επιτόκια υψηλότερα από αυτά που εφάρμοζε η ΕΚΤ. Όμως δεν έγινε κάτι τέτοιο. Έτσι, τόσο η νομισματική πολιτική της ΕΚΤ, όσο και τα χαμηλά επιτόκια των αγορών έδρασαν στη χώρα προκυκλικά και επέτειναν τα διπλά ελλείμματα, δηλαδή τα δημοσιονομικά και αυτά των εξωτερικών συναλλαγών.

2.3 Τα μέτρα αντιμετώπισης της Κρίσης χρέους (Μνημόνιο και άλλα)

Πριν προχωρήσουμε στην καταγραφή των μέτρων αντιμετώπισης της ελληνικής κρίσης χρέους που ελήφθησαν, θα ήταν ιδιαίτερα διαφωτιστικό να καταγράψουμε τους παράγοντες μείωσης του δημοσίου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ διαχρονικά με βάση την διεθνή βιβλιογραφία.

Στα πλαίσια αυτά ο De Grauwe (2005) αναφέρει ότι ο περιορισμός του κρατικού προϋπολογισμού είναι:

$$G - T + Rb = \Delta B / \Delta t + \Delta M / \Delta t$$

όπου

- G οι δημόσιες δαπάνες χωρίς τόκους δημοσίου χρέους
- T= φόροι
- $\Delta B / \Delta t$ = έκδοση δημοσίου χρέους
- $\Delta M / \Delta t$ = έκδοση νέου χρήματος (νομισματική βάση)
- R= επιτόκιο δημοσίου χρέους, άρα Rb= τόκοι δημοσίου χρέους
- $G - T + Rb$ = πρωτογενές δημοσιονομικό έλλειμμα

Με άλλα λόγια το αριστερό σκέλος δείχνει το πρωτογενές δημοσιονομικό έλλειμμα και το δεξί σκέλος δείχνει την πλευρά της χρηματοδότησης (με λήψη δανείου και έκδοση χρήματος).

Η εξίσωση αυτή, κατόπιν τροποποιήσεων (De Grauwe, 2005) μπορεί να γραφτεί ως εξής:

$$b = (g - t) + (r - x) - m$$

όπου:

- b: Δημόσιο Χρέος ανά μονάδα χρόνου/ ΑΕΠ
- (g-t): πρωτογενές δημοσιονομικό έλλειμμα/ΑΕΠ
- r= επιτόκιο δημοσίου χρέους
- x= ρυθμός μεγέθυνσης
- m: Έκδοση Νέου χρήματος ανά μονάδα χρόνου/ΑΕΠ

Άρα, οι παράγοντες μείωσης-σταθεροποίησης του δημοσίου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ διαχρονικά (ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ θα σταθεροποιηθεί σε μια τιμή,

δηλαδή, $b=0$, όταν:

- το επιτόκιο δανεισμού να είναι μικρότερο του εθνικού ρυθμού μεγέθυνσης ($r < x$),
- δημιουργείται πρωτογενές πλεόνασμα ($t > g$),
- η δημιουργία χρήματος να είναι αρκετά υψηλή,
- με επίτευξη διατηρήσιμα υψηλών ρυθμών μεγέθυνσης (αύξηση ΑΕΠ),

- με αναδιάρθρωση του χρέους¹⁷
- με πληθωρισμό (καθώς ο πληθωρισμός αυξάνει το ονομαστικό ΑΕΠ και άρα μειώνει το κλάσμα Δημόσιο χρέος/ΑΕΠ).

Από τα παραπάνω μέτρα, όπως θα δούμε και αναλυτικά παρακάτω, οι ελληνικές κυβερνήσεις έδωσαν μεγαλύτερη σχετικά βαρύτητα στην δημιουργία πρωτογενούς πλεονάσματος και στην αναδιάρθρωση χρέους (PSI)

2.3.1 Το 1ο Πακέτο μέτρων: Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης

Υπό την ασφυκτική πίεση των αρνητικών εξελίξεων στην αγορά των ελληνικών κρατικών ομολόγων και των υποχρεώσεων της Ελλάδος έναντι της Ζώνης του Ευρώ, η ελληνική κυβέρνηση, με μεγάλη καθυστέρηση και μετά από πλήρη αδράνεια σε ολόκληρο σε ολόκληρο το 4^ο 3μηνο του 2009, προχώρησε από τις αρχές του 2010 στη λήψη ουσιαστικών μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής προκειμένου να αποκαταστήσει την σοβαρά κλονισμένη αξιοπιστία της ελληνικής δημοσιονομικής πολιτικής και να επαναφέρει την αγορά των ΕΚΟ σε ομαλή λειτουργία.¹⁸

¹⁷ «Αν χρωστάς στην τράπεζα εκατό χιλιάδες δολάρια, ανήκεις στην τράπεζα. Αν χρωστάς στην τράπεζα εκατό εκατομμύρια δολάρια, η τράπεζα σου ανήκει.» (Αμερικάνικη παροιμία). <http://www.express.gr>

¹⁸ Το πρωτογενές ισοζύγιο περιλαμβάνει τις πρωτογενείς δαπάνες (δηλαδή τις δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού χωρίς τους τόκους και τα χρεολύσια για την αποπληρωμή του δημοσίου χρέους). Στο σκέλος των εσόδων περιλαμβάνει τα τρέχοντα έσοδα (δηλαδή τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού τα οποία εξ ορισμού δεν περιλαμβάνουν τα έσοδα από εκποίηση δημοσίας περιουσίας και τα έσοδα από δανεισμό). Το πρωτογενές ισοζύγιο έχει εξαιρετική σημασία καθώς μας δείχνει την έκταση στην οποία ο δημόσιος φορέας καλύπτει τις καταναλωτικές του δαπάνες με προσφυγή στο δανεισμό πραγματοποιώντας αρνητική αποταμίευση (ελλειμματικό πρωτογενές ισοζύγιο) ή αυξάνει την δημόσια αποταμίευση (πλεονασματικό πρωτογενές ισοζύγιο). Οι παραπάνω μορφές έχουν ιδιαίτερη σημασία καθώς τα δημοσιονομικά πρωτογενή πλεονάσματα, αυξάνουν τα συνολικά αποταμιευτικά κεφάλαια και άρα τις επενδύσεις, την συσσώρευση υλικού κεφαλαίου, το ΑΕΠ, ενώ τα πρωτογενή δημοσιονομικά ελλείμματα έχουν τις αντίθετες επιπτώσεις (Λοϊζίδης και Πατσουράτης, 2008). Ιδιαίτερα, το πρωτογενές δημοσιονομικό πλεόνασμα αποτελεί σημαντικό παράγοντα σταθεροποίησης-μείωσης του δημοσίου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ. Επιπλέον, τα πρωτογενή δημοσιονομικά ελλείμματα συνεπάγονται – μεταξύ άλλων – ότι το κράτος στερείται εγχωρίων πόρων και άρα θα καταφύγει σε δανεισμό (εσωτερικό ή εξωτερικό) με έκδοση ομολόγων με αποτέλεσμα την αύξηση του δημοσίου χρέους η οποία έχει σημαντικότερες αρνητικές επιδράσεις (Λοϊζίδης και Πατσουράτης, 2008). Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η τρέχουσα γενιά ευνοείται σε βάρος της μελλοντικής γενιάς στο βαθμό που ι) το δημόσιο χρέος είναι αποτέλεσμα αύξησης καταναλωτικών αναγκών δημόσιου και όχι επενδυτικών (που αυξάνουν την παραγωγική ικανότητα της χώρας), ιι) θα κληθούν να αποπληρώσουν αυτά τα χρέη χωρίς οι προτιμήσεις τους να εκπροσωπούνται σήμερα στο κοινοβούλιο όπου λαμβάνονται αυτές οι αποφάσεις (Mankiw, 2002).

Τα κυριότερα βήματα προς αυτήν την κατεύθυνση ήταν η ανακοίνωση του επικαιροποιημένου Προγράμματος Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) την 16^η Ιανουαρίου του 2010. Το ΕΣΠΑ προέβλεπε μείωση του ΕτΓΚ στο 8,7% του ΑΕΠ το 2010 και συνέχιση της πρωτικής του πορείας τα επόμενα έτη, έτσι ώστε να διαμορφωθεί κάτω του 2,8% του ΑΕΠ το 2012 και κάτω του 2,0% του ΑΕΠ το 2013 (Alpha Bank, Ιούνιος 2010).

Ακόμη, το ΕΣΠΑ, μεταξύ των άλλων, περιελάμβανε πάγωμα μισθών, περικοπές δαπανών 10% και περικοπές υπερωριών και εργατικών οδοιπορικών. Η επίτευξη της δημοσιονομικής προσαρμογής και η μείωση του ελλείμματος θα προερχόταν από την αύξηση των φορολογικών εσόδων και τη μείωση των κρατικών δαπανών.¹⁹

Ωστόσο, οι αγορές δεν έδειξαν ότι είχαν πεισθεί. Από αυτό το σημείο άρχισε μια σειρά αρνητικών εξελίξεων που οδήγησαν σε μαζικές ρευστοποιήσεις Ελληνικών κρατικών ομολόγων και σε περαιτέρω υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής αξιολόγησης της χώρας από οίκους αξιολόγησης και δυσμενείς εκτιμήσεις σχετικά με τους ρυθμούς ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας. Το αρνητικό αυτό κλίμα οδήγησε ουσιαστικά στην αδυναμία δανεισμού του Ελληνικού κράτους από τις διεθνείς χρηματαγορές (Alpha Bank, Ιούνιος 2010).

2.3.2 Το 2^ο Πακέτο μέτρων: Μάρτιος 2010

Με την προτροπή και την πίεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των αγορών η ελληνική κυβέρνηση προχώρησε την 3^η Μαρτίου 2010 σε ουσιαστική εξειδίκευση και επέκταση των μέτρων μείωσης του ελλείμματος το 2010 και τα επόμενα έτη. Τα νέα μέτρα συμπεριελάμβαναν την αύξηση των συντελεστών του ΦΠΑ κατά 2 π.μ., νέα αύξηση των ειδικών φόρων στα καύσιμα, τα τσιγάρα και τα ποτά, το πάγωμα όλων των συντάξεων που χρηματοδοτούνται από το κράτος και την περικοπή όλων των επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων κατά 12%, αλλά και του 13^{ου} και του 14^{ου} μισθού κατά 30%.²⁰

¹⁹ <http://www.enet.gr>

²⁰ <http://www.enet.gr>

Επιπλέον των ανωτέρω, κατά τη διάρκεια του Μαρτίου και του Απριλίου 2010 σημειώθηκαν οι ακόλουθες κυβερνητικές πρωτοβουλίες (Alpha Bank, Ιούνιος 2010):

- 1) φορολογικό νομοσχέδιο (διεύρυνση της φορολογικής βάσεως στην Ελλάδα και για ικανοποιητική αύξηση των φορολογικών εσόδων από το 2011 και για τα επόμενα έτη)
- 2) ανακοινώθηκε το νομοσχέδιο για το ασφαλιστικό
- 3) ανακοινώθηκαν οι βασικές αρχές του σχεδίου «Καλλικράτης» για την εν βάθρων αναδιάρθρωση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), ενώ το τελικό σχέδιο νόμου περιορίζει τον αριθμό των Δήμων και των Κοινοτήτων σε 325 Δήμους από 1.034, καταργεί τις άνω των 70 Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις και δημιουργεί αντί αυτών 13 περιφερειακές διοικήσεις και οδηγεί στην κατάργηση, συγχώνευση και εκλογίκευση των 6.000 περίπου Δημοτικών Επιχειρήσεων και Οργανισμών με σημαντικές οικονομίες όσον αφορά τις επιχορηγήσεις αυτών των φορέων από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Ωστόσο και πάλι, η αναθεώρηση δημοσιονομικών στοιχείων (Έλλειμμα στο 13,7%) και οι αρνητικές κριτικές στον ξένο τύπο αύξησαν περαιτέρω τα spreads ξεπερνώντας ακόμα και τις 1000 μονάδες τον Απρίλιο του 2010.

2.3.3 Το μνημόνιο Οικονομικής – Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής Ι

Οι ευρύτερες συνθήκες εκείνης της εποχής (άνοιξη 2010) που οδήγησαν την χώρα στο Μνημόνιο Ι – πέρα από τα αίτια που τα εξετάζουμε ενδεέστερα σε επόμενο κεφάλαιο είχαν να κάνουν με τα ακόλουθα:

- Την δυσχερέστατη προαναφερθείσα εξέλιξη των spreads που ξεπέρασαν ακόμα και τις 1000 μονάδες τον Απρίλιο του 2010 καθιστώντας πλήρες απογοητευτικό τον δανεισμό της χώρας.
- Την απόφαση στις 25 Μαρτίου 2010, της συνόδου κορυφής της Ε.Ε για την δημιουργία του EFSF²¹ με τη συμμετοχή

²¹ Οι προσωρινοί μηχανισμοί στήριξης στην ΕΕ μέχρι το καλοκαίρι του 2012 ήταν: α) Ευρωπαϊκός μηχανισμός χρηματοπιστωτικής σταθερότητας (EFSM), ο οποίος έχει Κοινοτικό χαρακτήρα και επιτρέπει στην Ευρωπαϊκή επιτροπή τη λήψη δανείων για στήριξη χωρών της ΕΕ σε κρίση, μέχρι

του Δ.Ν.Τ, ο οποίος θα μπορούσε να διαθέσει έως 750 δις ευρώ στις χώρες της Ευρωζώνης που απειλούνταν με χρεοκοπία.

- Την απόφαση της ΕΚΤ για την αποδοχή των ομολόγων του Δημοσίου των χωρών της ΖτΕ ως ενέχυρο, ανεξαρτήτως της πιστοληπτικής τους διαβαθμίσεως, αποτρέποντας έτσι κάθε ενδεχόμενο προκλήσεως προβλημάτων ρευστότητας στις Τράπεζες (Alpha Bank, Ιούνιος 2010)

Έτσι, στις 23/4/2010 ζητήθηκε η ενεργοποίηση του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού της ΕΕ, της ΕΚΤ και του ΔΝΤ (ΤΡΟΙΚΑ) με € 110 δις. (κατά 2/3 από τις χώρες μέλη της ΖΤΕ και κατά το 1/3 από το ΔΝΤ), ποσό που είναι αρκετό για να καλύψει τις δανειακές ανάγκες της Ελλάδος έως και το 1^ο 6μηνο του 2012(!!!). Οι όροι που τέθηκαν οδήγησαν στην υπογραφή του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής και μεταρρυθμίσεων (Μνημόνιο Ι) που θα έθετε σε λειτουργία η ελληνική κυβέρνηση ως προϋπόθεση της χρηματοδοτήσεώς της με 110δις (Alpha Bank, Ιούνιος 2010).

Ακόμη, συμφωνήθηκε να γίνονται τριμηνιαίες εκταμιεύσεις της διμερούς οικονομικής βοήθειας από τα Κράτη- Μέλη της Ευρωζώνης οι οποίες να υπόκεινται σε τριμηνιαίες αξιολογήσεις των προϋποθέσεων για τη διάρκεια της συμφωνίας.

Επίσης, παρόλο που υπήρχε το άρθρο no bail out (ρήτρα μη διάσωσης)²², η διάσωση της ελληνικής οικονομίας μας από τους εταίρους στηρίχθηκε στο άρθρο 100ΣΕΚ ή 122ΣΛΕΕ σύμφωνα με το οποίο όταν ένα κράτος μέλος αντιμετωπίζει δυσκολίες ή διατρέχει μεγάλο κίνδυνο να αντιμετωπίσει σοβαρές δυσκολίες οφειλόμενες σε φυσικές καταστροφές ή έκτακτες περιστάσεις που υπεκφεύγουν από τον έλεγχό του, το Συμβούλιο, προτάσσει της Επιτροπής, μπορεί να αποφασίσει να του χορηγήσει, υπό ορισμένους όρους, χρηματοδοτική ενίσχυση της Ένωσης.

Σε γενικές γραμμές το πρόγραμμα αυτό εξασφαλίζει κατ' αρχάς μια τριετή περίοδο χρηματοδότησης της Ελλάδος από τα κράτη-μέλη

συνολικού ύψους 60 δις ευρώ με την εγγύηση του Ενωσιακού προϋπολογισμού και β) η Ευρωπαϊκή Διευκόλυνση χρηματοπιστωτικής σταθερότητας (EFSF) η οποία έχει Διακρατικό χαρακτήρα, καθώς και τη μορφή εταιρείας ειδικού σκοπού και παρέχει σε κράτη μέλη της ΟΝΕ εγγυήσεις δανείων μέχρι συνολικού ύψους 440 δις ευρώ. Το ΔΝΤ έρχεται να συμπληρώσει τα παραπάνω ποσά με άλλα 250 δις ευρώ (Παπαστάμκος Κότιος, 11 Ιουλίου 2011).

²² «Η Κοινότητα δεν ευθύνεται για τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν οι κεντρικές κυβερνήσεις, οι περιφερειακές, τοπικές ή άλλες δημόσιες αρχές, άλλοι οργανισμοί δημοσίου δικαίου ή δημόσιες επιχειρήσεις των κρατών μελών, ούτε τις αναλαμβάνει, με την επιφύλαξη των αμοιβαίων χρηματοοικονομικών εγγυήσεων για την από κοινού εκτέλεση ενός συγκεκριμένου έργου. Κανένα κράτος μέλος δεν ευθύνεται για τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν οι κεντρικές κυβερνήσεις, οι περιφερειακές, τοπικές ή άλλες δημόσιες αρχές, άλλοι οργανισμοί δημοσίου δικαίου ή δημόσιες επιχειρήσεις άλλου κράτους μέλους, ούτε τις αναλαμβάνει, με την επιφύλαξη των αμοιβαίων χρηματοοικονομικών εγγυήσεων για την από κοινού εκτέλεση ενός συγκεκριμένου έργου».

της ζώνης του ευρώ και του ΔΝΤ, σε συνθήκες όπου το κόστος προσφυγής στις αγορές έχει καταστεί απαγορευτικό.²³ Παράλληλα, προδιαγράφει τις γενικές κατευθύνσεις της οικονομικής πολιτικής για τα επόμενα 3 χρόνια, και έχει 3 βασικές κατευθύνσεις:

- A. Στον δημοσιονομικό τομέα (Δημοσιονομική προσαρμογή).
- B. Διαρθρωτικά μέτρα και μεταρρυθμίσεις στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και στη λειτουργία αγορών εργασίας και προϊόντων (Εσωτερική υποτίμηση).
- C. Χρηματοπιστωτικά μέτρα

A) στον δημοσιονομικό τομέα (Δημοσιονομική προσαρμογή)

Ενδεικτικά αναφέρουμε τα ακόλουθα:²⁴

- Αύξηση ΦΠΑ, διεύρυνση βάσης ΦΠΑ, αύξηση Έμμεσων φόρων, αύξηση άμεσων φόρων, αύξηση φόρων στα πολυτελείας, αύξηση φόρων στην ακίνητη περιουσία, αύξηση αντικειμενικών αξιών, κ.α.
- Μείωση επιδομάτων, δημοσίων επενδύσεων, καταναλωτικής δαπάνης, υψηλών συντάξεων, πάγωμα τιμαριθμικής προσαρμογής συντάξεων, κανόνας 1 πρόσληψη ανά 5 συνταξιοδοτήσεις, ιδιωτικοποιήσεις, κ.α.
- Καλλικράτης, μείωση επιδοτήσεων σε ΔΕΚΟ, Έκτακτες εισφορές από κερδοφόρες επιχειρήσεις, αλλαγή στα επιδόματα ανεργίας κ.α.

B) Διαρθρωτικά μέτρα και μεταρρυθμίσεις στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και στη λειτουργία των αγορών εργασίας και προϊόντων (Εσωτερική υποτίμηση)

Ενδεικτικά αναφέρουμε τα ακόλουθα:²⁵

1. Μεταρρυθμίσεις στο συνταξιοδοτικό σύστημα (συγχωνεύσεις, αύξηση ορίου ηλικίας, υπολογισμός σύνταξης τα τελευταία 5 έτη, μείωση ανώτατου ορίου, μείωση πρόωρης συνταξιοδότησης, αλλαγή για βαρέα – ανθυγιεινά, αναπηρία, κ.α.)
2. Μεταρρυθμίσεις στην Δημόσια διοίκηση (διαφάνεια, Καλλικράτης, ενιαίο μισθολόγιο, ανεξάρτητη αξιολόγηση δημόσιας διοίκησης, κ.α.)
3. Μεταρρυθμίσεις στο σύστημα Υγείας (ηλεκτρονική συνταγογράφηση, μηχανογράφηση, έλεγχος δαπανών, κ.α.)
4. Μεταρρυθμίσεις στην Αγορά Εργασίας

²³<http://www.bankofgreece.gr>

²⁴<http://www.minfin.gr>

²⁵<http://www.minfin.gr>

Αναθεώρηση Νομοθεσίας για την Προστασία της Απασχόλησης:

- παράταση περιόδου μαθητείας για νέες εργασίες στο 1 έτος,
- μείωση του συνολικού επιπέδου αποζημιώσεων
- αύξηση του ελάχιστου κατωφλίου για την ενεργοποίηση όρων ομαδικών απολύσεων, ειδικά για τις μεγάλες επιχειρήσεις.
- εφαρμογή μέτρων για τη διασφάλιση ότι οι κατώτατοι μισθοί της τρέχουσας περιόδου θα παραμείνουν αμετάβλητοι σε ονομαστική αξία για 3 χρόνια.
- διευκόλυνση της χρήσης συμβάσεων προσωρινής απασχόλησης και μερικής απασχόλησης.

Καταπολέμηση της Αδήλωτης Εργασίας

Αύξηση της ευελιξίας στο ωράριο εργασίας (προσαρμογή της νομοθεσίας για την εισαγωγή ετήσιου υπολογισμού χρόνου εργασίας και μείωση στις υπερωριακές αμοιβές.)

Αναθεώρηση του κατώτατου μισθολογίου

-έπειτα από διάλογο με τους κοινωνικούς εταίρους, η κυβέρνηση θα πρέπει να υιοθετήσει νομοθεσία για τους κατώτατους μισθούς εισάγοντας ειδική σχετική πρόβλεψη για ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες που βρίσκονται σε κίνδυνο όπως οι νέοι και οι μακροχρόνια άνεργοι.

-διασφάλιση ότι οι κατώτατοι μισθοί της τρέχουσας περιόδου θα παραμείνουν αμετάβλητοι για 3 χρόνια.

Αναθεώρηση του συστήματος διαπραγματεύσεων των μισθών στον ιδιωτικό τομέα για τη συγκράτηση των μισθών

- υιοθέτηση νομοθεσίας για την αναθεώρηση του συστήματος διαπραγματεύσεων των μισθών στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών συμφώνων απασχόλησης, με στόχο την αύξηση μισθών σε κατώτερο των κλαδικών συμβάσεων επίπεδο.
- Τροποποίηση των ρυθμίσεων του συστήματος διαιτησίας

5.Μεταρρυθμίσεις για βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος

- Διευκόλυνση στην ίδρυση εταιρειών
- Απελευθέρωση των Κλειστών επαγγελματιών
- Βελτίωση πολιτικής ανταγωνισμού
- Σιδηρόδρομοι, ενέργεια

6.Μεταρρυθμίσεις για προώθηση Επενδύσεων και εξαγωγών

- Προώθηση ΑΞΕ και επενδύσεων σε στρατηγικούς κλάδους (μέτρα για τη διευκόλυνση ΑΞΕ και επενδύσεων καινοτομίας σε στρατηγικούς κλάδους (πράσινες βιομηχανίες, ΤΠΕ κλπ.) μέσω της αναθεώρησης του Επενδυτικού Νόμου, της υιοθέτησης μέτρων για τη διευκόλυνση των ΣΔΙΤ)
- E&A και Καινοτομία

7.Αύξηση της απορρόφησης των κονδυλίων των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ

8.Μεταρρυθμίσεις στην δημόσια διοίκηση

- *Απλοποίηση του συστήματος πληρωμών των δημοσίων υπαλλήλων* (Ενιαίας Αρχής Πληρωμών, κα)
- *Κρατικές Προμήθειες*
- *Διαφάνεια στις αποφάσεις δημοσίων δαπανών*
- *Κα*

Γ)Χρηματοπιστωτικά μέτρα

Τα Χρηματοπιστωτικά μέτρα ελήφθησαν για τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος, της ρευστότητας και της κεφαλαιακής επάρκειας και με την εγκαθίδρυση μηχανισμών εποπτείας και ελέγχου του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα ακόλουθα:²⁶

- *Δημιουργία Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας*: σκοπός να διατηρήσει τη σταθερότητα στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, χορηγώντας ίδια κεφάλαια σε περίπτωση σημαντικής συρρίκνωσης των κεφαλαίων
- *Εντατική εποπτεία τραπεζών-ασφαλιστικών οργανισμών*
- *Stress tests* τραπεζών

Τέλος, να τονίσουμε ότι στις 12 Μαρτίου 2011 υπήρξε συμφωνία για μείωση του ποσοστού δανεισμού κατά 1% και επιμήκυνση του χρόνου απόσβεσης στα 7,5 χρόνια,²⁷ ενώ στις 9 Δεκεμβρίου 2010 η κυβέρνηση κατέθεσε στη βουλή το πολυνομοσχέδιο για τα εργασιακά και τις ΔΕΚΟ : Το νομοσχέδιο περιλάμβανε ρυθμίσεις για υπερίσχυση των επιχειρησιακών συμβάσεων έναντι των κλαδικών, με μόνο περιορισμό το ύψος του βασικού μισθού της εθνικής συλλογικής σύμβασης. Θεσπίστηκε η δοκιμαστική περίοδος εργασίας με διάρκεια 12 μηνών, στο διάστημα των οποίων η σύμβαση μπορεί να καταγγελθεί χωρίς προειδοποίηση και χωρίς αποζημίωση απόλυσης. Επίσης το νομοσχέδιο έθετε πλαφόν τα 4.000 Ευρώ, στις μικτές αποδοχές των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ και μείωση 10% σε αμοιβές που ξεπερνούν τα 1.800 Ευρώ.²⁸

2.3.4 Το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Στρατηγικής: 2010-2015

Ωστόσο, από το καλοκαίρι κιάλας άρχισαν να φαίνονται οι συνέπειες των μέτρων. Η ανεργία και ο πληθωρισμός άρχισαν να εκτινάσσονται ενώ οι μικροεπιχειρήσεις έβλεπαν τον τζίρο τους συνεχώς να μειώνεται με αποτέλεσμα να οδηγούνται όλο και

²⁶<http://www.minfin.gr>

²⁷<http://el.wik>

²⁸ <http://www.tanea.gr>

περισσότερες στο κλείσιμο. ²⁹Το 2010 έκλεισε με το χρέος να αγγίζει το 142,8% του ΑΕΠ και το έλλειμμα στο 10,5%. Παράλληλα η οικονομία συρρικνώθηκε 4,5%.³⁰

Κάτω από αυτές τις εξελίξεις ψηφίστηκε το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Στρατηγικής (2010-2015) – ΜΠΔΣ. Το μεσοπρόθεσμο προβλέπει μία σειρά από μέτρα για τον περιορισμό των δαπανών και αύξησης των εσόδων. Περιορίζονται μισθολογικές και λειτουργικές δαπάνες και προστίθενται νέα φορολογικά μέτρα. Ιδρύεται οργανισμός Αποκρατικοποιήσεων (*Ταμείο Δημόσιας Περιουσίας*) με σκοπό την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας. Στόχος είναι έσοδα 50 δις από αποκρατικοποιήσεις. Παράλληλα αποφασίζονται δεσμευτικά πολυετή ανώτατα όρια δαπανών για υπουργία και συνολικό κρατικό προϋπολογισμό και εκτιμήσεις εσόδων, δαπανών και ελλειμμάτων για τους διάφορους τομείς της γενικής κυβέρνησης.³¹

Οι κατευθυντήριοι στόχοι του ΜΔΠΣ είναι:³²

- η βελτίωση αποτελεσματικότητας ποιότητας G
- η μείωση σπατάλης και αναποτελεσματικότητας ευρύτερου δημόσιου τομέα
- η διεύρυνση φορολογικής βάσης
- η μείωση φοροδιαφυγής και εισφοροδιαφυγής

Από το πρόγραμμα θα αντληθούν σημαντικά έσοδα: 15 δισεκατομμύρια ευρώ την περίοδο 2011-2013 και 50 δισεκατομμύρια ευρώ συνολικά έως το 2015. Από αυτά αναμένεται ότι 10-15 δις. ευρώ θα προέλθουν από εταιρείες και υποδομές και 25-35 δις. ευρώ από αξιοποίηση δικαιωμάτων και ακινήτων. Αυτά τα έσοδα θα μείωναν το χρέος κατά επιπλέον 20 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ έως το 2015, ενώ αναμενόταν ότι η ολοκλήρωση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων και αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας το 2015 θα οδηγούσε σε μείωση της ετήσιας δαπάνης για τόκους κατά 3 δις. Ευρώ.³³

Πίνακας 8:Δημοσιονομική προσαρμογή βάση ΔΜΠΣ 2012-2015

²⁹Γ. Βαρουφάκης (Δεκέμβριος 2014) Η γένεση της Μνημονιακής Ελλάδας, Gutenberg, Αθήνα

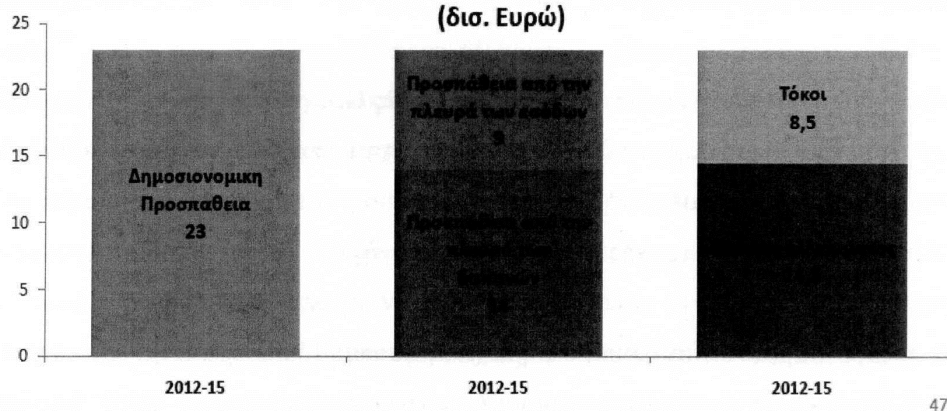
³⁰ <http://www.skai.gr>

³¹ <http://www.tovima.gr>

³² <http://government.gov.gr>

³³ <http://government.gov.gr>

**Η δημοσιονομική προσπάθεια 2012-2015 είναι κατά 2/3 από τις
δαπάνες και κατά 1/3 τα έσοδα
(δισ. Ευρώ)**

Πηγή : ¹ http://government.gov.gr/wp-content/uploads/2011/04/%CE%9C%CE%B5%CF%83%CE%BF%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%BF-%CE%A0%CE%BB%CE%B1%CE%AF%CF%83%CE%B9%CE%BF-%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%83%CE%B71.pdf

2.3.5 Το 5^ο πακέτο μέτρων: Σεπτέμβριος 2011

Στην Σύνοδο Κορυφής της 21^{ης} Ιουλίου 2011 οι ευρωπαίοι οδηγήθηκαν σε συμφωνία νέας δανειοδότησης της Ελλάδας. Η συμφωνία περιλάμβανε νέο δάνειο για την χώρα ύψους 158 δις Ευρώ. Από αυτά τα 109 δις θα προέλθουν από ΕΕ και ΔΝΤ (49 δις από αυτά είναι το υπόλοιπο από 1^ο πακέτο διάσωσης), 37 δις από συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα με την εθελοντική ανταλλαγή ομολόγων που λήγουν την περίοδο έως το 2020 με νέα μακροπρόθεσμα ομόλογα (PSI-βλέπε επόμενη ενότητα), ενώ 12 δις θα προέλθουν από Ελλάδα επαναγορά ομολόγων από δευτερογενή αγορά.³⁴

Όμως, μετά την ανακοίνωση της συμφωνίας οι οίκοι αξιολόγησης Fitch και Moody's υποβάθμισαν την Ελλάδα σε καθεστώς περιορισμένης χρεοκοπίας μετά την ανακοίνωση για τα αποτελέσματα του προγράμματος ανταλλαγής ομολόγων με τους ιδιώτες πιστωτές, εκτιμώντας ότι η χώρα δεν θα είναι σε θέση να καταβάλει στο ακέραιο τις υποχρεώσεις της απέναντι στους ιδιώτες πιστωτές.³⁵

Στο τέλος Αυγούστου ανακοινώθηκε πως η οικονομία της Ελλάδας βρισκόταν εκτός στόχων, καθώς υπήρχε μεγάλη υστέρηση εσόδων και αύξηση δαπανών. Η κατάσταση αυτή συνεπικουρούμενη και από την απειλή της τρόικας για την μη καταβολή της έκτης δόσης του δανείου του πρώτου πακέτου διάσωσης

³⁴ <http://www.enet.gr>

³⁵ <http://news247.gr>

οδήγησε την κυβέρνηση σε μία σειρά έκτακτων συμπληρωματικών μέτρων τα οποία ανακοινώθηκαν κατά τη διάρκεια του Σεπτεμβρίου (5^ο πακέτο μέτρων)³⁶ και τα οποία περιλαμβάνουν:³⁷

- Νέος έκτακτος φόρος στις κατοικίες που θα καταβάλλεται μέσω του λογαριασμού της ΔΕΗ
- Περικοπή συντάξεων και μεγάλες περικοπές στο εφάπαξ
- Νέες περικοπές μισθών στο δημόσιο και εφαρμογή ενιαίου μισθολογίου
- Μείωση του αφορολόγητου ορίου από τις 8.000€ στις 5.000€
- Άνοιγμα όλων των κλειστών επαγγελμάτων
- Διεύρυνση του μέτρου της εργασιακής εφεδρείας και σε οργανισμούς που δεν καταργούνται

2.3.6 Το PSI

Στην Σύνοδο Κορυφής της 26^{ης} Οκτωβρίου 2011 εξειδικεύτηκε περισσότερο η εθελοντική ανταλλαγή των ομολόγων και έτσι αποφασίστηκε το «κούρεμα» κατά 50% του ελληνικού χρέους: Οι ιδιώτες πιστωτές Ελλάδας (εγχώριοι και ξένοι: τράπεζες, ασφαλιστικά ταμεία, κ.α.) θα αποδεχτούν σε εθελοντική βάση, μείωση της αξίας των ελληνικών ομολόγων που διαθέτουν κατά 50%. Με άλλα λόγια αποφασίστηκε η ελεγχόμενη αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους, μέσω ανταλλαγής ομολόγων (το γνωστό πλέον ως PSI, Private Sector Involvement). Στην ανταλλαγή δεν περιλαμβάνονται οι εξής κατηγορίες ομολόγων:

- 1) Ομόλογα του πρώτου δανείου, ύψους 110 δις ευρώ, που έδωσε η τρόικα(ΕΕ,ΔΝΤ,ΕΚΤ) στη χώρα μας
- 2) Ομόλογα που έχει αγοράσει η ΕΚΤ από τη δευτερογενή αγορά
- 3) Ομόλογα που κατέχουν απλοί ιδιώτες.

Ο εθελοντικός χαρακτήρας της παραπάνω ανταλλαγής αποφασίστηκε ώστε αφενός να μην πυροδοτηθούν τα ασφάλιστρα CDS που έχουν εκδώσει ευρωπαϊκές τράπεζες σε περίπτωση υποχρεωτικού κουρέματος (κάτι που θα έβαζε σε δύσκολη θέση τις τράπεζες-εκδότες των CDS) και αφετέρου από την μεριά των τραπεζιτών, αποδέχθηκαν τον χαρακτηρισμό του κουρέματος ως εθελοντικού γιατί απειλήθηκαν με πλήρη στάση πληρωμών.³⁸

2.3.7 Το Μνημόνιο Οικονομικής-Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής II

³⁶ <http://news247.gr>

³⁷ <http://www.skai.gr>

³⁸ <http://www.protagon.gr>

Στην προαναφερθείσα Σύνοδο Κορυφής της 26^{ης} Οκτωβρίου 2011, η αποδοχή του PSI ήταν προαπαιτούμενο, ώστε να αποφασίσουν οι ευρωπαίοι να προχωρήσουν και σε πρόσθετο πακέτο βοήθειας προς Ελλάδα 130 δις €, (από ΤΡΟΙΚΑ τα 28 από ΔΝΤ) υπό όρους, δηλαδή συνοδεύεται από πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής με διάρκεια 2012-2014 (Μνημόνιο ΙΙ). Παράλληλα αποφασίστηκε η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών με 23 δις € και αύξηση κατά 1 τρις € των κεφαλαίων Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας καθώς και η δημιουργία μηχανισμού μόνιμης εποπτείας της Ελλάδας.³⁹⁴⁰ Ακόμη, 8,2 δις θα δοθούν στο ΔΝΤ το 2015. Θα πρέπει και πάλι να τονιστεί ότι το δάνειο αυτό συνοδεύεται – όπως και το μνημόνιο Ι- από πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής με διάρκεια μέχρι το 2021 (Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015 – βλέπε παρακάτω ενότητα).

Πίνακας 9: Η κατανομή των χρημάτων από το 2^ο δάνειο έχει ως εξής (σε δις):

<p>1. βελτίωση της ποιότητας των ελληνικών κρατικών ομολόγων που κρατάσαν εγγυήσεις το EFSF στην ΕΚΤ, για την κάλυψη της ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών κατά την περίοδο του προγράμματος ανταλλαγής ομολόγων. Όσο διαρκεί το PSI η ΕΚΤ δεν αποδέχεται τα ελληνικά κρατικά ομόλογα (ή τα ομόλογα που έχουν εγγύηση του ελληνικού δημοσίου) ως ενέχυρο για την παροχή ρευστότητας αφού Ελλάδα είναι σε επιλεκτική χρεοκοπία</p>	35
--	----

³⁹ <http://www.tovima.gr>

⁴⁰ <http://www.real.gr>

2. Θα δοθούν στους 'κουρεμένους' ιδιώτες πιστωτές της Ελλάδας από PSI προκειμένου να χρυσώσουν το χάπι	30
3. Αποπληρωμή δεδουλευμένων τόκων ομολόγων	5,7
4. Ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών Όμως αν χρειασθεί, μπορεί να πλησιάσει τα 50 δισ. ευρώ	23
5. Χρηματοδότηση λοιπών αναγκών 2ου προγράμματος οικονομικής στήριξης: Χρηματοδότηση των ελλειμμάτων του δημοσίου αφού και στην περίπτωση που υπάρξουν πρωτογενή πλεονάσματα δεν θα είναι επαρκή, τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια που θα ακολουθήσουν, για την κάλυψη των αναγκών εξυπηρέτησης του χρέους και του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.	36,3
ΣΥΝΟΛΟ	130

Πηγή: <http://www.banksnews.gr/portal/home-page/124-top-story/4803-2012-03-15->

17-32-07

2.3.8 Το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής: 2012-2015

Το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής, 2012-2015, που συνοδεύεται από το 2^ο δάνειο της χώρας μας περιλαμβάνει τα ακόλουθα μέτρα:⁴¹⁴²

1. Φορολογικά μέτρα

- Έως το τέλος Ιουλίου 2012 θα έχει ψηφιστεί φορολογικό νομοσχέδιο με ουδέτερο δημοσιονομικό αποτέλεσμα, το οποίο θα διευρύνει τη φορολογική βάση επιτρέποντας μειώσεις σε συγκεκριμένους φόρους. Το νομοσχέδιο θα περιλαμβάνει:
 - Κατάργηση των φοροαπαλλαγών
 - Ενσωμάτωση σε ένα όλων των φόρων ακινήτων
 - Κατάργηση των μειωμένων συντελεστών Φ.Π.Α στα νησιά του Αιγαίου
 - Αύξηση των συντελεστών Φ.Π.Α στα τρόφιμα, φάρμακα, περιθαλψη, ηλεκτρισμό, ύδρευση, εισιτήρια μεταφοράς, φυσικό αέριο κλπ.
 - Την αντικατάσταση του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων από απλούστερη νομοθεσία

⁴¹ <http://www.euro2day.gr>

⁴² <http://www.newsbomb.gr>

- Εκτεταμένες αλλαγές στο σύστημα είσπραξης των φόρων και συνολικά της φορολογικής διοίκησης.

2.Αποκρατικοποιήσεις

- Ο στόχος για το πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων αναπροσαρμόζεται και από τα 50 δις ευρώ έως το 2015 θα πρέπει να έχουν βρεθεί μόνο τα 19 δις ευρώ.
- Στο πρώτο εξάμηνο του 2012 θα γίνει προσπάθεια να πουληθούν ΔΕΠΑ/ΔΕΣΦΑ,ΕΛΛ.ΠΕ,ΟΠΑΠ,ΕΥΔΑΠ και ΕΥΑΘ, ενώ στο δεύτερο εξάμηνο θα προχωρήσουν Εγνατία Οδό, λιμάνια και αεροδρόμια.
- Ο κατάλογος των προς ιδιωτικοποίηση οργανισμών ή υπηρεσιών του δημοσίου εμπλουτίζεται. Προστίθενται νέοι τομείς του Δημοσίου και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης που θα περάσουν στον ιδιωτικό τομέα.
- Παραμένει η δέσμευση ότι αν ένα περιουσιακό στοιχείο του Ταμείου δεν μπορεί να πουληθεί, θα σπάει σε κομμάτια και θα διατίθεται προς πώληση τμηματικά.

3.Μέτρα για τους εργαζόμενους στον δημόσιο τομέα

- Επανεξέταση όλων των ειδικών μισθολογίων με στόχο εξοικονόμηση ποσού 0,2% του ΑΕΠ σε ετήσια βάση.
- Επανεξέταση μισθολογικών κλιμακίων.
- Μείωση αριθμού δημοσίων υπαλλήλων κατά 150.000 2011-2015.
- Διατήρηση προσλήψεων 1:5.
- Εργασιακή εφεδρεία.
- Μείωση συμβασιούχων.
- Περιορισμός εισαγωγών σε στρατιωτικές και αστυνομικές σχολές και γενικά σε σχολές που εξασφαλίζουν αυτόματη πρόσληψη στο δημόσιο.
- Καταργείται η μονιμότητα σε ΔΕΚΟ και Τράπεζες.

4.Μέτρα στην αγορά εργασίας

Τα ακόλουθα μέτρα στοχεύουν στην μείωση του μοναδιαίου εργασιακού κόστους κατά 15% στη διάρκεια ισχύος του προγράμματος. Εάν έως τέλος Φεβρουαρίου δεν υπάρξει συμφωνία, τότε νομοθετική πρωτοβουλία της κυβέρνησης για την προσαρμογή του κόστους.

Διαρθρωτικά μέτρα στον τομέα των συλλογικών διαπραγματεύσεων

- Μέγιστη διάρκεια συλλογικών συμβάσεων 3 χρόνια.
- Οι ισχύουσες συμβάσεις λήγουν του χρόνου.
- Μετενέργεια: ↓ του χρόνου της από 6 σε 3 μήνες.
- Στο βαθμό που δεν υπάρξει νέα συλλογική σύμβαση εντός τριών μηνών ως βάση θεωρείται ο βασικός μισθός της ΕΓΣΣΕ. Επιπρόσθετα διατηρούνται γενικά επιδόματα όπως: θέσης, παιδιών, εκπαίδευσης, επικινδυνότητας. Αυτά διατηρούνται έως τη σύναψη νέας συμφωνίας (συλλογικής ή ατομικής).

- Πάγωμα ωριμάνσεων μέχρι η ανεργία μειωθεί κάτω από 10%.
- Κατάργηση μονομερούς προσφυγής στη διαιτησία. Στη διαιτησία μπαίνουν μόνο οι βασικοί μισθοί. Λαμβάνονται υπόψη η οικονομική κατάσταση της εταιρείας.

Προσαρμογή βασικού μισθού

- μείωση κατά 22 % ο κατώτατος μισθός. Ο μισθός του νεοεισερχόμενου στην αγορά εργασίας θα μειωθεί στα 586 ευρώ μεικτός (από 751 ευρώ) και στα 527 ευρώ (22%+10%) για τους νέους ηλικίας κάτω των 25 ετών. Συνεπώς ο καθαρός μισθός διαμορφώνεται στα 489 ευρώ την πρώτη περίπτωση και 440 την δεύτερη
- μείωση κατά 15% οι κύριες συντάξεις σε ΔΕΗ, ΟΤΕ και Τραπεζών κατά 7% οι κύριες συντάξεις NAT, κατά 15% οι επικουρικές συντάξεις πάνω από ένα όριο
- Έως τέλη Ιουλίου 2012, σαφές χρονοδιάγραμμα για την αναθεώρηση της ΕΓΣΣΕ με σκοπό την ευθυγράμμιση αυτής με τις ανταγωνιστικές χώρες.

Μη μισθολογικό κόστος

- μείωση ασφαλιστικών εισφορών κατά 2% με την κατάργηση των εισφορών για ΟΕΚ-ΟΕΕ. Οι δύο αυτοί οργανισμοί κλείνουν.
- μείωση κατά 3% των εισφορών ΙΚΑ από 1.1.2013 χωρίς να επιβαρύνεται ο προϋπολογισμός. Ελπίζεται αύξηση αποτελεσματικότητας στην είσπραξη ασφαλιστικών εισφορών. Εάν από τη μείωση των εισφορών προκύψει επιπρόσθετο κόστος στον προϋπολογισμό προβλέπεται αναπροσαρμογή όλων των συντάξεων!!!

5.Κλειστά επαγγέλματα-επενδύσεις

- απελευθέρωση όλων των επαγγελμάτων που υφίστανται περιορισμοί.
- Ως προς τις επενδύσεις, μέχρι τον επόμενο μήνα θα πρέπει να γίνει νόμος για την διευκόλυνση τους.

6.Δημοσιονομικά μέτρα

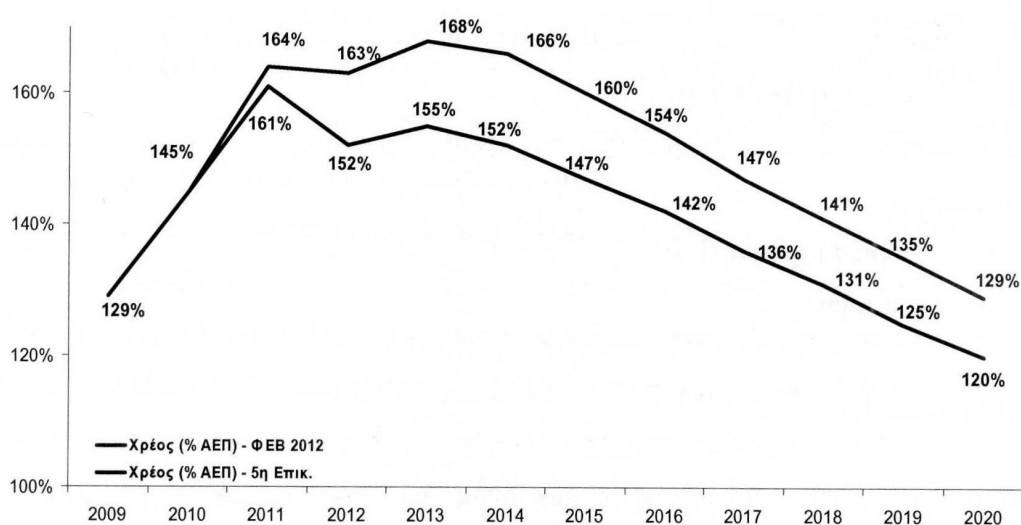
- μείωση λειτουργικών δαπανών κατά 200 εκατ. ευρώ με περικοπές εκλογικού επιδόματος, επιδομάτων απομακρυσμένων περιοχών, δαπάνες του υπουργείου Παιδείας (αποζημιώσεις καθηγητών εξωτερικό, λειτουργικές δαπάνες γυμνασίων, αναπληρωτές δευτεροβάθμιας) δαπάνες του υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης
- μείωση Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων κατά 400 εκατ. ευρώ 2012
- Περικοπή 300 εκατ. ευρώ από τις αμυντικές δαπάνες
- Κατάργηση 550 θέσεων αντιδημάρχων
- Νόμος για καθιέρωση μέγιστης τιμής σε γενόσημα στο 40% των πατενταρισμένων φαρμάκων.
- Μείωση περιθωρίου κέρδους των φαρμακοποιών κάτω από 15%.

- Ηλεκτρονική συνταγογράφηση για όλους τους γιατρούς.
- Έως το τέλος Ιουνίου θα πρέπει να αλλάξουν τα ειδικά μισθολόγια (περιλαμβάνονται δικαστικοί, διπλωμάτες, ιατροί, καθηγητές, στρατιωτικοί, αστυνομικοί). Τελικός στόχος είναι η εξοικονόμηση περίπου 0,3% του ΑΕΠ
- Κατά 150.00 ευρώ θα μειωθούν οι υπάλληλοι στο Δημόσιο. Εξ αυτών οι 15.00 θα φύγουν φέτος με παράλληλο κλείσιμο και συγχωνεύσεις φορέων.

7.Συντάξεις

- Νόμος πλαίσιο για τα επικουρικά ταμεία με στόχο τη μείωση της ασφαλιστικής δαπάνης κατά 0,4% του ΑΕΠ (600 εκ. ευρώ μείωση). Το μέτρο εξειδικεύεται σε μειώσεις 15% των κυρίων ταμείων ασφάλισης ΔΕΗ, ΟΤΕ, Τράπεζες και 7% μειώσεις στο ΝΑΤ. Έναρξη εφαρμογής μειώσεων 1.1.2012
- Επανεξέταση στα τέλη Ιουνίου των ταμείων που έχουν περιοδικές εφάπαξ καταβολές.
- Σύστημα συλλογής ασφαλιστικών εισφορών. Αναθεώρηση της μεθόδου συλλογής εισφορών. Ολοκλήρωση προγράμματος έως Σεπτέμβριο 2012. Από το Μάρτιο 2012 ενοποίηση εισπραχής ασφαλιστικών εισφορών και φόρων και ενοποίηση ελέγχου καταβολής φόρων και ασφαλιστικών εισφορών.

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να τονίσουμε ότι σύμφωνα με την έκθεση Βιωσιμότητας Δημοσίου Χρέους (ΔΝΤ) με την εφαρμογή των παραπάνω μέτρων το ελληνικό ακαθάριστο χρέος προς το ΑΕΠ κινείται από 164% το 2011 στο 163% το 2012 και στο 168% το 2013. Ξεκινά να μειώνεται σε μόνιμη βάση το 2014, όταν η ανάπτυξη υποτίθεται ότι θα έχει επιστρέψει και το πρωτογενές πλεόνασμα φθάνει στο 4,5% του ΑΕΠ.⁴³

⁴³ <http://www.kerdos.gr>

Παράλληλα, σύμφωνα με τη ίδια έκθεση, το πρωτογενές δημοσιονομικό ισοζύγιο θα διαμορφωθεί ως εξής

2012:-0,2% του ΑΕΠ

2013:+1,8 του ΑΕΠ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑ

2014:+4,5 του ΑΕΠ

2015:+4,5 του ΑΕΠ

Μέρος Γ:Η ελληνική οικονομία μετά το μνημόνιο

Κεφάλαιο 3:Θεωρητική αξιολόγηση των μέτρων αντιμετώπισης

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται η αξιολόγηση των ληφθέντων μέτρων για την αντιμετώπιση της Κρίσης Χρέους στην χώρα μας, υπογραμμίζοντας τόσο τα θετικά στοιχεία όσο και τα αρνητικά. Για την καλύτερη παρουσίαση επιλέχθηκε η αξιολόγηση να γίνει βάση των ακόλουθων 4 κατηγοριών μέτρων – που ουσιαστικά υιοθετήθηκαν από το Επικαιροποιημένο ΠΣΑ μέχρι το Μνημόνιο ΙΙ:

α) δημοσιονομική προσαρμογή

β) διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στις αγορές εργασίας, προϊόντων (Εσωτερική υποτίμηση

γ) αναδιάρθρωση χρέους (PSI)

δ) ιδιωτικοποιήσεις

3.1 Η θετική πλευρά

3.1.1 PSI

Στα θετικά σημεία του PSI περιλαμβάνονται:

- Η μείωση πληρωμών για τόκους και η μείωση χρεολυσίων αφού θα μειωθεί το ύψος του χρέους. Ωστόσο, δεν θα επηρεάσει το πρωτογενές αποτέλεσμα του προϋπολογισμού αφού οι τόκοι των δανείων δεν περιλαμβάνονται στις πρωτογενείς δαπάνες
- Το μεσταθμικό επιτόκιο των νέων ομολόγων μετά το PSI για τα επόμενα 30 χρόνια είναι 3,65% (2,63% έως το 2020), ⁴⁴δηλαδή χαμηλότερο από τα τρέχοντα επιτόκια της αγοράς
- Θα σταματήσει η κερδοσκοπία πάνω στην Ελλάδα και το ευρώ (π.χ. γυμνά CDS)
- Με ποσοστό συμμετοχής 97% στο PSI αποφεύγεται η «άτακτη χρεοκοπία» ⁴⁵η οποία θα θεωρούνταν πιστωτικό γεγονός και οι αρνητικές συνέπειες της:
 - a. Το πολιτικό και οικονομικό κόστος σε περίπτωση χρεοκοπίας θα ήταν πολύ μεγαλύτερο από το βραχυχρόνιο κόστος που συνεπάγεται η στρατηγική της δημοσιονομικής προσαρμογής⁴⁶
 - b. Η αποκατάσταση των χρεοκοπημένων χωρών από τις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων, σε περίπτωση χρεοκοπίας, θα είχε καταστροφικές συνέπειες τόσο για τις ελληνικές τράπεζες όσο και για τις ελληνικές επιχειρήσεις (όσον αφορά την πρόσβασή τους σε κεφάλαια), με αποτέλεσμα δυσμενέστερες συνέπειες για εισοδήματα και — τελικά — για τα ίδια τα φορολογικά έσοδα αλλά και τις δαπάνες του Δημοσίου (καθότι το Δημόσιο θα καλούνταν να υποκαταστήσει την ελλείπουσα τραπεζική χρηματοδότηση, π.χ. των επενδύσεων).
 - c. Απώλεια εισοδήματος καθώς θα προκληθούν δευτερογενείς αρνητικές επιπτώσεις.⁴⁷

⁴⁴ <http://www.fpress.gr>

⁴⁵ <http://www.euro2day.gr>

⁴⁶ <http://www.skai.gr>

⁴⁷ <http://kostasxan.blogspot.gr>

- d. Φυσικά, θα πρέπει να επιβληθούν κεφαλαιακοί έλεγχοι και να παρθούν άλλα μέτρα ώστε να καταμεριστεί ξένο συνάλλαγμα για την εισαγωγή ειδών πρώτης ανάγκης (Σκαπέρδας, Οκτώβριος 2011).
- e. Αρνητικές συνέπειες όχι μόνο για τα περιουσιακά στοιχεία κάποιων “ξένων” αλλά και για ελληνικές τράπεζες, ελληνικά ασφαλιστικά ταμεία εργαζομένων και ιδιώτες που κατέχουν σημαντικό μέρος του δημόσιου χρέους, όπως και για συνταξιοδοτικά ταμεία εργαζομένων άλλων χωρών και για τράπεζες χωρώ της ΕΕ, που επίσης κατέχουν ένα άλλο σημαντικό μέρος.
- f. Ταυτόχρονα, θα παρουσιάζονταν κατά πάσα πιθανότητα τραπεζικοί πανικοί, με μείωση των καταθέσεων και φυγή κεφαλαίων στο εξωτερικό. Επίσης, δεδομένου ότι μεγάλο ποσοστό των κρατικών ομολόγων διακρατούνται από εγχώριες τράπεζες, πιθανή αθέτησή τους θα προξενούσε βαρύτερες ζημιές στις τράπεζες (πλήρη έλλειψη ρευστότητας στην αγορά, εκτίναξη των επιτοκίων δανεισμού, δέσμευση καταθέσεων). Αυτό σε συνδυασμό με την απώλεια της εμπιστοσύνης, θα οδηγούσε σε κίνδυνο κατάρρευσης κάποιων εγχωρίων πιστωτικών ιδρυμάτων. Η αναγκαία τότε ανακεφαλαιοποίηση του τραπεζικού συστήματος με κρατικά κεφάλαια θα προκαλούσε μεγάλη επιπλέον επιβάρυνση στο δημόσιο χρέος (Eurobank, Απρίλιος 2010).
- g. Η συνακόλουθη συρρίκνωση της παραγωγής με ρυθμό ταχύτερο της ζήτησης θα μπορούσε να πυροδοτήσει και πληθωριστικές πιέσεις μετατρέποντας τις αποπληθωριστικές τάσεις σε στασιμοπληθωρισμό.

3.1.2 Δημοσιονομική προσαρμογή

Στα θετικά σημεία της δημοσιονομικής προσαρμογής – εφόσον αυτή είναι επιτυχής βέβαια!!!!!!) περιλαμβάνονται:

- Η σταθεροποίηση της οικονομίας μέσω σφικτής δημοσιονομικής πολιτικής μέσω μείωσης δημοσίων δαπανών, αύξησης φόρων (κυρίως κατανάλωσης όχι κεφαλαίου) οδηγεί στην μείωση της συνολικής ζήτησης και επομένως των εμπορικών ελλειμμάτων και σε περιορισμό του πληθωρισμού.
- Θα έχουν περιοριστεί προνόμια και εξαιρέσεις (πελατειακό κράτος) που όχι μόνο συνιστούσαν προσκόμματα στην ανάπτυξη, αλλά και δημιουργούσαν μεγάλες κοινωνικές ανισότητες.⁴⁸
- Η δημοσιονομική πειθαρχία οδηγεί στη βελτίωση της αξιοπιστίας της χώρας μας και άρα σε μείωση του δημοσίου χρέους. Αυτό συμβαίνει καθώς εάν η Ελλάδα με περιορισμένα συναλλαγματικά διαθέσιμα, ακολουθεί μακροοικονομικές πολιτικές που ενισχύουν την συνολική ζήτηση, διατρέχει

⁴⁸<http://www.bankofgreece.gr>

τον κίνδυνο να διογκώσει τα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών πληρωμών, με αποτέλεσμα να απειλείται η ικανότητα αποπληρωμής των δανειστών της. Αυτό προκαλεί πλήγμα στην αξιοπιστία από οίκους αξιολόγησης και καθίσταται δύσκολη η χρηματοδότηση από τις διεθνείς αγορές για μεγάλο διάστημα.⁴⁹

- Η Ελλάδα σε περιόδους ταχύρρυθμης οικονομικής ανάπτυξης αντί να εκμεταλλευθούν την οικονομική συγκυρία για να βελτιώσουν τη δημοσιονομική τους θέση με τη δημιουργία πλεονασμάτων και τη μείωση του χρέους, υιοθέτησε επεκτατική δημοσιονομική πολιτική. Ως εκ τούτου, όταν το οικονομικό κλίμα αντιστράφηκε, η άσκηση αντικυκλικής πολιτικής συνεπάγεται τη δημιουργία υψηλών ελλειμμάτων και σημαντική αύξηση του δημόσιου χρέους (Ράπανος και Καπλάνογλου, Μάιος 2010).
- Όταν θα εξυγιανθεί δημοσιονομικά θα σταματήσει η κερδοσκοπία (π.χ. γυμνά CDS).
- Αποφεύγονται αρνητικές συνέπειες της άτακτης χρεοκοπίας (βλέπε 3.2.1)
- Η Ελλάδα θα παραμένει ενεργό και όχι περιθωριοποιημένο μέλος της ζώνης του ευρώ, συμμετέχοντας στις διεργασίες που θα ορίσουν το μέλλον της ΕΕ και της χώρας.⁵⁰
- Η ελληνική οικονομία θα έχει απαλλαγεί από σοβαρά εμπόδια και στρεβλώσεις του παρελθόντος και θα λειτουργεί ορθολογικότερα.⁵¹

Οι προϋποθέσεις εξασφάλισης επιτυχίας της δημοσιονομικής προσαρμογής είναι:⁵²

- Η πρώτη εκ των ουκ άνευ προϋπόθεση για να εξασφαλιστεί η επιτυχία του Προγράμματος είναι η επάρκεια και αποτελεσματικότητα των μηχανισμών που καλούνται να το εφαρμόσουν, δηλαδή της δημόσιας διοίκησης.
- Η δεύτερη απαραίτητη προϋπόθεση είναι η εξασφάλιση της συνέχειας της εφαρμογής του Προγράμματος.
- Για να περιοριστεί το εύρος της ύφεσης και να επισπευσθεί η ανάκαμψη, πρέπει να ενθαρρυνθεί η ιδιωτική επιχειρηματική δραστηριότητα, η οποία σήμερα υφίσταται έντονα τις επιπτώσεις της μειωμένης ζήτησης, της χαμηλής ανταγωνιστικότητας, της επιβραδυνόμενης πιστωτικής επέκτασης και τους αυξημένου φορολογικού βάρους.
- **ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ!!!** Εκείνο συνεπώς που απαιτείται σήμερα είναι να σχεδιαστεί, παράλληλα με τη δημοσιονομική προσαρμογή,

⁴⁹ www.oe-e.gr

⁵⁰ <http://www.bankofgreece.gr>

⁵¹ <http://www.bankofgreece.gr>

⁵² <http://www.bankofgreece.gr>

έναν αναλυτικό “οδικό χάρτη” για τον περιορισμό του εύρους της ύφεσης και τη δυναμική επανέναρξη μιας αναπτυξιακής διαδικασίας, που θα στηρίζεται αυτή τη φορά σε στέρεες βάσεις χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τους δημοσιονομικούς στόχους.

3.1.3 Εσωτερική υποτίμηση: Απελευθέρωση αγοράς εργασίας και προϊόντων-υπηρεσιών

Στα θετικά σημεία της εσωτερικής υποτίμησης — εφόσον αυτή είναι επιτυχής βέβαια!!!!!!) περιλαμβάνονται:

- Είναι μέσο αποκατάστασης της μειωμένης ανταγωνιστικότητας μιας χώρας, όπως αυτή αντανάκλαται στο ελλειμματικό ισοζύγιο τρεχουσών πληρωμών, και ιδιαίτερα στο κομμάτι εκείνο που αφορά στο έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο (McKinsey & Co, 2011).
- Ο “εσωτερικός” χαρακτήρας της υποτίμησης είναι αναγκαίος όταν η οικονομία δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει το εργαλείο της συναλλαγματικής ισοτιμίας (εξωτερική υποτίμηση), επειδή η οικονομία συμμετέχει σε μία νομισματική ένωση. Άρα η εσωτερική υποτίμηση είναι ένας αναγκαστικός μηχανισμός προσαρμογής σε σοκ.
- Η περιοριστική εισοδηματική πολιτική (αυξήσεις μισθών μικρότερες του ρυθμού αύξησης της παραγωγικότητας και του πληθωρισμού) οδηγούν σε μείωση του μοναδιαίου κόστους εργασίας και άρα και του κόστους των επιχειρήσεων και δεδομένου των συνθηκών τέλει ανταγωνισμού. Αυτό μειώνει τις τιμές εγχώριων προϊόντων και οδηγεί σε βελτίωση της τιμολογιακής ανταγωνιστικότητας με προώθηση των εξαγωγών και περιορισμό των εισαγωγών, βελτιώνοντας το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας.
- Σύμφωνα με το 1^ο θεμελιώδες θεώρημα των οικονομικών της ευημερίας: «Το σύστημα της αγοράς, κάτω από συνθήκες ανταγωνισμού οδηγεί σε άριστη κατανομή των πόρων κατά Pareto». Το πρώτο θεώρημα μας λέγει ότι, κάτω από ορισμένες συνθήκες, οι ανταγωνιστικές αγορές οδηγούν σε μια κατανομή των πόρων τέτοια ώστε να μην είναι δυνατό με ανακατανομή των πόρων, να μπορούμε να βελτιώσουμε τη θέση ενός ατόμου χωρίς να μην χειροτερεύουμε τη θέση κάποιου άλλου. Τα παραπάνω τα πετυχαίνει η ελεύθερη λειτουργία της αγοράς μέσω του μηχανισμού των τιμών και των συνθηκών ανταγωνισμού (Καράγιωργας, 1979)
- Ο ανταγωνισμός υποχρεώνει τις επιχειρήσεις να επιδιώκουν την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική αποτελεσματικότητα, αναπτύσσεται η παραγωγικότητα, δημιουργείται έδαφος για καινοτομίες, δημιουργία ευνοϊκού κλίματος.

- Όσον αφορά την αγορά εργασίας, οι μεταρρυθμίσεις αυτές βελτιώνουν την ποιότητα των συντελεστών παραγωγής (π.χ. ενσωματώνουν υψηλότερο επίπεδο τεχνολογίας στο κεφάλαιο, ή παρέχουν ποιοτικότερη εκπαίδευση στους εργαζομένους) και τη θετική αλληλοεπίδραση μεταξύ τους. Έτσι, επιτυγχάνεται αύξηση της παραγωγικότητας και της παραγωγής, μείωση του πληθωρισμού και αύξηση εξαγωγών. Συγχρόνως, αυξάνεται η απασχόληση και μειώνεται η ανεργία.⁵³
- Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις καθιστούν τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας πιο ευέλικτο και αποτελεσματικό στην αντιμετώπιση σοκ, μειώνοντας έτσι την ανάγκη επέμβασης από τις κεντρικές εγχώριες αρχές με μια διορθωτική κίνηση στη δημοσιονομική πολιτική, η οποία άλλωστε, με δυσκολία θα μπορούσε να γίνει σήμερα σε αδύναμες χώρες, όπως η Ελλάδα.
- Η συγκράτηση των μισθών στο σύνολο της οικονομίας μπορεί να επιτευχθεί και μέσω μίας άλλης οδού (εκτός των σφικτών μακροοικονομικών πολιτικών), αυτής της μείωσης των μισθών του δημόσιου τομέα, η οποία θα παίξει το ρόλο του “σήματος” στις συλλογικές διαπραγματεύσεις εργαζομένων – εργοδοτών για αντίστοιχες μειώσεις στον ιδιωτικό τομέα (McKinsey & Co,2011).

3.1.4 Ιδιωτικοποιήσεις

Τα θετικά σημεία των ιδιωτικοποιήσεων συνίστανται στα ακόλουθα (Καραγιάννη, 2008 και Δαλαμάνκας, 2010):

- Βελτίωση της τεχνολογικής αποτελεσματικότητας των δημοσίων επιχειρήσεων (εισαγωγή κινήτρων σε εργαζόμενους και διοικήσεις).
- Αύξηση δημοσίων εσόδων (δημοσιονομική εξυγίανση) και άρα μείωση δημοσιονομικών ελλειμμάτων και δημοσίου χρέους.
- Διεύρυνση κατοχής πλούτου από περισσότερα άτομα του κοινωνικού συνόλου ιδιαίτερα με την πώληση μετοχών σε εργαζόμενους. Το τελευταίο αυξάνει το ενδιαφέρον των εργαζομένων και ενισχύει τον ρόλο του Χρηματιστηρίου με αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγικότητας και της κατανάλωσης, της συνολικής ζήτησης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.
- Βελτίωση της διανομής του εισοδήματος και του πλούτου (πώληση μετοχών στο κοινό με τιμή μικρότερη από αυτή της τιμής αγοράς).
- Μείωση του μεγέθους του μη παραγωγικού ευρύτερου δημόσιου τομέα (αν είναι τεράστιο), ο οποίος αυξάνει το κόστος του ιδιώτη.
- Προσέλκυση Άμεσων Ξένων Επενδύσεων.

⁵³ <http://www.imerisia.gr>

- Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν ισχυρότερα κίνητρα να λειτουργήσουν αποτελεσματικά καθώς α) αντιμετωπίζουν κίνδυνο πτώχευσης και β) αντιμετωπίζουν έντονο ανταγωνισμό και άρα έχουν κίνητρο να υιοθετούν σύγχρονες μεθόδους οργάνωσης και παραγωγής και να προσφέρουν προϊόντα και υπηρεσίες με καλύτερη ποιότητα και σε ελκυστικές τιμές, γ) μισθοί με βάση παραγωγικότητα και κέρδη, δ) έχουν μεγαλύτερη ευχέρεια στις προσλήψεις – απολύσεις, ε) έχουν σαφείς ποσοτικά μετρήσιμους στόχους και στ) έχουν ευελιξία στην λήψη αποφάσεων και αναλαμβάνουν κινδύνους. Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι (α) η αύξηση της παραγωγικότητας και η βελτίωση της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας, (β) η μείωση του κόστους και η βελτίωση της τιμολογιακής ανταγωνιστικότητας, (γ) η ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας λόγω μείωσης του λειτουργικού κόστους του ιδιωτικού τομέα και (δ) η αύξηση της απασχόλησης.
- Στις δημόσιες επιχειρήσεις συχνά δημιουργούνται ομάδες ειδικών συμφερόντων που πιέζουν κυβερνήσεις προς όφελος τους
- Υπάρχει συγκράτηση μισθολογικών αυξήσεων (μείωση συνδικαλιστικής δύναμης) με αποτέλεσμα την μείωση του κόστους και την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

3.2 Η αρνητική πλευρά

3.2.1 PSI

Στα αρνητικά σημεία του PSI περιλαμβάνονται:

- Οι τράπεζες θα υποστούν σημαντική απώλεια στην αξία του χαρτοφυλακίου τους από το «κούρεμα» των κρατικών ομολόγων που έχουν.⁵⁴ Αυτό θα τις οδηγήσει σε περαιτέρω μείωση της χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει ακόμη και στο κλείσιμο υγιών επιχειρήσεων.
- Εάν η προβλεπόμενη ανακεφαλαίωση των ασφαλιστικών ταμείων δεν επαρκέσει αυτά θα αντιμετωπίσουν σοβαρό πρόβλημα με ότι αυτό συνεπάγεται για τους ασφαλισμένους. Τα ασφαλιστικά ταμεία θα υποστούν επιπλέον απώλειες από την μείωση της αξίας των τραπεζικών μετοχών που έχουν στα χαρτοφυλάκιά τους.⁵⁵
- Για όσο διάστημα η χώρα είναι σε επιλεκτική χρεοκοπία οι ιδιώτες και τα ασφαλιστικά ταμεία δεν θα μπορούν να πωλούν τα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου που κατέχουν, αφού τα ομόλογα δεν θα έχουν τιμή στην αγορά

⁵⁴ <http://www.real.gr>

⁵⁵ <http://pekp.gr>

- Οι απώλειες των τραπεζών και ασφαλιστικών ταμείων θα μειώσουν την ιδιωτική επένδυση και κατανάλωση και άρα το εισόδημα της χώρας. Άρα, πιθανόν είναι οι τράπεζες και τα ασφαλιστικά ταμεία να αναζητήσουν σημαντική κρατική βοήθεια
- Παρέχει «δωρεάν γεύματα» σε επενδυτές που δεν θα μετάσχουν στο σχέδιο (π.χ. Τρόικα – 110δισ), αλλά ευελπιστούν ότι η εφαρμογή του θα οδηγήσει στην αποπληρωμή του συνόλου των ομολόγων που κατέχουν⁵⁶
- Καθιστά ένα μη διατηρήσιμο χρέος ακόμα πιο μη διατηρήσιμο. Αφού για να ναι διατηρήσιμο το δημόσιο χρέος/ΑΕΠ θα πρέπει οι ρυθμοί μεγέθυνσης να είναι μεγαλύτεροι από το επιτόκιο του δημόσιου χρέους. Κάτι τέτοιο όμως δεν συμβαίνει τώρα [ύφεση είναι -7% και το μεσοσταθμικό επιτόκιο επόμενα 30 χρόνια 3,65% (2,63% έως 2020)].⁵⁷ Επίσης εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα των αναπτυξιακών μέτρων που θα ληφθούν, ενώ είναι δύσκολο υπό καθεστώς αυστηρής δημοσιονομικής προσαρμογής, ύφεσης, ανεργίας. Τα μέτρα λιτότητας έχουν δημιουργήσει βαθιά ύφεση με ανεργία 28%, ενώ έχουν οδηγήσει στο κλείσιμο περισσότερων πάνω από 111.000 επιχειρήσεων.
- Πιθανόν να χρειαστεί και 2^η αναδιάρθρωση χρέους.⁵⁸

Τέλος σύμφωνα με την ετήσια έκθεση της INE-ΓΣΕΕ(2012) η ανταλλαγή των τίτλων του ελληνικού δημοσίου με την εφαρμογή του PSI, συνέβαλλε στην απομείωση των αποθεματικών των ασφαλιστικών ταμείων (ονομαστικές αξίες 53% και σε πραγματικές αξίες άνω του 70%). Επίσης, τα ασφαλιστικά ταμεία από το προβλεπόμενο ποσό 700-800 εκατ. ευρώ που αποκόμιζαν ως ετήσιες αποδόσεις από τόκους και προσόδους θα αποκομίσουν μετά από το PSI ποσό 120-160 εκατ. €(-80%).

⁵⁶ <http://www.tsantiri.gr>

⁵⁷ <http://www.kostasmelas.gr>

⁵⁸ <http://www.palo.gr>

Πίνακας 10: Αξίες τίτλων του ελληνικού δημοσίου που κατέχουν τα ασφαλιστικά ταμεία πριν και μετά το PSI (σε χιλιάδες €)

Ασφαλιστικά ταμεία	Διαθέσιμα (Κοινό Κεφάλαιο στην ΤτΕ)			Ομόλογα	
	Πριν το PSI	Μετά το PSI		Ονομαστική αξία	
	Ονομαστική αξία	Ονομαστική αξία	Τρέχουσα αξία	Πριν το PSI	Μετά το PSI
ΟΓΑ	164.828	94.256	50.405	1.066.648	863.859
ΕΤΑΑ	5.558.580	3.180.146	1.702.268	823.710	622.010
ΕΤΑΠ-ΜΜΕ	1.665.556	533.063		382.810	178.006
ΕΤΕΑΜ	79	40		18.414	15.257
ΤΕΑΔΥ	1.798.902	1.028.696	550.116	1.537.518	818.260
ΤΑΥΤΕΚΩ	1.015.788	580.875	310.634	216.626	98.895
ΤΕΑΙΤ	2.347.249	1.203.031	671.644	709.766	351.553
ΤΕΑΠΑΣΑ	519.718	266.355	141.533	16.600	13.205
ΤΑΠΠ	1.210.978	692.494	370.325	12.950	6.021
ΤΠΔΥ	351.547	201.031	107.505	28.000	24.989
ΟΠΑΔ	686.303	392.460	209.876		53.666

Πηγή: (INE-ΓΣΕΕ, 2012)

3.2.2 Δημοσιονομική προσαρμογή

Στα αρνητικά σημεία της δημοσιονομικής περιλαμβάνονται:

- Λειτουργεί προκυκλικά και όχι αντικυκλικά σε περιόδους εντάσεων του οικονομικού κύκλου, όπως η κρίση και δεν επιτρέπει εύκολα παρεκκλίσεις για αντικυκλική πολιτική.⁵⁹
- Τα μέτρα λιτότητας που θα γνωρίσουν οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι θα επιδεινώσουν τουλάχιστον το βιοτικό τους επίπεδο και θα μειώσουν σημαντικά το επίπεδο ζήτησης και κατανάλωσης και παρατείνει την ύφεση με αποτέλεσμα την αύξηση του δημοσίου χρέους (INE-ΓΣΕΕ, 2010)
- Τα μέτρα αυτά επικεντρώνονται μόνο στον έλεγχο των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και είναι μυωπικά, καθώς αγνοούν την απλή παρατήρηση ότι οι μακροχρόνιες ανισορροπίες στα ισοζύγια των τρεχουσών συναλλαγών (και κυρίως στα εμπορικά ισοζύγια) είναι αυτές που αντικατοπτρίζουν βαθιές ανταγωνιστικές και διαρθρωτικές ανισορροπίες (INE-ΓΣΕΕ, 2010).
- Η απουσία προϋποθέσεων (ευνοϊκή διεθνής συγκυρία, μείωση επιτοκίων, αναδιανομή εισοδήματος, αύξηση ζήτησης και κατανάλωσης, επενδύσεις, εναλλακτικό αναπτυξιακό σχέδιο, κλπ.) καθιστούν το πρόγραμμα λιτότητας αδύναμο ως προς την επίτευξη των στόχων του, είτε επειδή: α) η προκαλούμενη ύφεση μειώνει σε μεγαλύτερο βαθμό τα φορολογικά έσοδα σε σύγκριση με τις περικοπές των δημοσίων δαπανών αυξάνοντας το δημόσιο έλλειμμα, β) είτε επειδή, σε μια καλύτερη εκδοχή, η μείωση του ελλείματος

⁵⁹ <http://www.economica.gr>

αποδεικνύεται μια εξαιρετικά βραδεία διαδικασία με ιδιαίτερο αυξημένο κοινωνικό κόστος, χωρίς παράλληλα να επιτυγχάνεται ικανοποιητική μείωση του δημόσιου χρέους εξαιτίας της αναιμικής ανάπτυξης. Απαιτείται, επομένως, παραγωγική και καινοτομική ανασυγκρότηση του ιδιωτικού τομέα, ώστε να επιτευχθεί ανάπτυξη και άρα παραγωγή πρωτογενών πλεονασμάτων (INE-ΓΣΕΕ, 2010).

- Η ύφεση προβλέπεται, από την κυρίαρχη θεωρία, ως φυσιολογικό (!!!) στάδιο της διαδικασίας προσαρμογής της οικονομίας σε εξωτερικές διαταραχές που έχει δεχτεί η οικονομία (σε καθεστώς νομισματικής ένωσης, άρα αδυναμίας υποτίμησης του νομίσματος).⁶⁰
- Παρουσιάζει ακαμψία σε ένα ευμετάβλητο περιβάλλον και δε λαμβάνει υπόψη τις συνθήκες της παγκόσμιας οικονομίας
- Αποθαρρύνει τη δημόσια επένδυση. Για να διατηρήσει μια χώρα τον προϋπολογισμό της ισοσκελισμένο ή πλεονασματικό, θα πρέπει οι δαπάνες κεφαλαίου να χρηματοδοτούνται από τα τρέχοντα έσοδα. Δηλαδή, δεν είναι εφικτός ο επιμερισμός του κόστους του επενδυτικού προγράμματος και στις μελλοντικές γενιές που θα ωφελούνται από αυτό (Σιοκορέλλης, 2007).
- Είναι δύσκολο να φανταστούμε οποιαδήποτε κυβέρνηση σε οποιοδήποτε άλλο μέρος του κόσμου να εφαρμόζει τόσα πολλά μέτρα μέσα σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα (Σκαπέρδας, Οκτώβριος 2011).
- Είναι αμφίβολο κατά πόσον θα μπορούσε να ενισχυθεί η οικονομική μεγέθυνση στην Ελλάδα χάρη σε μια μείωση των επιτοκίων εν μέσω λιτότητας που μειώνει δραστικά την αγοραστική δύναμη των μισθών και τον βαθμό χρησιμοποίησης του παραγωγικού δυναμικού (Σκαπέρδας, Οκτώβριος 2011).

3.2.3 Εσωτερική υποτίμηση: Απελευθέρωση αγοράς εργασίας και προϊόντων-υπηρεσιών

Στα αρνητικά σημεία της εσωτερικής υποτίμησης περιλαμβάνονται:

- Βασικό στοιχείο που κάνει την εσωτερική υποτίμηση πολύ δύσκολη είναι πως, καθώς μισθοί και τιμές πέφτουν, η αξία των χρεών δεν προσαρμόζεται. Αυτό κάνει τα χρέη ακόμη πιο δυσβάστακτα, οδηγώντας σε μεγαλύτερες μειώσεις στην κατανάλωση και σε αθέτηση πληρωμών, τα οποία με τη σειρά τους οδηγούν σε περιστολή των πιστώσεων, περαιτέρω συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας και αύξηση της ανεργίας (Σκαπέρδας, Οκτώβριος 2011).

⁶⁰ <http://www.epohi.gr>

- Η μείωση των μισθών μειώνει την ιδιωτική κατανάλωση και άρα το ΑΕΠ. Η μείωση του εισοδήματος με την σειρά της σε συνδυασμό με την αδυναμία πληρωμής χρεών χωρών που στηρίζονται σε εσωστρεφή ανάπτυξη (π.χ. Ελλάδα) θα αυξήσει το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (μη διατηρήσιμο) (Βαρουφάκης, Αύγουστος 2012).
- Η μείωση των μισθών των τιμών μειώνει τον πληθωρισμό και άρα και το ονομαστικό ΑΕΠ με αποτέλεσμα να αυξάνεται το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ σε μη βιώσιμο επίπεδο και άρα να εξαναγκάζεται η χώρα σε χρεοκοπία ή στάση πληρωμών (Βαρουφάκης, Αύγουστος 2012).
- Η μείωση των μισθών επιφέρει, λοιπόν, μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης. Αυτή η αρχική μείωση επηρεάζει αρνητικά την συνολική ζήτηση και διαμέσου αυτής τις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Οι επενδύσεις επηρεάζονται αρνητικά από τον χαμηλό βαθμό χρησιμοποίησης του παραγωγικού δυναμικού (INE-ΓΣΕΕ, 2010).
- Επίσης, μια οικονομία που έχει παρατεταμένη μείωση της ζήτησης δεν επανέρχεται στην αρχική της κατάσταση όταν αυξηθεί η ζήτηση, διότι, έχει εν τω μεταξύ υποστεί μια σειρά καταστροφών στο παραγωγικό και στο εργατικό δυναμικό της. Η παρατεταμένη μείωση της ζήτησης επιδρά στην πλευρά της προσφοράς: θα καταστρέψει ένα μέρος του κεφαλαιακού αποθέματος καθώς θα πτωχεύσουν σειρά επιχειρήσεων και ένα μέρος του εργατικού δυναμικού θα απολέσει τις γνώσεις – δεξιότητες εξαιτίας της παραμονής του σε μακροχρόνια ανεργία. Θα μειωθεί ο μέγιστος δυνατός ρυθμός ανάπτυξης. Η κάθοδος θα συνεχίζεται έως ότου η εξωτερική ζήτηση, οι καθαρές εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αναλάβουν τον ρόλο του κινητήρα της οικονομίας χάρη στις μειώσεις του κόστους εργασίας και στις μειώσεις των τιμών των εγχωρίως παραγομένων προϊόντων (δηλαδή χάρη στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τιμής). Ωστόσο: α) η συμβολή του εξωτερικού εμπορίου στην περίπτωση της Ελλάδας είναι μικρή και ως εκ τούτου η ικανότητα των καθαρών εξαγωγών να την ωθήσουν έξω από την ύφεση είναι πολύ αμφίβολη και β) όπως έχουν ήδη διαπιστώσει αρκετές μελέτες η ταχύτητα με την οποία μια χώρα της ζώνης του ευρώ αποκαθιστά τις ισορροπίες της διαμέσου της διαδικασίας της εσωτερικής υποτίμησης, είναι μικρή. Στην Γερμανία, η πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης που εφαρμόστηκε μετά το 1998, διήρκεσε περίπου μία δεκαετία, παρά την εξαιρετική εξαγωγική ισχύ της χώρας αυτής (INE-ΓΣΕΕ, 2010).
- Εντείνει την άδικη διανομή εισοδήματος: Η αύξηση των εξαγωγών λόγω της εσωτερικής υποτίμησης όμως δεν θα αποζημιώσει αυτούς που στην πραγματικότητα πλήττονται από τη μείωση της εγχώριας ζήτησης (μέσω της μείωσης των μισθών και της κατανάλωσης), αλλά θα αποζημιώσει αυτούς που στην πραγματικότητα επωφελούνται από τη μείωση των μισθών, δηλαδή το εξαγωγικό κεφάλαιο.⁶¹

⁶¹ <http://rednotebook.gr>

- Για να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα μέσω της εσωτερικής υποτίμησης, δεν αρκεί μόνο η μείωση των μισθών, αλλά πρέπει να περάσει και στην μείωση των τιμών. Όμως η αύξηση των έμμεσων φόρων και ο ατελής ανταγωνισμός-αισχροκέρδεια στην χώρα μας δεν αφήνει τις τιμές να πέσουν.⁶²
- Δεν λύνει άμεσα το πρόβλημα της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας (μόνο της τιμολογιακής).
- Η ήδη μεγάλη μείωση αποδοχών δεν έχει μεταφραστεί σε μια μείωση τιμών. Μετά από περισσότερους από δεκαοχτώ μήνες λιτότητας, ο πληθωρισμός είναι ακόμη στο 2,5%.
- Ένας άλλος παράγοντας που συνήθως δεν λαμβάνεται υπόψη στις οικονομικές αναλύσεις αλλά συχνά έχει επιπρόσθετες αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις είναι τα αυξημένα επίπεδα κοινωνικών συγκρούσεων. Αυτός ο παράγοντας εκδηλώνεται με πολλούς διαφορετικούς τρόπους: αύξηση του κοινού και του οργανωμένου εγκλήματος, απεργίες, στάσεις εργασίας, παθητική αντίσταση. Τέτοιες δραστηριότητες έχουν ως άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής αλλά ταυτόχρονα επιφέρουν μια δική τους αρνητική δυναμική στην οικονομία (Σκαπέρδας, Οκτώβριος 2011).

3.2.4 Ιδιωτικοποιήσεις

Τα αρνητικά σημεία των ιδιωτικοποιήσεων συνίστανται στα ακόλουθα (Καραγιάννη, 2008 και Δαλαμάνκας, 2010):

- Το ερώτημα όμως είναι ποιος θα αγοράσει και σε τι τιμή δημόσιες επιχειρήσεις με υψηλό χρέος και δύσκολες εργασιακές σχέσεις ή ακίνητα του δημοσίου με περιοριστικές ρήτρες που ενδεχομένως να εγείρουν νομικές αγωγές; (Σκαπέρδας, Οκτώβριος 2011).
- Η κερδοσκοπική εκμετάλλευση καταναλωτών από ιδιωτικά μονοπώλια (υψηλές τιμές, χαμηλή ποσότητα) με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται η άριστη κατανομή πόρων (Καραγιάννη, 2008 και Δαλαμάνκας, 2010).
- Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις δεν φαίνεται να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τις εξωτερικών οικονομιών – επιβαρύνσεις που δημιουργούν κατά την παραγωγή των προϊόντων - υπηρεσιών τους (Καραγιάννη, 2008 και Δαλαμάνκας, 2010).
- Οι δημόσιες επιχειρήσεις δύνανται να προσφέρουν βοήθεια στην Κεντρική Διοίκηση για σχεδιασμό και προώθηση δημοσιονομικών στόχων. Π.χ. η συγκράτηση του πληθωρισμού είναι πιο εύκολη με μείωση του τιμολογίου των ΔΕΚΟ παρά με συστάσεις σε ιδιωτικές επιχειρήσεις (Καραγιάννη, 2008).
- Και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν λειτουργικά, οργανωτικά, διοικητικά και γραφειοκρατικά προβλήματα. Π.χ. ουρές σε τράπεζες, καθυστέρηση

⁶² <http://rednotebook.gr>

ιδιωτικών ασφαλιστικών επιχειρήσεων για καταβολή αποζημίωσης, και άλλα (Καραγιάννη,2008 και Δαλαμάνκας, 2010).

Κεφάλαιο 4: Αξιολόγηση των μέτρων αντιμετώπισης βάση οικονομικών δεικτών

Από την ανάλυση των ληφθέντων μέτρων – που υιοθέτησε η ελληνική οικονομία για την αντιμετώπιση της κρίσης χρέους και άρα την εξομάλυνση των spreads, την μακροχρόνια βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους, ώστε να επιστρέψει η χώρα μας στις διεθνείς αγορές το 2020 και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. – Παρατηρούμε ότι τα μέτρα αυτά επικεντρώθηκαν κυρίως στην αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης των μισθωτών και συνταξιούχων στην μείωση των μισθών, των συντάξεων και των κοινωνικών επιδομάτων με άμεσες συνέπειες για την επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου, την μείωση της ζήτησης και την συνέχιση της μεσιακής κατάστασης της ελληνικής οικονομίας.

Αυτό που θα πρέπει να τονιστεί είναι ότι μέχρι στιγμής έχουν γίνει ελάχιστα βήματα προς την κατεύθυνση της καταπολέμησης της εκτεταμένης φοροδιαφυγής, φοροαποφυγής, φοροκλοπής και εισφοροδιαφυγής που αποτελούν την μαστίγα της ελληνικής οικονομίας (INE-ΓΣΕΕ,2012).

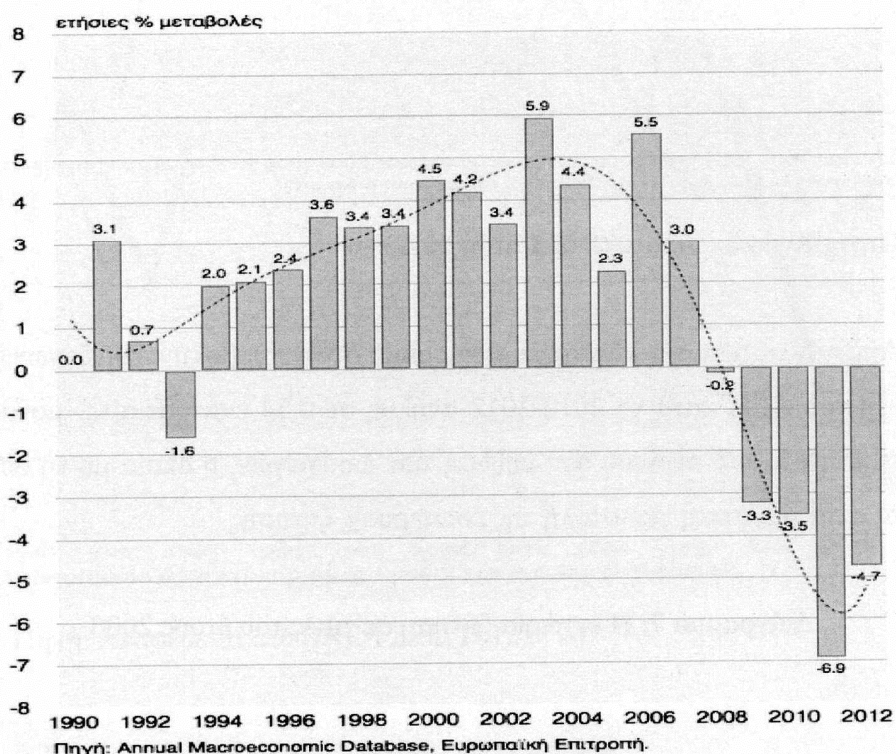
Από την άλλη είναι πολύ δύσκολη η επίτευξη του στόχου της πρόσβασης στις διεθνείς αγορές χρήματος καθώς υπάρχει παράταση της ύφεσης, αύξηση της ανεργίας, μείωση της κατανάλωσης και αβεβαιότητα μείωσης του δημόσιου ελλείμματος (17 δις ευρώ το 2011, 15 δις ευρώ το 2012, 11,5 δις ευρώ το 2013) και ένα δημόσιο χρέος να μην υποχωρεί κάτω από το 150% του ΑΕΠ το 2012 και να διαμορφώνεται το 2020 στο επίπεδο των 409 δις ευρώ (200% του ΑΕΠ), και το 120% του ΑΕΠ μετά την αναδιάρθρωση του χρέους των ιδιωτών (INE-ΓΣΕΕ,2012).

Στα πλαίσια αυτά ιδιαίτερα διαφωτιστική είναι η έκθεση του ΟΟΣΑ (OECD, Ιούνιος 2012) σύμφωνα με την οποία «τα πραγματικά εισοδήματα των ελλήνων το 2011 υπέστησαν σημαντική μείωση κατά 25,3% από την συνολική επιβάρυνση στην οποία υπεβλήθησαν λόγω της δημοσιονομικής προσαρμογής». Παράλληλα, σύμφωνα με την ίδια έκθεση «η συνολική επιβάρυνση στην Ελλάδα επί του εργατικού κόστους διαμορφώνεται στο 37,8% έχοντας αυξηθεί την τελευταία δεκαετία (2001-2011) σε σχέση με τον όρο των κρατών μελών του ΟΟΣΑ κατά περισσότερες από 4 ποσοστιαίες μονάδες. Ειδικότερα, η φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα αυξήθηκε στο 35,6% των μικτών αμοιβών το 2011 από 34,3% το 200, την στιγμή που ο μέσος όρος στα κράτη-μέλη το ΟΟΣΑ υποχώρησε στο 31,7% το 2011 από 33,3% το 200.

Αναλυτικότερα, παρουσιάζουμε στην συνέχεια την εξέλιξη βασικών οικονομικών δεικτών επιχειρώντας να διαφωτίσουμε τις επιπτώσεις των ληφθέντων

μέτρων και να εξάγουμε σημαντικά συμπεράσματα για την πορεία της ελληνικής οικονομίας τα επόμενα χρόνια.

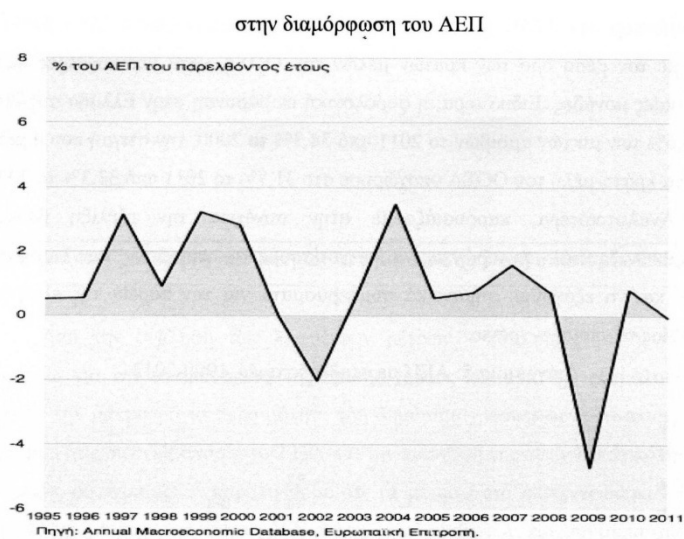
Διάγραμμα 5: ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, 1990-2012

Πηγή: Αναφέρεται στο (ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, 2012).

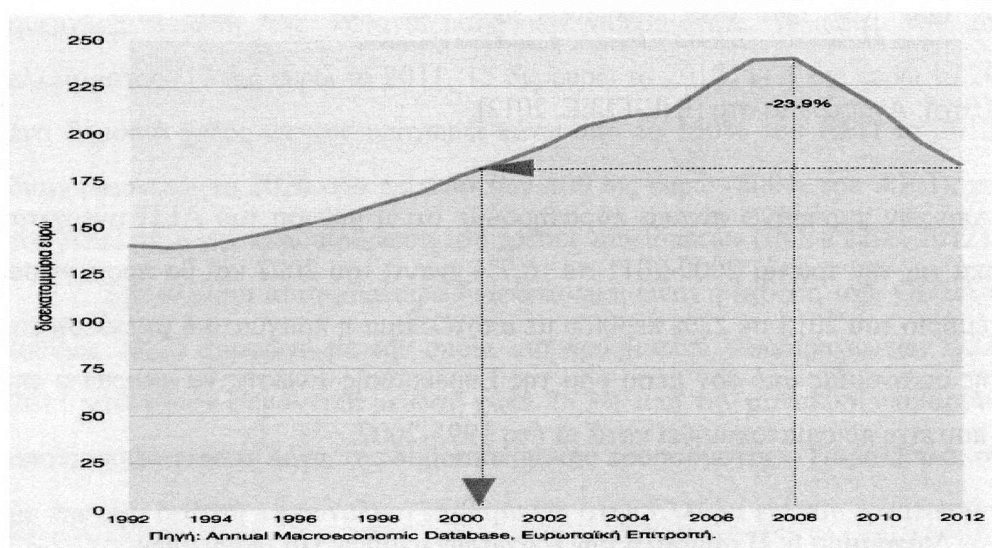
Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι η μείωση του ΑΕΠ ανέρχεται σωρευτικά για την τριετία 2009-2011 σε 16,7% έναντι του 2007 και θα προσεγγίσει τον Δεκέμβριο του 2012 το 22% περίπου με αποτέλεσμα η πραγματική απόκλιση της ελληνικής οικονομίας από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ακυρώνει την πρόοδο που είχε πραγματοποιηθεί κατά τα έτη 1995-2007.

Διάγραμμα 6: Η συμβολή των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών

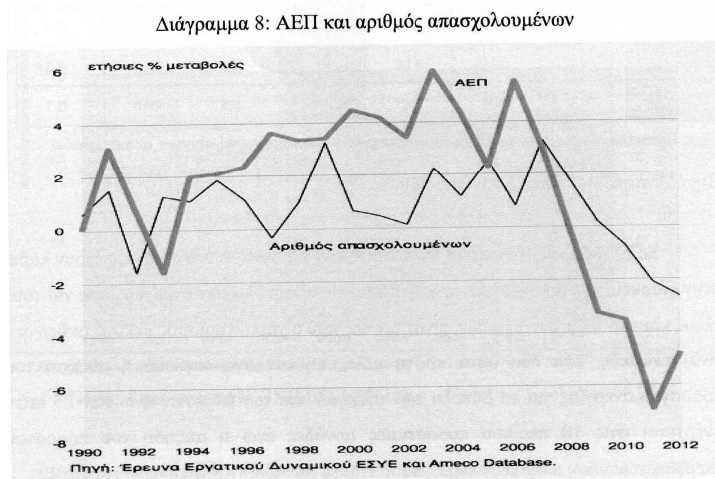
Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι η συμβολή των εξαγωγών στην μεγέθυνση του ΑΕΠ κατά το 2010-2012 ανήλθε σε 0,74 εκατοστιαίες μονάδες και οφείλεται κατά τα 4/5 περίπου στη μείωση των εισαγωγών, η οποία με τη σειρά της οφείλεται στην δραστική περιστολή της εσωτερικής ζήτησης.

Διάγραμμα 7: Η εγχώρια ζήτηση σε τιμές του έτους 2000

Πηγή: Αναφέρεται στο (INE, ΓΣΕΕ,2012)

Η δραματική πτώση (περίπου 25%) της εγχώριας ζήτησης την τριετία 2010-2012 επανέφερε το επίπεδο της ζήτησης σε αυτό του 2000. Εάν συνεχιστεί η εφαρμογή της ίδιας πολιτικής, η μείωση της εγχώριας ζήτησης θα αποκτήσει καταστροφικές διαστάσεις και ο όγκος της θα έχει επανέλθει σε επίπεδα της δεκαετίας του 1990(INE-ΓΣΕΕ,2012).

Κατά τα έτη 2010-2011 ο αριθμός των απασχολούμενων μειώθηκε κατά 8,6% ως επακόλουθο της μείωσης του προϊόντος, έναντι 10,4% του ΑΕΠ. Το υπόλοιπο 2% περίπου της μείωσης του προϊόντος προήλθε από την μείωση της παραγωγικότητας της εργασίας.

Πίνακας 11: Ποσοστό ανεργίας το Α' τρίμηνο του 2012 σε κράτη μέλη της ΕΕ-27

2012Q1	TOTAL	<=24	25+	2012Q1	TOTAL	<=24	25+
Spain	23,8	50,8	21,5	Bulgaria	12,3	31,8	10,7
Greece	21,5	52,1	19,5	Hungary	11,1	28,0	9,8
Croatia	15,6	37,9	13,2	Euro area	10,9	21,9	9,7
Latvia	15,2	28,1	13,8	Estonia	10,8	22,3	9,5
Portugal	14,9	35,3	13,1	E.E.-27	10,1	22,4	8,8
Ireland	14,5	30,1	12,9	France	10,1	21,8	8,8
Slovakia	14,0	36,4	11,9	Poland	9,9	26,3	8,3
Lithuania	13,6	30,8	12,1	Cyprus	9,8	28,5	8,1

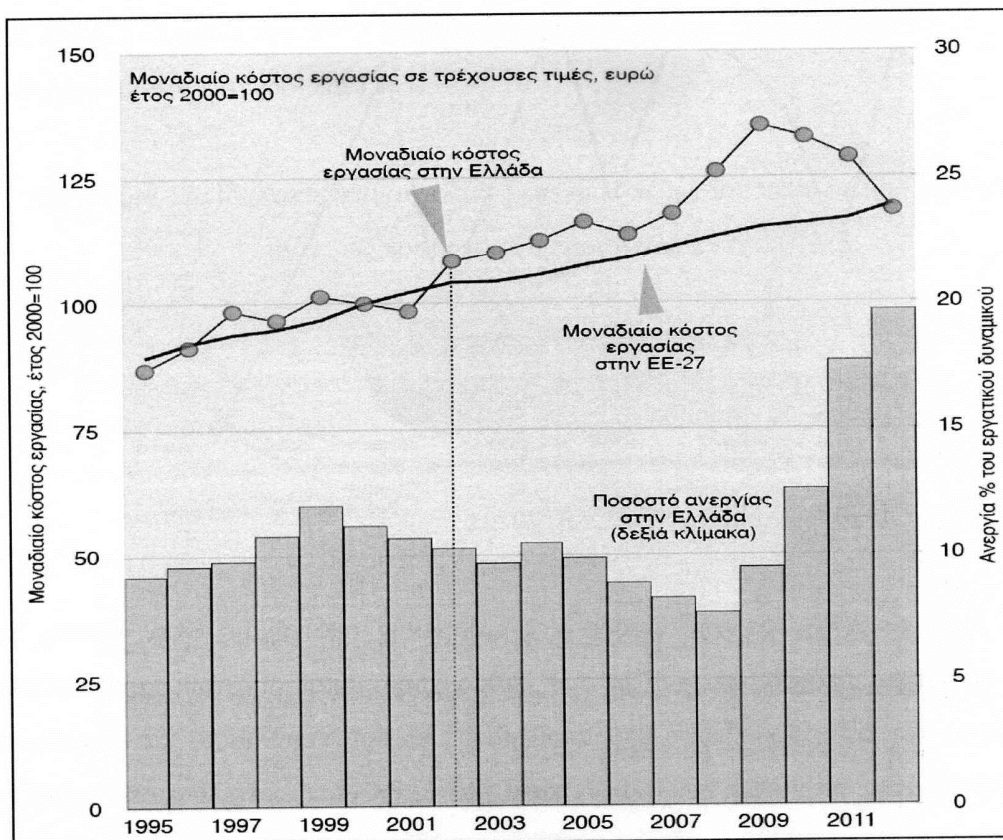
Πηγή: Eurostat, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_ifs/data/database

Πηγή: Αναφέρεται στο Κρητικίδης (Ιούνιος 2012).

Σε Ελλάδα και Ισπανία οι διαστάσεις των ποσοστών ανεργίας που έχουν λάβει στην διάρκεια της οικονομικής κρίσης τόσο για το σύνολο των ανέργων, όσο για τους νέους και των άνω των 25 ετών, είναι τέτοιες που ο χαρακτηρισμός «εκρηκτικός» δεν είναι επαρκής. Στα δύο αυτά κράτη μέλη, τη εν λόγω περίοδο η αύξηση του ποσοστού ανεργίας για το σύνολο των ανέργων και των ανέργων άνω των 25 ετών

ανέρχεται στις 10 περίπου ποσοστιαίες μονάδες ενώ η αύξηση του ποσοστού ανεργίας των νέων πλησιάζει τις 22 ποσοστιαίες μονάδες (Κρητικίδης, Ιούνιος 2012).

Διάγραμμα 9: Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας και Ποσοστό Ανεργίας

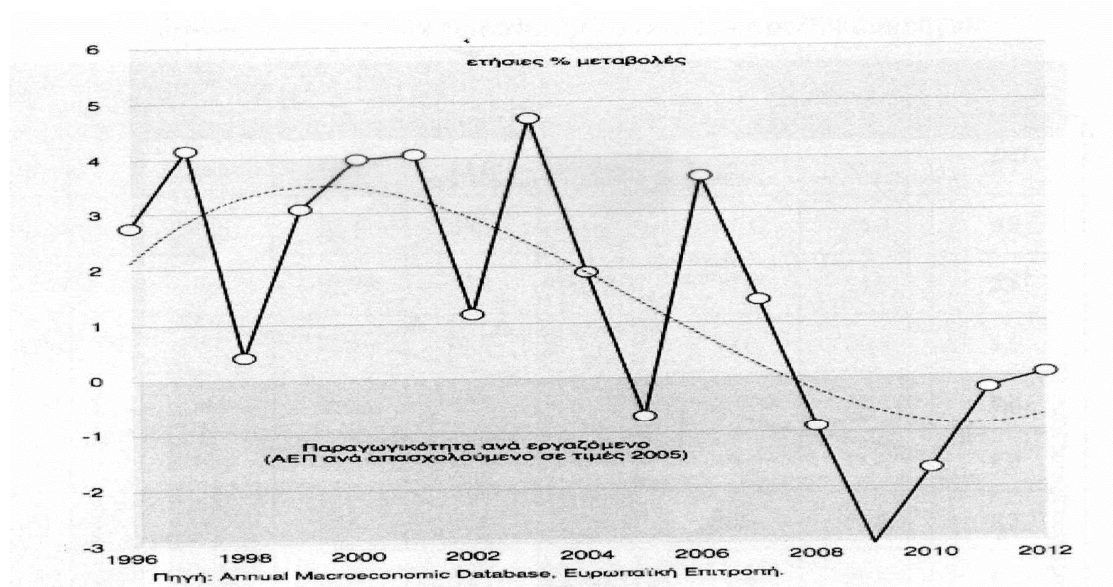
Πηγή: Ameco Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Πηγή: Αναφέρεται στο (ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, 2012).

Κατά την περίοδο 2010-2012 το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος εργασίας σημειώνει θεαματική μείωση, (περίπου 8%) ενώ η ανεργία κατά το 2012 θα

αυξηθεί στα επίπεδα του 24% (1.200.000 άτομα) από 17,7% το 2011 και το 2013 η ανεργία θα αυξηθεί στα επίπεδα του 26-29% του εργατικού δυναμικού (1.400.000 άτομα) και οι μέσες αποδοχές των μισθωτών στο τέλος του 2012 θα μειωθούν κατά 30% έναντι του 2009.

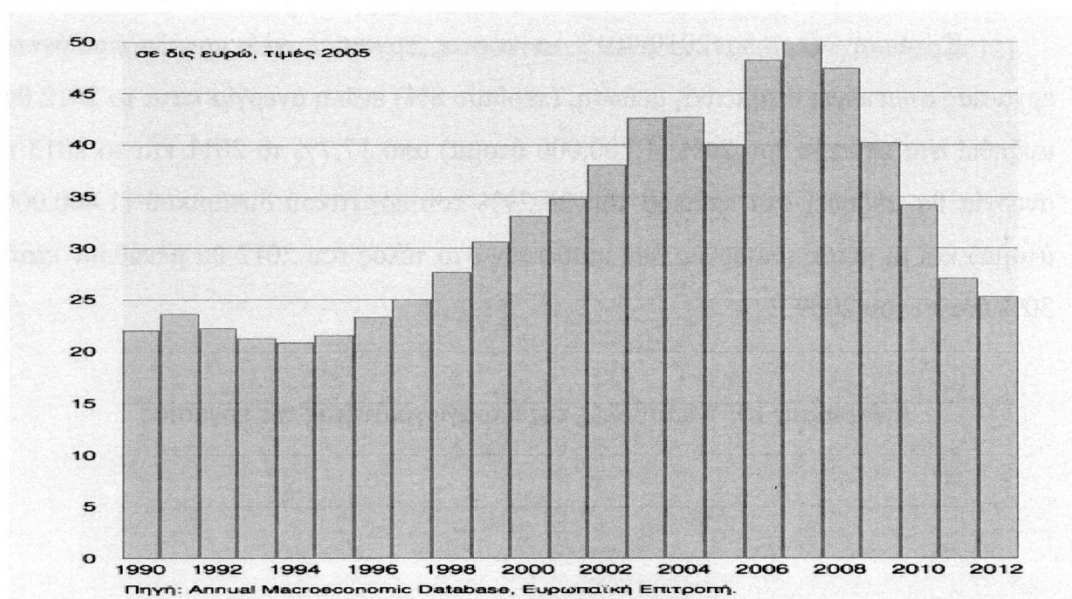
Διάγραμμα 10: Μεταβολές της παραγωγικότητας της εργασίας

Πηγή: Αναφέρεται στο (INE-ΓΣΕΕ, 2012).

Από το 2008, με την είσοδο της ελληνικής οικονομίας στην ύφεση, η παραγωγικότητα υποχώρησε μαζί με τον βαθμό χρησιμοποίησης του παραγωγικού δυναμικού και την συρρίκνωση του αποθέματος παγίου κεφαλαίου, και μειώθηκε σωρευτικά, στην τετραετία 2008-2011, κατά 5,6%, έχοντας επανέλθει στο επίπεδο του 2003.

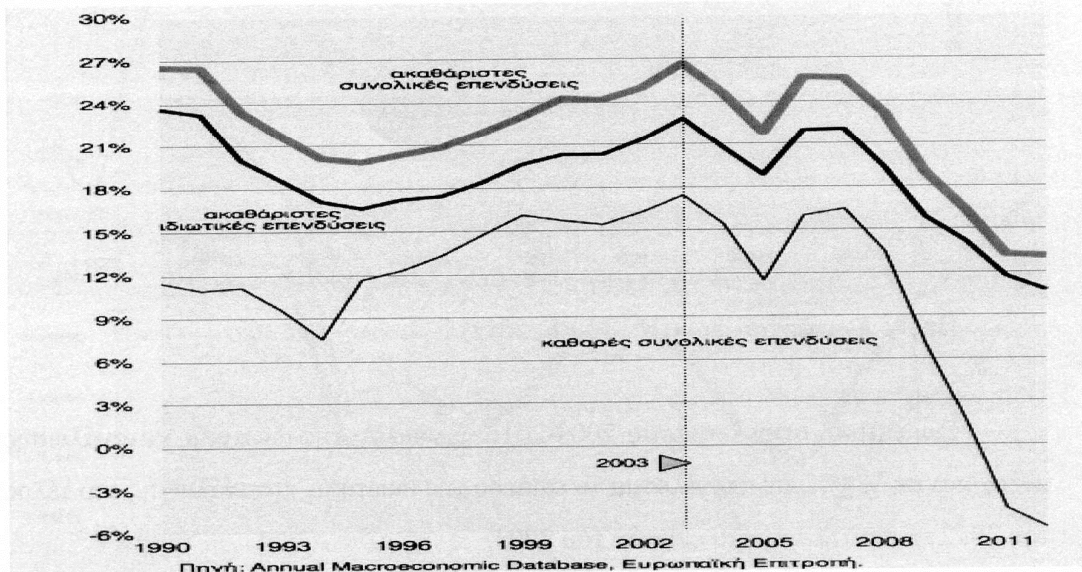
Διάγραμμα 11: Ακαθ.επενδύσεις παγίου κεφαλαίου σταθερές τιμές, 1990-2012

Πηγή: Αναφέρεται στο (INE-ΓΣΕΕ, 2012).

Οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, σε σταθερές τιμές, παρουσίασαν κάμψη ήδη το 2008, η οποία συνεχίστηκε το 2009-2011 και αναμένεται να επιδεινωθεί περαιτέρω το 2012. Στο τέλος του 2012 οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου θα έχουν επιστρέψει στο επίπεδο του 1997.

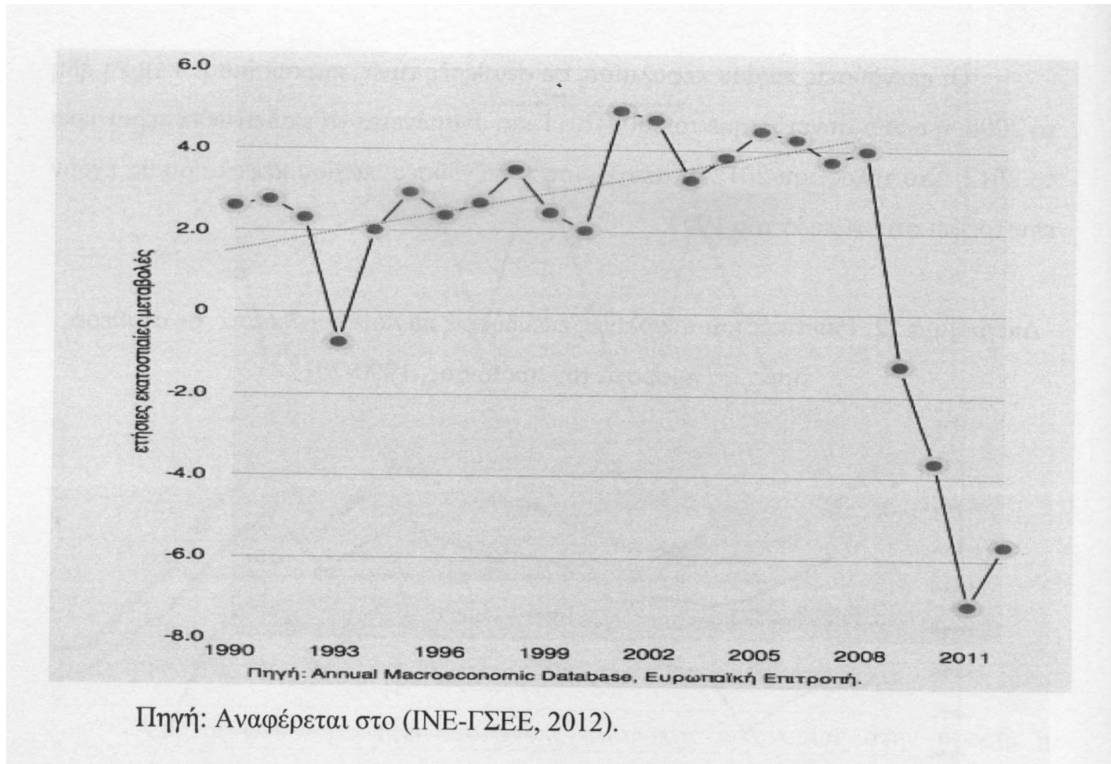
Διάγραμμα 12: Ιδιωτικές και συνολικές επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, σε σταθερές τιμές, ως ποσοστό του προϊόντος, 1990-2012

Πηγή: Αναφέρεται στο (INE-ΓΣΕΕ, 2012)

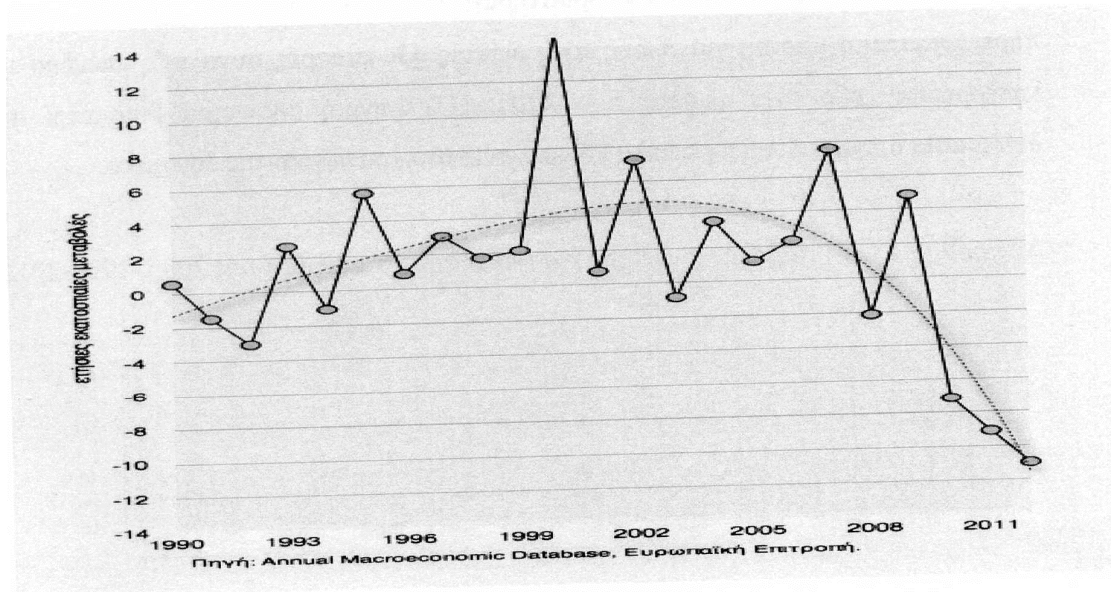
Η πτώση της επενδυτικής δραστηριότητας σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα πήρε δραματική μορφή, για όλους τους δείκτες. Οι καθαρές συνολικές επενδύσεις κατέρρευσαν στο -6% περίπου του ΑΕΠ. Η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε διαδικασία αποεπένδυσης: με άλλα λόγια, χάνει το παραγωγικό της δυναμικό.

Διάγραμμα 13: Μεταβολές ιδιωτικής κατανάλωσης, σταθερές τιμές 2005, 1990-2012

Σωρευτικά, στην τετραετία 2009-2012, η μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης ανέρχεται σε 18,8%, με αποτέλεσμα το επίπεδο της ιδιωτικής κατανάλωσης στο τέλος του 2012 να επιστρέψει στο επίπεδο του 2003.

Διάγραμμα 14: Μεταβολές της δημόσιας κατανάλωσης, σε σταθερές τιμές 2005, 1990-2012

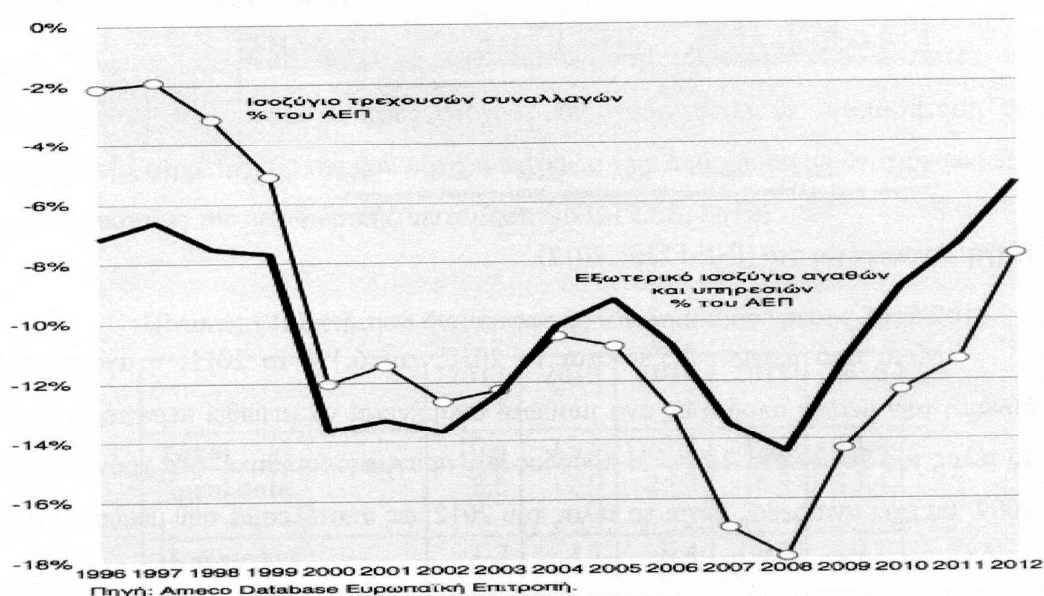

Πηγή: Αναφέρεται στο (INE-ΓΣΕΕ, 2012).

Η διόρθωση του δημοσιονομικού ελλείμματος που ξεκίνησε το 2010 προκάλεσε μείωση της δημόσιας κατανάλωσης κατά 7,2% το 2010 και 9,1% το 2011.

Η δημόσια κατανάλωση στο τέλος του 2012 θα έχει μειωθεί κατά 11%.

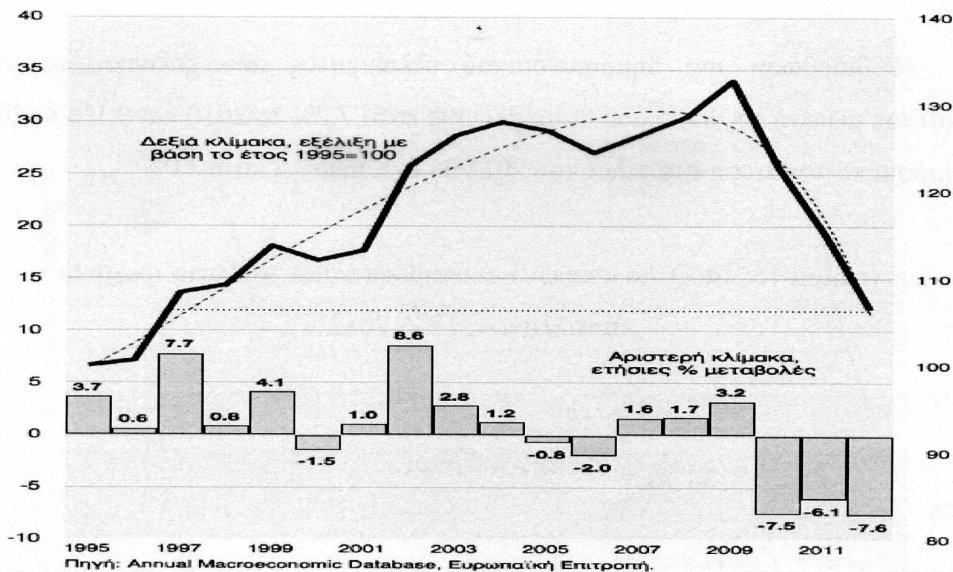
Διάγραμμα 15: Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών και ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, 1996-2012

Πηγή: Αναφέρεται στο (INE-ΓΣΕΕ, 2012).

Το 2009, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μειώθηκαν περίπου κατά 20%, σε όγκο, έναντι του 2008, στην διετία 2010-2011 οι απώλειες αυτές περιορίστηκαν καθώς υπήρξε αθροιστικά αύξηση κατά 3,9%. Σε ό,τι αφορά τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών υπήρξε πτώση των εισαγωγών κατά 36% περίπου στην τετραετία 2009-2012.

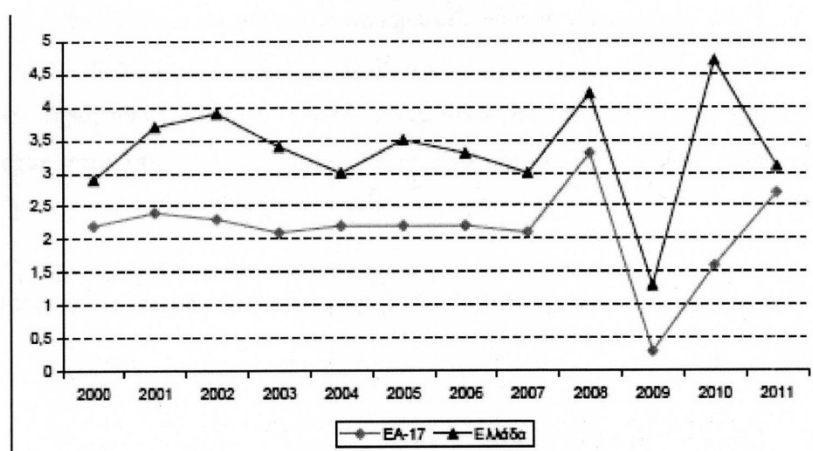
Διάγραμμα 16: Αγοραστική δύναμη μέσω αποδοχών ανά μισθωτό, 1995=100

Πηγή: Αναφέρεται στο (INE-ΓΣΕΕ, 2012).

Μετά από μείωση 7,5% κατά το 2010, και 6,1% το 2011, η αγοραστική δύναμη των μέσων αποδοχών ανά μισθωτό αναμένεται να μειωθεί περαιτέρω μέχρι το τέλος του 2012 κατά 7,6%. Η πρόοδος που πραγματοποιήθηκε στα χρόνια 1995-2009 θα έχει αναιρεθεί, μέχρι το τέλος του 2012, ως αποτέλεσμα των μειώσεων της τελευταίας τριετίας.

Γραμμα 17:: Εξέλιξη Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή σε Ελλάδα – Ευρωζώνη

Πηγή: Ameco Database.

ή: Αναφέρεται στο (INE-ΓΣΕΕ, 2012).

Καθόλη την παραμονή της χώρας στην ΟΝΕ ο πληθωρισμός ήταν μεγαλύτερος (σχεδόν διπλάσιος) από την ΕΕ-17. Μετά το 2010 εμφανίζεται πτώση, εξακολουθώντας όμως να ναι και πάλι υψηλότερος από αυτόν της ΕΕ-17- η οποία ενδεχομένως να ήταν μεγαλύτερη αν δεν υπήρχαν οι αυξήσεις στους έμμεσους φόρους και η μονοπωλιακή διάρθρωση των ελληνικών αγορών.

Συνεπώς, προκύπτει ότι η ύπαρξη υψηλού πληθωρισμού που σε συνδυασμό με τη συρρίκνωση του εισοδήματος των πολιτών μειώνει δραστικά την αγοραστική τους δύναμη, είναι αποτέλεσμα της οικονομικής πολιτικής που ασκείται και ουσιαστικά αυτοϋπονομεύει τους στόχους της, διότι θέτει σε αμφισβήτηση τον πυρήνα της στρατηγικής της που είναι η επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων μέσω της διαδικασίας της «εσωτερικής υποτίμησης» (ΙΝΕ-ΓΣΕΕ,2012).

Πίνακας 12: Εκτίμηση διαμόρφωσης του δημόσιου χρέους 2012-2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Τόκοι	10,4	13,4	13,8	13,3	14,4
Χρεολυσία	8,6	12,9	25,4	16,9	13,4
Πρωτογενές αποτέλεσμα (ΔΝΤ)	-2	3,7	9,4	9,7	10,1
Βραχυπρόθεσμοι τίτλοι	14,9	15,6	14,8	14,5	15,6
Αναχρηματοδότηση τραπεζών	50
Δανειακές ανάγκες	85,9	38,2	29,5	35	33,3
Δημόσιο χρέος	357,6	382,9	387	406	425,9
Δημόσιο Χρέος (ΔΝΤ)	332,4	339,4	334,1	331,1	327,3
ΑΕΠ (ΔΝΤ)	203,7	202,9	207,9	216,3	225,2
% επί του ΑΕΠ (ΔΝΤ)	163,2	167,3	160,7	153,1	145,3

% επί του ΑΕΠ (εκτίμηση)	175,6	188,7	186,1	187,7	189,1

Πηγή: Έκθεση ΔΝΤ, 16/3/2012, Δελτίο Δημόσιου Χρέους, Νο 65.

Τέλος, όσον αφορά τις προοπτικές του δημοσίου χρέους της χώρας μας, ιδιαίτερα διαφωτιστική είναι η ανάλυση του Καζάκη (Μάιος, 2012) σύμφωνα με την οποία βάση της έκθεσης του ΔΝΤ το δημόσιο χρέος στο τέλος του 2012 θα διαμορφωθεί στα 357,6 δις ευρώ κατ' ελάχιστο. Το Bloomberg (9/5) υπολόγιζε το δημόσιο χρέος της χώρας στα τέλη του 2012 σε 395 δις ευρώ συνυπολογίζοντας τα 35 δις ευρώ που καλείται να πληρώσει στην ΕΚΤ το ελληνικό κράτος για εγγυήσεις ρευστότητας προς τις τράπεζες, που αδυνατούν οι ίδιες να πληρώσουν. Για το λόγο αυτό προβλέπεται από την νέα δανειακή σύμβαση και αυτό το ποσό. Αν λοιπόν συνυπολογίσουμε στα 38 δις ευρώ που έχουν δοθεί ήδη στο ελληνικό κράτος και άλλα 50 δις ευρώ που θα εκταμιευθούν από το ΕΤΧΣ για την ανακεφαλαιοποίηση των εγχώριων τραπεζών, όπως και τα 35 δις ευρώ που θα πρέπει να καταβληθούν στην ΕΚΤ και το ελληνικό κράτος θα τα δανειστεί επίσης από το ΕΤΧΣ, τότε η συνολική δανειακή χρηματοδότηση θα φτάσει στα 123 δις ευρώ μέσα στο 2012. Μένει όμως μια τρύπα δανειακών αναγκών του ελληνικού κράτους αξίας τουλάχιστον 21 δις ευρώ. Το ποσό αυτό θα πρέπει να καλυφθεί αναγκαστικά με πρόσθετο δανεισμό.

«Όπως και να έχει, οι εκτιμήσεις για το δημόσιο χρέος του Πίνακα αποδεικνύουν ότι ακόμη κι αν πάρουμε στα σοβαρά τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ για πρωτογενές πλεόνασμα που εκτιμά ότι σταδιακά μέχρι το 2016 θα φτάσει τα 10 δις ευρώ – πράγμα πρωτοφανές για τα ελληνικά χρονικά, αλλά και για τα ευρωπαϊκά χρονικά – αλλά και για μια μαγική απογείωση του ΑΕΠ μετά το 2013, πάλι δεν βγάζει πουθενά. Είναι σίγουρο ότι η ύφεση και η κατάρρευση της ελληνικής οικονομίας θα επιδεινώσει πολύ περισσότερο το πρόβλημα του δημοσίου χρέους της χώρας, ακόμη και με τις εκτιμήσεις του Πίνακα».

Κεφάλαιο 5: Η διατήρηση της ελληνικής οικονομίας στην ΟΝΕ: Όφελος και κόστος

Στο κεφάλαιο αυτό αξιολογούμε την παραμονή της χώρας μας στην ΟΝΕ, υπογραμμίζοντας τα οφέλη που αποκομίζουμε καθώς και τα κόστη με τα οποία επιβαρυνόμαστε την τρέχουσα οικονομική συγκυρία με βάση την σχετική βιβλιογραφία.

5.1 Τα οφέλη από την παραμονή στην ΟΝΕ

Πλήθος μελετών, ερευνών και άρθρων έχουν ταχθεί υπέρ της παραμονής της χώρας μας στην ΟΝΕ. Τα σημαντικότερα επιχειρήματα πάνω στα οποία βασίζουν την παραπάνω άποψη συνίστανται στα ακόλουθα:

- Αν εγκαταλείψουμε το ευρώ, θα πρέπει να υποτιμήσουμε τη δραχμή με αποτέλεσμα το εξωτερικό χρέος μας, που αποτιμάται σε ευρώ, να αυξηθεί κατακόρυφα. Η μοναδική χώρα που θα μπορούσε να αποχωρήσει από την ευρωζώνη είναι η Γερμανία, γιατί τότε το γερμανικό μάρκο θα έπρεπε να ανατιμηθεί σε σχέση με το ευρώ. Μόνο οι Γερμανοί, αν εγκατέλειπαν την ευρωζώνη, θα αποκτούσαν ένα ισχυρότερο νόμισμα.⁶³
- Και στη δεκαετία του '80 η Ελλάδα είχε αντιμετωπίσει πρόβλημα δίδυμων ελλειμμάτων έχοντας τότε όμως το δικό της νόμισμα, τη δραχμή. Το «μαγικό ραβδί» των υποτιμήσεων της δραχμής δεν οδήγησε σε μόνιμη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας (Προβόπουλος, Ιανουάριος, 2010).
- Μια ενδεχόμενη υποτίμηση του «νέου» νομίσματος θα αύξανε το κόστος των εισαγωγών, με αποτέλεσμα την επιτάχυνση του πληθωρισμού (Προβόπουλος, Ιανουάριος, 2010).
- Η νομισματική πολιτική δεν θα διέθετε την αξιοπιστία που έχει οικοδομήσει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Προβόπουλος, Ιανουάριος, 2010).
- Θα διαμορφώνονταν προσδοκίες για περαιτέρω υποτιμήσεις του εθνικού νομίσματος, οπότε θα επαυξάνονταν τα ασφάλιστρα έναντι του συναλλαγματικού κινδύνου όσο και του κινδύνου της χώρας (Προβόπουλος, Ιανουάριος, 2010).
- Οι παραπάνω παράγοντες θα οδηγούσαν σε αύξηση τα ονομαστικά επιτόκια άρα και το κόστος εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, υπονομεύοντας έτσι τη δημοσιονομική προσαρμογή και στερώντας πόρους που θα μπορούσαν να διατεθούν σε άλλες, πιο παραγωγικές χρήσεις (Προβόπουλος, Ιανουάριος, 2010).

⁶³ <http://www.tovima.gr>

- Θα είχαν προβλήματα οι ελληνικές τράπεζες στο να δανειστούν από τις διεθνείς αγορές. Απαιτείται χρόνος προσαρμογής.
- Οφέλη από την ενιαία αγορά – απελευθερωμένες αγορές (Μούσης, 2011):
 - Καθιστούν δυνατή την ανάπτυξη οικονομιών κλίμακας και αποδόσεων κλίμακας από τις υφιστάμενες επιχειρήσεις.
 - Οδηγούν σε αύξηση του μεγέθους των επιχειρήσεων.
 - Οδηγούν σε μείωση του κόστους μεταφορών και βελτίωση των επικοινωνιών.
 - Μειώνουν τον κίνδυνο και την αβεβαιότητα των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.
 - Οδηγούν σε μεγαλύτερη διακίνηση ιδεών, τεχνολογίας, γνώσης.
 - Οδηγούν σε ευκολότερη καταπολέμηση των μονοπωλίων.
 - Οδηγούν σε επικέντρωση της παραγωγής σε δραστηριότητες που η κάθε χώρα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα.
 - Εξασφαλίζεται καλύτερη εξειδίκευση και καταμερισμός εργασίας.
- Οφέλη από τις σταθερές ισοτιμίες (Πετράκη- Κώττη και Κώττη, 2008):
 - Δεν δημιουργείται αβεβαιότητα-αστάθεια ως προς την εξέλιξη των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών (συναλλαγματικός κίνδυνος), αφού εάν η ισοτιμία κυμανθεί πέρα ενός ανεκτού ορίου θα παρέμβει η Κεντρική Τράπεζα.
 - Υ ύπαρξη σταθερής (ελεγχόμενης) συναλλαγματικής ισοτιμίας δε δημιουργεί επιπλέον κόστος εμπορικών και επενδυτικών συναλλαγών.
 - Ακόμη, υπάρχει αποφυγή υποτιμήσεων της αξίας του εγχωρίου νομίσματος πέρα από ένα ανεκτό όριο και συνεπώς δεν δημιουργούνται πληθωριστικά προβλήματα στην οικονομία.
 - Τέλος, με σταθερές (ελεγχόμενες) συναλλαγματικές ισοτιμίες δεν επηρεάζεται σημαντικά ο όγκος των εξαγωγών και εισαγωγών, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ανάγκη ανακατανομής των παραγωγικών συντελεστών μεταξύ των διαφόρων δραστηριοτήτων και άρα ούτε σημαντικό κόστος προσαρμογής.
- Οφέλη από δημοσιονομικούς περιορισμούς (βλέπε ενότητα 3.1.2)
- Οφέλη από την σταθερότητα τιμών τα οποία σχετίζονται με την αποφυγή των ακόλουθων αρνητικών συνεπειών του πληθωρισμού:
 - Αυθαίρετη αναδιανομή εισοδημάτων και πλούτου
 - Μείωση αξίας αποταμιεύσεων
 - Ευνοεί τους δανειζόμενους σε βάρος των δανειστών και έτσι αποθαρρύνεται ο δανεισμός χρημάτων σε μία οικονομία.
 - Το κόστος σόλας παπουτσιών⁶⁴

⁶⁴ Ο πληθωρισμός στρεβλώνει τη χρήση του χρήματος, εφόσον αυξάνει το κόστος ευκαιρίας παρακράτησης ρευστών διαθεσίμων (δηλαδή το ονομαστικό επιτόκιο).

- Το κόστος των νέων τιμοκαταλόγων⁶⁵
 - Αβεβαιότητα
 - Φορολογική Επιβάρυνση
 - Στρέβλωση της παραγωγής και απασχόλησης
 - Εξασθένηση ισοζυγίου πληρωμών
 - Σύγχυση και ενόχληση
- Οφέλη από το ελεύθερο διεθνές (ενδοκοινοτικό) εμπόριο:
 - Όπως απορρέει από τις παραδοσιακές θεωρίες διεθνούς εμπορίου, η διεξαγωγή ελεύθερου εμπορίου είναι επωφελής για τις συναλλασσόμενες χώρες, διότι αυξάνεται η προσφερόμενη ποσότητα των προϊόντων και ταυτόχρονα μειώνεται η τιμή τους. Συνεπώς, δεν δικαιολογείται η κρατική παρέμβαση στις εξωτερικές εμπορικές συναλλαγές κάθε χώρας⁶⁶
 - Με την εισαγωγή κάποιου αγαθού από το εξωτερικό απελευθερώνονται οι παραγωγικοί πόροι που θα χρειαζόνταν για την παραγωγή του και χρησιμοποιούνται στην παραγωγή των αγαθών που εξάγει η χώρα μας. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την χρησιμοποίηση των περιορισμένων πόρων που έχουμε στη διάθεση μας στις βιομηχανίες που η χώρα έχει πλεονέκτημα. Έτσι με τους ίδιους πόρους έχουμε στη διάθεση μας περισσότερα αγαθά.⁶⁷
 - Το διεθνές εμπόριο μειώνει τη στενότητα των διαθέσιμων παραγωγικών συντελεστών και άρα αυξάνει τις προϋποθέσεις για την επίλυση του βασικού οικονομικού προβλήματος (στενότητα πόρων)⁶⁸

5.2 Τα κόστη από την παραμονή στην ONE

Τα σημαντικότερα επιχειρήματα πάνω στα οποία στηρίζεται η άποψη της εξόδου της χώρας μας από την ONE έχουν να κάνουν με τα κόστη από την συμμετοχή σε αυτήν και παρατίθενται παρακάτω:

- Με την έξοδο της χώρας από την ONE η τελευταία έχει περισσότερους μηχανισμούς προσαρμογής στα διάφορα σοκ, όπως:
 - Τη δυνατότητα άσκησης αυτόνομης νομισματικής πολιτικής, και άρα χρήση του επιτοκίου και της προσφοράς χρήματος για επηρεασμό των εθνικών μεγεθών (εισόδημα, απασχόλησης κτλ.)

⁶⁵ Ο πληθωρισμός αναγκάζει τις επιχειρήσεις να αλλάζουν πιο συχνά τους τιμοκαταλόγους των προϊόντων τους, με συνέπεια να αυξάνονται τα έξοδα για την έκδοση νέων τιμοκαταλόγων.

⁶⁶ <http://eis.pspa.uoa.gr>

⁶⁷ <http://homepages.econ.usy.ac.cy>

⁶⁸ <http://homepages.econ.usy.ac.cy>

- Τη δυνατότητα χρησιμοποίησης της πολιτικής τιμής συναλλάγματος (συναλλαγματική πολιτική) ως μέσο για τη διατήρηση ή και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.
- Οφέλη από τις κυμαινόμενες ισοτιμίες (Πετράκη – Κώττη και Κώττης, 2008):
 - Υπάρχει τάση εξάλειψης των ελλειμμάτων ή των πλεονασμάτων του ισοζυγίου πληρωμών, ώστε το τελευταίο να είναι πάντα ισοσκελισμένο
 - Εμποδίζει τα εξωτερικά οικονομικά γεγονότα να επηρεάσουν τη χώρα
 - Συνέπεια των παραπάνω είναι οι δημοσιονομικές και νομισματικές αρχές της εγχώριας οικονομίας να έχουν περισσότερους βαθμούς ελευθερίας να συγκεντρωθούν στους στόχους της οικονομικής ανάπτυξης και της ενθάρρυνσης της απασχόλησης (εσωτερικοί στόχοι) χωρίς να περιορίζονται από τους εξωτερικούς στόχους, π.χ. ισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών. Με άλλα λόγια επιτυγχάνεται η καλύτερη ανταπόκριση της εγχώριας οικονομίας σε τυχόν αρνητικές οικονομικές διαταραχές που προέρχονται είτε από το εσωτερικό είτε από το εξωτερικό.
 - Τέλος, δεν χρειάζεται να έχει η χώρα υψηλά συναλλαγματικά διαθέσιμα ώστε να ικανοποιεί την αγορά συναλλάγματος στην περίπτωση που εμφανιστεί τεράστια αύξηση στη ζήτηση για συνάλλαγμα και να προστατεύει με αυτόν τον τρόπο το νόμισμα της από τα τεράστια κερδοσκοπικά κεφάλαια που κινούνται διεθνώς
- Αποφυγή μειονεκτημάτων μεγάλων αγορών (Μούσης, 2011):
 - Ανάγκη αναδιάρθρωσης της παραγωγής
 - Κλείσιμο επιχειρήσεων λόγω αδυναμίας αντοχής στην ανταγωνιστική πίεση.
 - Εμφάνιση ανεργίας.
- Αποφυγή μειονεκτημάτων των δημοσιονομικών περιορισμών (βλέπε ενότητα 3.2.2)
- Οφέλη προστατευτικών πολιτικών εμπορίου⁶⁹:
 - Προστασία της νηπιακής βιομηχανίας
 - Καταπολέμηση της ανεργίας
 - Αύξηση δημοσίων εσόδων

⁶⁹Γ. Βαρουφάκης (Δεκέμβριος 2014) Η γένεση της Μνημονιακής Ελλάδας, Gutenberg, Αθήνα

➤ Βελτίωση ισοζυγίου πληρωμών

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα - Προοπτικές

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία παρουσιάσαμε και αξιολογήσαμε την πορεία της ελληνικής οικονομίας καθώς και τις ασκούμενες οικονομικές πολιτικές από την δεκαετία του 1950 μέχρι και σήμερα. Τα σημαντικότερα συμπεράσματα που εξήχθησαν συνίστανται στα ακόλουθα σημεία.

Ξεκινώντας από την δεκαετία του 1950, η χώρα μας παρουσίασε από την μία πλευρά σημαντικές προόδους σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, όπως το ελληνικό οικονομικό θαύμα της δεκαετίας του 1960, η ορθή διαχείριση του δημοσίου χρήματος μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980 με 28% δημόσιο χρέος, η δημιουργία του κοινωνικού κράτους και η αναδιανομή εισοδήματος την δεκαετία του 1980, η είσοδος της χώρας στην ΟΝΕ στις αρχές της δεκαετίας του 2000 και ρυθμούς ανάπτυξης 1996-2009 σχεδόν διπλάσιους από τον μέσο όρο της ΕΕ και από την άλλη συσσώρευσε σημαντικότερα διαρθρωτικά προβλήματα, όπως το πελατειακό κράτος, οι ατελώς ανταγωνιστικές αγορές, η υψηλότερη φοροδιαφυγή, η γραφειοκρατία, η χαμηλή ανταγωνιστικότητα και άλλα.

Υποστηρίζεται δε η χώρα εισήλθε στην ΟΝΕ χωρίς να εκπληρώσει τις αναγκαίες προϋποθέσεις μιας ομαλής συμπόρευσης με ανταγωνιστικότερες οικονομίες (μόνιμο ανταγωνιστικό μειονέκτημα, σαθρές διαρθρώσεις, μειωμένη ανταγωνιστικότητα, κοινωνικές αγκυλώσεις και, προ πάντων, με ένα ιδιότυπο πολιτικό σύστημα που χαρακτηρίζονταν παραδοσιακά από πελατειακή προσήλωση.

Ακόμα και μεταενταξιακά υπήρχαν σοβαρότατα προβλήματα που είχαν να κάνουν με το ότι α) τα δημοσιονομικά ελλείμματα ξέφευγαν του κριτηρίου του ΣΣκΑ και το δημόσιο χρέος συνέχισε να αυξάνεται, β) τα φθηνά κεφάλαια που εισέρεαν άφθονα στη χώρα χρησιμοποιήθηκαν όχι για παραγωγικές επενδύσεις, αλλά για την ενίσχυση της εσωτερικής ζήτησης, με περαιτέρω επιβάρυνση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, γ) η μείωση των επιτοκίων δανεισμού στο ύψος των γερμανικών 2001-2009 οδήγησε σε αύξηση τον δημόσιο δανεισμό και μάλιστα την στιγμή που η Ελλάδα είχε υψηλότερο ΑΕΠ από τον μέσο όρο της ΕΕ, δ) ο πληθωρισμός παρά την μείωση του εξακολουθούσε να είναι 50% υψηλότερος από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης με αποτέλεσμα την συγκριτικά μεγάλη πραγματική ανατίμηση του ευρώ έναντι των άλλων εταίρων της.

Όσον αφορά συγκεκριμένα την Κρίση Χρέους στην χώρα μας, αυτή εκδηλώθηκε αρχικά στην αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων, όπου μετά τις συνεχείς αναθεωρήσεις των δημοσιονομικών στοιχείων το spread των 10ετών ομολόγων ξεπέρασε και τις 100 μονάδες τον Απρίλιο του 2010.

Βέβαια τα πραγματικά αίτια θα πρέπει να αναζητηθούν αλλού τόσο σε ενδογενές επίπεδο όσο και εξωγενές.

Έτσι, τα ενδογενή αίτια της κρίσης χρέους στην ελληνική οικονομία έχουν να κάνουν κυρίως με τα δίδυμα ελλείμματα της χώρας μας, δηλαδή με την συνύπαρξη υψηλού δημοσιονομικού ελλείμματος και υψηλού ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών (έλλειμμα ανταγωνιστικότητας). Το κύριο πρόβλημα της Ελλάδας δεν είναι ότι ο δημόσιος τομέας είναι πολύ μεγάλος αλλά ότι τα χρήματα δεν δαπανώνται αποτελεσματικά, ενώ τα δημόσια έσοδα βρίσκονταν σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο από το μέσο όρο της ΕΕ κυρίως όσον αφορά την άμεση φορολογία. Ακόμη, δεν έγινε παραγωγική χρήση των δανεικών καθώς το ποσοστό των δανεικών που δαπανήθηκε σε παραγωγικές επενδύσεις, δηλ. δημόσια έργα υποδομής, δεν ξεπέρασε το 25% του συνόλου, ενώ το μεγαλύτερο μέρος των δανεικών χρημάτων δαπανήθηκε για την αύξηση της μισθοδοσίας στον δημόσιο τομέα. Τέλος, η Ελλάδα στηρίχτηκε στην εσωστρεφή και όχι στην εξωστρεφή ανάπτυξη, η οποία μπορεί να εξασφαλίζει υψηλά διατηρήσιμους ρυθμούς μεγέθυνσης, άνοδο βιοτικού επιπέδου της χώρας και άλλα κυρίως λόγω έλλειψης παραγόντων βελτίωσης της παραγωγικότητας, μη προσαρμογής στους νέους κανόνες ανταγωνισμού στην ΟΝΕ, μικρού μεγέθους ελληνικών επιχειρήσεων, γραφειοκρατία, πελατειακό κράτος, αυξήσεις μισθών, ανελαστικότητα της αγοράς εργασίας, χαμηλή διείσδυση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και άλλα.

Στα εξωγενή αίτια η σχετική βιβλιογραφία αναδεικνύει τις επιπτώσεις της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης 2007-2009 σύμφωνα με τις οποίες αφενός οι χρηματοπιστωτικοί όμιλοι έστρεψαν την προσοχή τους από την διαχείριση του χρέους στις νέες ευκαιρίες κερδοσκοπίας που προσέφερε ο καταχρεωμένος δημόσιος τομέας και αφετέρου η κρίση ευαισθητοποίησε τους οίκους αξιολόγησης και τις αγορές σε ο,τι αρνητικό με αποτέλεσμα να αρχίσουν να διαφοροποιούν την Ελλάδα. Παράλληλα οι κατασκευαστικές αστοχίες της ΟΝΕ επέτειναν (δημιούργησαν;) την κρίση καθώς υπήρχε συστέγαση κρατών με αποκλίνουσες οικονομικοπολιτικές και νομισματικές κουλτούρες, αποδυνάμωση του παραδοσιακού ρόλου της δημοσιονομικής πολιτικής και εισοδηματικής πολιτικής, απουσία συστήματος πρόληψης και διαχείρισης κρίσεων και έλλειψη έμφασης σε κριτήρια πραγματικής σύγκλισης.

Οι βασικές συνιστώσες των μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης χρέους μέχρι και σήμερα είναι οι εξής: α) δημοσιονομική προσαρμογή, β) διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στις αγορές εργασίας, προϊόντων (Εσωτερική υποτίμηση), γ) αναδιάρθρωση χρέους (PSI) και δ) ιδιωτικοποιήσεις.

Η αξιολόγηση των ληφθέντων μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης στην χώρα μας, υπογραμμίζει τόσο τα θετικά στοιχεία όσο και τα αρνητικά. Ενδεικτικά αναφέρουμε

- Το μεσοσταθμικό επιτόκιο των νέων ομολόγων μετά το PSI για τα επόμενα 30 χρόνια είναι 3,65% (2,63% έως 2020), δηλαδή χαμηλότερο από τα τρέχοντα επιτόκια αγοράς
- Θα σταματήσει η κερδοσκοπία πάνω στην Ελλάδα και το ευρώ
- Με ποσοστό συμμετοχής 97% στο PSI αποφεύγεται η «άτακτη χρεοκοπία» η οποία θα θεωρούνταν πιστωτικό γεγονός και οι αρνητικές συνέπειες της
- Η δημοσιονομική πειθαρχία οδηγεί στην βελτίωση της αξιοπιστίας της χώρας μας και άρα σε μείωση του δημόσιου χρέους. Είναι μέσο αποκατάστασης της μειωμένης ανταγωνιστικότητας μιας χώρας
- Η εσωτερική υποτίμηση είναι αναγκαία όταν η οικονομία δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει το εργαλείο της συναλλαγματικής ισοτιμίας (εξωτερική υποτίμηση), επειδή η οικονομία συμμετέχει σε μία νομισματική ένωση.
- Ο ανταγωνισμός υποχρεώνει τις επιχειρήσεις να επιδιώκουν την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική αποτελεσματικότητα, αναπτύσσεται η παραγωγικότητα, δημιουργείται έδαφος για καινοτομίες, δημιουργία ευνοϊκού κλίματος.
- Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις καθιστούν τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας πιο ευέλικτο και αποτελεσματικό στην αντιμετώπιση σοκ
- Βελτίωση της τεχνολογικής αποτελεσματικότητας των δημοσίων επιχειρήσεων (εισαγωγή κίνητρων σε εργαζομένους και διοικήσεις).
- Προσέλκυση Άμεσων Ξένων Επενδύσεων.

Στα αρνητικά σημεία των ληφθέντων μέτρων συγκαταλέγονται τα εξής:

- Οι απώλειες των τραπεζών και ασφαλιστικών ταμείων λόγω PSI θα μειώσουν την ιδιωτική επένδυση και κατανάλωση και άρα και το εισόδημα της χώρας
- Για να ναι διατηρήσιμο το δημόσιο χρέος/ΑΕΠ θα πρέπει οι ρυθμοί μεγέθυνσης να είναι μεγαλύτεροι από το επιτόκιο του δημόσιου χρέους. Κάτι τέτοιο όμως δεν συμβαίνει τώρα [ύφεση είναι -7% και το μεσοσταθμικό επιτόκιο τα επόμενα 30 χρόνια 3,65% (2,63% έως 2020)]
- Πιθανόν να χρειαστεί και 2^η αναδιάρθρωση χρέους
- Η δημοσιονομική προσαρμογή σε περιόδους βαθιάς ύφεσης λειτουργεί προκυκλικά και όχι αντικυκλικά
- Θα επιδεινωθεί το βιοτικό επίπεδο και θα μειωθεί η ζήτηση και κατανάλωση με αποτέλεσμα την αύξηση του δημόσιου χρέους
- Η απουσία προϋποθέσεων καθιστούν το πρόγραμμα λιτότητας αδύναμο ως προς την επίτευξη των στόχων
- Αποθαρρύνεται η δημόσια επένδυση
- Βασικό στοιχείο που κάνει την εσωτερική υποτίμηση πολύ δύσκολη είναι πως, καθώς μισθοί και τιμές πέφτουν, η αξία των χρεών δεν προσαρμόζεται
- Η μείωση των μισθών μειώνει την ιδιωτική κατανάλωση και άρα το ΑΕΠ. Η πτώση του εισοδήματος με την σειρά της σε συνδυασμό με την αδυναμία

πληρωμής χρεών χωρών που στηρίζονται σε εσωστρεφή ανάπτυξη (π.χ. Ελλάδα) θα αυξήσει το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ

- Επίσης, μια οικονομία που έχει υποστεί παρατεταμένη μείωση της ζήτησης δεν επανέρχεται στην αρχική της κατάσταση όταν αυξηθεί η ζήτηση, διότι, έχει εν τω μεταξύ υποστεί μια σειρά καταστροφών στο παραγωγικό και στο εργατικό δυναμικό της
- Θα ενταθεί η άδικη διανομή εισοδήματος
- Δεν αρκεί μόνο η μείωση των μισθών, αλλά πρέπει να περάσει και στην μείωση των τιμών. Όμως η αύξηση των έμμεσων φόρων και ο ατελής ανταγωνισμός-αισχροκέρδεια στην χώρα μας δεν αφήνει τις τιμές να πέσουν
- Συχνά υπάρχει κερδοσκοπική εκμετάλλευση καταναλωτών από ιδιωτικά μονοπώλια (υψηλές τιμές, χαμηλή ποσότητα) με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται η άριστη κατανομή πόρων

Όσον αφορά τις προοπτικές εξόδου της χώρας μας από την κρίση χρέους, αυτές θα εξαρτηθούν – κατά την γνώμη μας-από α) την παραμονή της χώρας στην ΟΝΕ – θέμα που άπτεται της σύγκρισης των σχετικών ωφελειών και κοστών αλλά και β) από την αποτελεσματικότητα των ληφθέντων μέτρων ως προς την επίτευξη των στόχων τους (αξιοπιστία Ελλάδας, μείωση δημοσίου χρέους, βελτίωση ανταγωνιστικότητας) και τις επιπτώσεις τους στην πραγματική οικονομία.

Έτσι, εάν η χώρα παραμείνει ενεργό μέλος της ΟΝΕ θα μπορέσει τα οφέλη που απολαμβάνει να τα χρησιμοποιήσει για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της και άρα της ανάπτυξης της. Για παράδειγμα οι σταθερές ισοτιμίες, η ενιαία αγορά, η δημοσιονομική εξυγίανση, οι απελευθερωμένες αγορές είναι σημαντικότεροι παράγοντες ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και άρα και της εξωστρεφούς ανάπτυξης. Από την άλλη πλευρά όμως είναι και παράγοντες διόγκωσης μιας μεσιακής κατάστασης με απρόβλεπτες εξελίξεις.

Σχετικά με την αποτελεσματικότητα των ληφθέντων μέτρων ως προς την επίτευξη των στόχων τους παρατηρούμε ότι τα μέτρα αυτά επικεντρώθηκαν κυρίως στην αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης των μισθωτών και συνταξιούχων στην μείωση των μισθών, συντάξεων και των κοινωνικών επιδομάτων, στην αναδιάρθρωση του χρέους και όχι τόσο στην προώθηση της ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Ελάχιστα βήματα προς την κατεύθυνση της καταπολέμησης της εκτεταμένης παραοικονομίας, της γραφειοκρατίας που αποτελούν την μάζα της ελληνικής οικονομίας

Από την άλλη είναι πολύ δύσκολη η επίτευξη του στόχου της πρόσβασης στις διεθνείς αγορές χρήματος καθώς υπάρχει παράταση της ύφεσης, αύξηση της ανεργίας, μείωση της κατανάλωσης και αβεβαιότητα μείωσης του δημόσιου ελλείμματος (17 δις ευρώ το 2011, 15 δις ευρώ το 2012, 11,5 δις ευρώ το 2013) και ένα δημόσιο χρέος να μην υποχωρεί κάτω από το 15% του ΑΕΠ το 2012 και να διαμορφώνεται το 2020 στο επίπεδο των 409 δις ευρώ (200% του ΑΕΠ), και 120% του ΑΕΠ μετά την αναδιάρθρωση του χρέους των ιδιωτών

Όσον αφορά της επιπτώσεις των ληφθέντων μέτρων σε ευρύτερους δείκτες (πέρα των άμεσων στόχων) η κατάσταση είναι τραγική! Τα πραγματικά εισοδήματα των ελλήνων το 2011 υπέστησαν σημαντική μείωση κατά 25,3% από την συνολική επιβάρυνση στην οποία υπεβλήθησαν λόγω της δημοσιονομικής προσαρμογής. Ακόμη, η δραματική πτώση (περίπου 25%) της εγχώριας ζήτησης την τριετία 2010-2012 επανέφερε το επίπεδο της ζήτησης σε αυτό του 2000. Εάν συνεχιστεί η εφαρμογή της ίδιας πολιτικής, η μείωση της εγχώριας ζήτησης θα αποκτήσει καταστροφικές διαστάσεις και ο όγκος της θα έχει επανέλθει σε επίπεδα της δεκαετίας του 1990. Οι καθαρές συνολικές επενδύσεις κατέρρευσαν στο -6% περίπου του ΑΕΠ. Η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε διαδικασία αποεπένδυσης, ενώ αν πάρουμε στα σοβαρά τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ για πρωτογενές πλεόνασμα που εκτιμά ότι σταδιακά μέχρι το 2016 θα φτάσει τα 10 δις ευρώ – πράγμα πρωτοφανές για τα ελληνικά χρονικά, αλλά και για τα ευρωπαϊκά χρονικά – αλλά και για μια μαγική απογείωση του ΑΕΠ μετά το 2013, πάλι δεν βγάζει πουθενά. Είναι σίγουρο ‘ότι η ύφεση και η κατέρρευση της ελληνικής οικονομίας θα επιδεινώσει πολύ περισσότερο το πρόβλημα του δημόσιου χρέους της χώρας, ακόμη και με τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι οι προοπτικές εξόδου της χώρας μας από την κρίση είναι το μέγιστο ζητούμενο αυτήν την στιγμή. Σαφέστατα δεν υπάρχουν ιδανικές λύσεις με μηδενικά κόστη, αλλά επιβάλλεται η σύγκριση ωφελειών και κόστους, κάτι που είναι εξαιρετικά δύσκολο στην παρούσα χρονική συγκυρία.

Μετά και τις παρατεταμένες διαπραγματεύσεις που τελικά οδήγησαν στην υπογραφή του 3^{ου} Μνημονίου στις 13 Αυγούστου 2015, το έτος 2015, από πλευράς χρηματοπιστωτικών εξελίξεων, μπορεί να χωριστεί σε δύο περιόδους. Το πρώτο εξάμηνο χαρακτηρίστηκε από υψηλό βαθμό αβεβαιότητας. Οι παρατεταμένες διαπραγματεύσεις και η συνεχής και μεγάλη εκροή καταθέσεων από το τραπεζικό σύστημα (από τη συνολική μείωση των καταθέσεων που κατεγράφη από το 2009 έως σήμερα, το 40% κατεγράφη το πρώτο εξάμηνο του 2015) οδήγησαν στις 28 Ιουνίου στη θέσπιση τραπεζικής αργίας και στην επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, για να διασφαλιστούν η σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος και οι καταθέσεις.

Οι παρατεταμένες διαπραγματεύσεις, η εκροή καταθέσεων, το κλίμα αβεβαιότητας και το συνεχώς αυξανόμενο ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων, λόγω της επιδείνωσης του οικονομικού κλίματος, κατέστησαν αναγκαία την εκ νέου ανακεφαλαιοποίηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, παρά την ανακεφαλαιοποίηση του 2014.

Η δυσμενής και αβέβαιη πορεία της οικονομίας ανεκόπη στη Σύνοδο Κορυφής της 12ης Ιουλίου, όπου οι ελληνικές αρχές δεσμεύθηκαν σε ένα πλαίσιο προαπαιτούμενων μέτρων ως προϋπόθεση για τη διαπραγμάτευση ενός νέου προγράμματος με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ). Η συμφωνία που επιτεύχθηκε στις 12 Ιουλίου 2015 κυρώθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων στις 14 Αυγούστου με πλειοψηφία πρωτοφανή για τα κοινοβουλευτικά χρονικά.

Μετά τη συμφωνία της 12ης Ιουλίου καταργήθηκε σχεδόν αμέσως η τραπεζική αργία (στις 20 Ιουλίου), ενώ οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων άρχισαν να χαλαρώνουν σταδιακά, ως αποτέλεσμα της βαθμιαίας αποκατάστασης του κλίματος εμπιστοσύνης. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τις 20 Ιουλίου έως σήμερα επέστρεψαν καταθέσεις ύψους περίπου δύο δισ. ευρώ στο τραπεζικό σύστημα, οι τράπεζες ανακεφαλαιοποιήθηκαν με επιτυχία χρησιμοποιώντας μόνο 5,3 δισ. ευρώ δημόσιων πόρων έναντι αρχικής πρόβλεψης του Eurogroup 25 δισ. ευρώ, ενώ μειώθηκε η εξάρτησή τους από τον έκτακτο μηχανισμό χρηματοδότησης (ELA) από το τέλος Αυγούστου έως σήμερα κατά περίπου 14,5 δισ. ευρώ.

Κρίσιμη χρονιά

Η ελληνική οικονομία στην αρχή του 2016 βρίσκεται πάλι σε κρίσιμο σταυροδρόμι. Έχει μπροστά της την πρώτη αξιολόγηση του νέου χρηματοδοτικού προγράμματος, η οποία περιέχει δύο πολύ σημαντικές και ευαίσθητες προαπαιτούμενες δράσεις: την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης του ασφαλιστικού συστήματος και την ευθυγράμμιση της φορολογίας του αγροτικού εισοδήματος. Και οι δύο αυτές δράσεις είναι απαραίτητες για λόγους δημοσιονομικής και ασφαλιστικής βιωσιμότητας αλλά και για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης, τόσο μεταξύ των γενεών όσο και μεταξύ διαφορετικών ομάδων φορολογουμένων.

Έρχονται, μάλιστα, να ολοκληρώσουν μια σειρά αντίστοιχων δημοσιονομικών και ασφαλιστικών δράσεων που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση των μεγάλων «δίδυμων» ελλειμμάτων, τα οποία κορυφώθηκαν το 2009 και αποτέλεσαν τα βασικά αίτια της ελληνικής οικονομικής κρίσης, δηλαδή του κρατικού ελλείμματος και του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Δεν αναφέρω τις υπόλοιπες προς αξιολόγηση δράσεις, π.χ. την εξάλειψη των εμποδίων που απομένουν στη λειτουργία του ανταγωνισμού των αγορών αγαθών και υπηρεσιών, τον εξορθολογισμό των δομών του δημόσιου τομέα ή τη βελτίωση των προϋποθέσεων και συνθηκών για ιδιωτικοποιήσεις, διότι αυτές αυξάνουν, αντί να μειώνουν, το συνολικό διαθέσιμο εισόδημα, έχουν δηλαδή θετικό εισοδηματικό πολλαπλασιαστή και δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ευαίσθητες, είτε με την πολιτική είτε με την κοινωνική έννοια του όρου.

Σε όρους ποσοτικών, η δημοσιονομική προσαρμογή που έχει επιτευχθεί από το 2010 μέχρι σήμερα αγγίζει το 75% του τελικού, αναγκαίου για τη βιωσιμότητα του χρέους στόχου, δηλαδή την επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος 3,5% του ΑΕΠ το 2018. Αν μάλιστα δεν είχε μεσολαβήσει η οπισθοδρόμηση των πρώτων έξι μηνών του 2015, η μέχρι τώρα προσαρμογή θα ήταν πάνω από το 85% του τελικού στόχου. Το κόστος, οικονομικό και κοινωνικό, της εναπομένουσας δημοσιονομικής και ασφαλιστικής προσαρμογής αναμένεται να είναι σημαντικά μικρότερο του προβλεπόμενου οφέλους. Στην ουσία δεν τίθεται καν θέμα σύγκρισης. Επίσης, το ύψος του τελικού δημοσιονομικού στόχου είναι εφικτό να μειωθεί.

Η επιτυχής ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης του προγράμματος είναι βέβαιο ότι θα έχει πολύ θετική επίπτωση στο κλίμα εμπιστοσύνης. Είναι το κλειδί για την επιστροφή καταθέσεων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και την έναρξη των συζητήσεων με τους εταίρους για μια σειρά από θετικές δράσεις με ευνοϊκή επίπτωση

στη χρηματοδότηση και κατ' επέκταση στον ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας: την περαιτέρω ελάφρυνση του χρέους με άμεση συνέπεια τη χαλάρωση του τελικού δημοσιονομικού στόχου, την αποδοχή των ελληνικών ομολόγων ως ενέχυρα για την κανονική (και πολύ πιο φθηνή) χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), τη σταδιακή άρση των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων και, τελικά, τη συμπερίληψη και των ελληνικών ομολόγων στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ.

Η πρόοδος στη συζήτηση και η υλοποίηση αυτών των θετικών δράσεων θα συναρτώνται βεβαίως με την πρόοδο στις διαπραγματεύσεις με τους εταίρους και τον βαθμό αποκατάστασης της εμπιστοσύνης προς την ελληνική οικονομία. Για του λόγου το αληθές, υπενθυμίζεται ότι τη διετία 2013-2014, που είχε αποκατασταθεί μερικώς το κλίμα εμπιστοσύνης, επέστρεψαν στο τραπεζικό σύστημα 17 δισ. από τις καταθέσεις που είχαν αποσυρθεί τα έτη 2010, 2011 και 2012, τα περιθώρια (spreads) των ελληνικών ομολόγων είχαν μειωθεί σημαντικά, το Δημόσιο, τράπεζες και αριθμός επιχειρήσεων είχαν αρχίσει να προσφεύγουν επιτυχώς στις αγορές κεφαλαίου, ενώ ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης έγινε θετικός το 2014 έπειτα από έξι χρόνια ύφεσης.

Μια αποτυχία

Στην ουσία, όπως προαναφέρθηκε, δεν τίθεται καν θέμα σύγκρισης μεταξύ κόστους και οφέλους. Διότι μια ενδεχόμενη αποτυχία στην ολοκλήρωση της αξιολόγησης θα λειτουργήσει αποσταθεροποιητικά, επαναφέροντας στη μνήμη την αρνητική εμπειρία του πρώτου εξαμήνου του 2015. Επανάληψη αυτής της εμπειρίας εμπεριέχει μεγάλους κινδύνους που δύσκολα θα τους αντέξει αυτή τη φορά η ελληνική οικονομία. Τα προβλήματα θα εμφανιστούν στο τραπεζικό σύστημα, οι έλεγχοι στην κίνηση κεφαλαίων θα πρέπει να ενταθούν αντί να χαλαρώσουν, η μείωση της εμπιστοσύνης θα οδηγήσει σε νέο κύμα μη εξυπηρετούμενων δανείων, η δημοσιονομική κατάσταση θα επιδεινωθεί και οι χρηματοδοτικές ανάγκες του Δημοσίου θα οδηγήσουν εκ νέου σε πρακτικές συσσώρευσης ληξιπρόθεσμων οφειλών προς τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας και, τελικά, σε όξυνση των συνθηκών ύφεσης.

Αλλά και η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι τώρα περισσότερο ευάλωτη από πριν και πολύ λιγότερο σε θέση να αντιμετωπίσει μια νέα ελληνική κρίση. Ευρωπαϊκοί παράγοντες που γνωρίζουν άριστα τα ζητήματα αυτά υποστηρίζουν ότι τα τρομοκρατικά χτυπήματα στο Παρίσι, τα ασύμμετρα προβλήματα που δημιουργεί το προσφυγικό ζήτημα, η απειλή εξόδου του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση και οι ανοιχτές πλέον διαφοροποιήσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από τη μια πλευρά, και ορισμένων κρατών-μελών από την άλλη, όσον αφορά σημαντικές πτυχές της τραπεζικής ένωσης, καθιστούν άκρως επικίνδυνη μια ενδεχόμενη αποτυχία των διαπραγματεύσεων στο Eurogroup και μεταφορά τους σε Συμβούλιο Κορυφής.

Παρά τα αδιαμφισβήτητα και σημαντικά προβλήματα και το κόστος της προσαρμογής, παρά τα λάθη τόσο της ελληνικής πλευράς όσο και των εταίρων στον σχεδιασμό και την υλοποίηση του προγράμματος από την αρχή του έως σήμερα, οι πιθανότητες να επιτύχουμε είναι πολύ μεγάλες και εξαρτώνται κυρίως από εμάς. Έχουμε επιτύχει τη μεγαλύτερη, ιστορικά και μεταξύ των κρατών-μελών του ΟΟΣΑ,

διόρθωση του δημοσιονομικού ελλείμματος από το 2010 μέχρι σήμερα, τη μεγαλύτερη διόρθωση στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και μια από τις μεγαλύτερες διορθώσεις στην ανταγωνιστικότητα σε όρους μοναδιαίου κόστους εργασίας.

Επίσης, παρατηρείται ήδη σημαντική αναδιάρθρωση των κλάδων παραγωγής υπέρ των εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών, σημαντική ενίσχυση των εξαγωγών, ενώ ανακεφαλαιοποιήθηκαν εν μέσω αντίξοων συνθηκών οι ελληνικές τράπεζες και είναι έτοιμες να ανταποκριθούν στην πρόκληση της αντιμετώπισης του όγκου των μη εξυπηρετούμενων δανείων, συμβάλλοντας έτσι στη χρηματοδότηση της οικονομίας και στην αναδιάρθρωση του νέου αναπτυξιακού προτύπου υπέρ ανταγωνιστικών και εξωστρεφών κλάδων και επιχειρήσεων.

Για να επιτύχουμε

Όμως, για να επιτύχουμε πρέπει να υπερνικήσουμε τους δισταγμούς μας. Πρέπει να οικειοποιηθούμε αυτές τις επιτυχίες. Να προχωρήσουμε και να υλοποιήσουμε το πρόγραμμα. Να αξιοποιήσουμε την ακίνητη περιουσία του Δημοσίου προσελκύνοντας άμεσες ξένες επενδύσεις, μέσω της αναβάθμισης των χρήσεων γης με απόλυτο σεβασμό στο περιβάλλον. Να εντάξουμε στο πρόγραμμα περισσότερες ιδιωτικοποιήσεις μειώνοντας έτσι το ύψος του τελικού στόχου του πρωτογενούς πλεονάσματος, που καθιστά βιώσιμο το δημόσιο χρέος. Να προχωρήσουμε σε περαιτέρω μειώσεις μη στοχευόμενων δημόσιων αλλά και συγκεκριμένων ανεπαρκώς στοχευμένων κοινωνικών δαπανών και να μην επιλέξουμε αντ' αυτών αυξήσεις φορολογικών συντελεστών.

Να προχωρήσουμε σε αξιολόγηση και μείωση του αριθμού των, εποπτευόμενων από το Δημόσιο, περίπου 1.800 νομικών προσώπων. Να προχωρήσουμε στην εφαρμογή της κινητικότητας του ανθρώπινου δυναμικού μέσα στις δομές του Δημοσίου. Να θέσουμε τέλος στις εξαιρέσεις από τις γενικές διατάξεις φορολογίας για ορισμένες ομάδες φορολογουμένων, καθιστώντας έτσι δυνατή, σε μεσοπρόθεσμη βάση, τη μείωση του γενικού επιπέδου της φορολογίας. Να θέσουμε τέλος στις εξαιρέσεις από τις γενικές διατάξεις της ασφαλιστικής νομοθεσίας. Να θέσουμε τέλος στο καθεστώς των γεμάτων παραγωγικά αντικίνητρα αυτοτελών πόρων για την Τοπική Αυτοδιοίκηση και να τους αντικαταστήσουμε με στοχευμένες δαπάνες.

Η έξοδος από την κρίση, η επιστροφή στην κανονικότητα και σε διατηρήσιμη ανάπτυξη είναι πλέον κοντά. Η κυβέρνηση πρέπει να εφαρμόσει τη Σύμβαση που διαπραγματεύτηκε με τους εταίρους και να λάβει πρωτοβουλίες προκειμένου να βελτιωθεί το κλίμα εμπιστοσύνης, αξιοποιώντας το θετικό γεγονός της προσέλκυσης ιδιωτικών κεφαλαίων για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών. Η Βουλή των Ελλήνων, η οποία από το 2010 μέχρι σήμερα στήριξε την προσπάθεια προσαρμογής και συνεπώς τη σωτηρία της ελληνικής οικονομίας, είναι αυτονόητο ότι πρέπει να συμβάλει στην ολοκλήρωση του νομοθετικού έργου που υλοποιεί τη Σύμβαση, τη στιγμή μάλιστα που το μέγιστο μέρος της προσαρμογής έχει ήδη επιτευχθεί. Σήμερα δεν νοείται νέα οπισθοδρόμηση.

Βιβλιογραφία

Αλογοσκούφης Γ., (Μάιος,2009), Η Ελληνική Οικονομία μετά τη Μεταπολίτευση, η Κρίση και η Οικονομική Πολιτική <http://www.alogoskoufis.gr>

Alpha Bank (Φεβρουάριος, 2009), Η έξοδος της ελληνικής οικονομίας από τη διεθνή κρίση στο πλαίσιο ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου, Τεύχος 108

Alpha Bank, (Ιούνιος 2010), Δημοσιονομική προσαρμογή: Δυνατότητες εξόδου από την κρίση και αναπτυξιακές προοπτικές, τεύχος 112

Βαγιανός Δ., Βέττας Ν., Μεγήρ Κ. (Αύγουστος, 2010), Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα: μεταρρυθμίσεις και ευκαιρίες σε μία κρίσιμη συγκυρία, www.greekeconomistsforreform.com

Βαϊτσος Κ. (2011) Ελληνική και παγκόσμια οικονομική κρίση: Αναπτυξιακές διαστάσεις σε ένα διεθνές πλαίσιο αλληλεξάρτησης, δημοσιευμένο στο Οικονομική Κρίση & Ελλάδα Έκδοση της Εταιρείας Πολιτικής Οικονομίας, Gutenberg, Αθήνα

Βαρουφάκης Γ., (Αύγουστος, 2012), Η Πυραμίδα και το Σύνδρομο <http://www.protagon.gr>

Δαλαμάνκας Β. (2010) *Εισαγωγή στη δημόσια οικονομική*, Αθήνα: Κριτική

ΔΝΤ Έκθεση, 16/3/2012, Δελτίο Δημόσιου Χρέους, Νο 65

De Grauwe Paul (2005) *Τα Οικονομικά της Νομισματικής Ένωσης*, Αθήνα: Παπαζήση, 6^η έκδοση

Eurobank, (Απρίλιος 2010), *Οι Επιπτώσεις στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα από την Υπαγωγή της Ελλάδας στον Μηχανισμό Στήριξης ΕΕ/ΔΝΤ*, Οικονομία και Αγορές, Τόμος V, Τεύχος 2, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών & Προβλέψεων

INE-ΓΣΕΕ (2010) *Ετήσια Έκθεση: Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*

Καζάκης Δ. (Μάιος, 2012), *Η εκτίναξη του δημόσιου χρέους μετά το PSI*
<http://dimitriskazakis.blogspot.gr>

Καζάκος Π.(2001). *Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά: Οικονομία και οικονομική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα 1944-200*. Αθήνα: Πατάκης

Καραγιάννη Σ. (2008), *Αρχές Δημόσιων Οικονομικών*, ΕΑΠ, Πάτρα.

Καράγιωργας Σ., (1979) *Δημόσια Οικονομική 1: Οι Οικονομικές Λειτουργίες του Κράτους*, Αθήνα: Παπαζήσης

Κορρές Γ., Γεώργιος Ο., Τσομπάνογλου, Αικατερίνη Κόκκινου (Μάιος, 2011), *Ελληνική Οικονομία: δομή-διάρθρωση, δημόσιο χρέος και προοπτικές ανάπτυξης*
<http://www.prd.uth.gr>

Κότιος Α., Ιούνιος, 2011, *Η Ελλάδα, η ΟΝΕ και η Κρίση*, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, 17(1): 1-20

Κρητικίδης Γ. (Ιούνιος 2012), Η ανεργία και η απασχόληση στην ΕΕ-27 και στην Ελλάδα, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ, Τεύχος 158, ΙΝΕ-ΓΣΕΕ

Λοϊζίδης Ι. και Πατσουράτης Β. (2008), *Οικονομικά Δημοσίων Επιχειρήσεων και Προϋπολογισμός Δημοσίων Φορέων*, Δ' Τόμος, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Λώλος Σ. (Οκτώβριος, 2011), Η ιστορία του χρέους από το 1974: Πως επηρεάστηκε η μαύρη τρύπα της οικονομίας σε κάθε περίοδο διακυβέρνησης, Τα ΝΕΑ, <http://www.protagon.gr>

Μανιάτης Θ., (2011) Η δημοσιονομική κρίση και ο κοινωνικός μισθός στην Ελλάδα. Δημοσιευμένο στο Οικονομική Κρίση & Ελλάδα Έκδοση της Εταιρείας Πολιτικής Οικονομίας, Gutenberg, Αθήνα

Μήλιος (2010), Η ελληνική οικονομία κατά τον 20^ο αιώνα <http://users.ntua.gr>

Μούσης Ν. (2011) *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική* Αθήνα: Παπαζήσης

Mankiw G. N. (2002) *Μακροοικονομική Θεωρία*. Αθήνα: Gutenberg

McKinsey & Co (2011): *Greece 10 Years Ahead: Defining Greece's New Growth Model and Strategy*

ΟΕΔΒ, (2008), *Ιστορία Του Νεότερου Και Του Σύγχρονου Κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

ΟΚΕ (2009), Γνώμη 220, Οικονομική, δημοσιονομική και χρηματοπιστωτική κρίση

Παπαστάμκος Γ. και Κότιος Α. (11 Ιουλίου 2011) Η Κρίση της ευρωζώνης: Κρίση του συστήματος ή της πολιτικής, Ναυτεμπορική <http://www.naftemporiki.gr>

Πετράκη – Κώττη Αθηνά, Κώττης Γεώργιος Χ. (2008), Σύγχρονη μακροοικονομική, Αθήνα: Μπένου

Προβόπουλος (Ιανουάριος, 2010), Το μέλλον της Ελλάδας δεμένο στο ευρώ. <http://www.capital.gr>

Ράπανος Β. και Καπλάνογλου Γ. (Μάιος 2010), «Ανεξάρτητα Δημοσιονομικά Συμβούλια και ο Πιθανός Ρόλος τους στην Ελλάδα», *Τράπεζα της Ελλάδος*, Οικονομικό Δελτίο, 33, σελ.7-21

Σιοκορέλλης Β. (2007), Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης στη ζώνη του ευρώ: Μήπως έφτασε η ώρα για την αναθεώρηση του, *Αγορά Χωρίς Σύνορα* Τόμος 13 (2): 122-136

Σκαπέρδας Σ., (Οκτώβριος 2011), 7 Μύθοι για την κρίση χρέους, <http://www.socsci.usi.edu>

Σταθάκης Γ. (2011), Η δημοσιονομική κρίση της ελληνικής οικονομίας. Δημοσιευμένο στο Οικονομική Κρίση & Ελλάδα Έκδοση της Εταιρείας Πολιτικής Οικονομίας, Gutenberg, Αθήνα

Χαρδούβελης Γ. (Φεβρουάριος, 2011), Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική <http://web.xrh.unipi.gr>

Στουρνάρας: Αυτήν τη φορά να μην οπισθοδρομήσουμε, άρθρο-παρέμβαση στην Καθημερινή της Κυριακής (3/01/2016), καθώς και Νομισματική Πολιτική - Ενδιάμεση Έκθεση, *Τράπεζα της Ελλάδος*, Δεκέμβριος 2015 και Οικονομικό Δελτίο, 42. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2015

Βαρουφάκης Γ. (Δεκέμβριος, 2014), Η γένεση της Μνημονιακής Ελλάδας- Ένα χρονικό της κρίσης, Gutenberg, Αθήνα

Πηγές από διαδίκτυο

<http://www.alfavita.gr>

www.economics.gr

<http://homepages.econ.usy.ac.cy>

<http://www.epohi.gr>

<http://mobile.tanea.gr>

<http://www.economica.gr>

<http://www.ethnos.gr>

<http://www.tanea.gr>

<http://www.express.gr>

<http://www.enet.gr>

<http://www.enet.gr>

<http://www.bankofgreece.gr>

<http://www.minfin.gr>

<http://el.wikipedia.org>

<http://poliaponero.wordpress.com/>

<http://www.skai.gr>

<http://radicaldesire.blogspot.gr>

<http://www.tanea.gr>

<http://www.tovima.gr>

<http://government.gov.gr>

<http://www.enet.gr>

<http://news247.gr>

<http://radicaldesire.blogspot.gr>

<http://www.skai.gr>

<http://news247.gr>

<http://www.protagon.gr>

<http://www.tovima.gr>

<http://real.gr>

<http://banksnews.gr>

<http://news.kathimerini.gr>

<http://www.kerdos.gr>

<http://www.euro2day.gr>

<http://www.newsbomb.gr>

<http://euro.cy>

<http://www.fpress.gr>

<http://euro2day.gr/>

<http://www.skai.gr>

<http://kostasxan.blogspot.gr>

<http://www.real.gr>

<http://pekp.gr>

<http://www.tsantiri.gr>

<http://www.kostasmelas.gr>

<http://www.palo.gr>

<http://oe-e.gr>

<http://www.imerisia.gr>

<http://www.ineobservatory.gr>

<http://filikietaireia.blogspot.gr>